

Preobražaji

Zbornik

НОРОМСКО

Ramonda serbica

НОРОМСКО

Biblioteka
Zbornici
knjiga 1

Urednik
Dejan Simonović

Dizajn korica
Đorđe Ogrizović

Preobražaji

zbornik

Oksimoron
Beograd, 2014.

PREDUJAM

Ovaj zbornik čine najsupeliji radovi sa konkursa za priču i esej na temu preobražaja, koji je raspisalo udruženje Oksimoron povodom 99 godina od prvog objavljivanja Kafkine pripovetke „Preobražaj“. Zbornik sadrži sedamnaest priča i dva eseja.

Smisao ovog poziva nije bio da dobijemo *kafkijanske* radove, pisati *kafkijanski* je i zaludno i neizvodivo. Namera nam je bila da podstaknemo autore da temu preobražaja sagledaju iz vlastitog ugla, uobliče na sopstven način.

Odziv nije izostao. Pristigao je veliki broj zanimljivih priloga, izabrani su najkvaliteniji.

Šta je danas preobražaj, posle čitavog veka proteklog od objavljivanja Kafkine pripovetke? Posle tog burnog veka koji je naš svet i našu civilizaciju izmenio do neprepoznatljivosti i doneo vrtoglavo, sve silovitije ubrzanje?

Tema preobražaja se može sagledati iz mnoštva različitih uglova, podvrgnuti različitim stilskim postupcima, provući kroz različite registre, od sumorno-tragičnog do humorističkog.

Može da se preobrazi junak priče, ali i svet oko njega. Ili oboje. Ili odbiti da se preobrazi, kao u jednoj od izabranih priča.

Preobražaj može da bude razotkrivalački, da otkrije nešto skriveno u nama ili svetu oko nas. Može biti zastrašujuć, koban, radostan, zanimljiv, mučan, otkrivalački.

Preobražaj može da nas zadesi na svakom mestu, u svakom trenutku.

Dublji je, suštinskiji, sveobuhvatniji od promene.

Ovo obilje mogućnosti je izazov stvaralačkoj imaginaciji.

Autori zastupljeni u zborniku su uspešno odgovorili tom izazovu.

U veoma duhovitoj priči Jovanke Živanović „Metanoja jedne ćurke“ saznaćete kako se preobrazila jedna ćurka i stigla do religijskog praga duhovnosti.

Tatanano ispriповedana priča Ljiljane Đokić „Biografija preobražaja“ govori o ženi arhitekti koja sama postaje most u obliku pauka, kakav je želela da projektuje. Eto potpunog poistovećenja autora i njegovog dela.

Čitaćete o čoveku koji se pretvorio u biljku – Marija Pavlović „Romance Sonámbulo“.

O ratu sa kliconošama, sa „rasejanima“ – Stevan Šarčević „Viva la revolución“.

O onome ko odbija da se prilagodi u svetu u kome je stalna promena zakon – Miloš Jaraković „Novo doba“.

„Ženevska konvencija“ Tanje Đurđević pripoveda o neobičnoj simbiozi dva ljudska bića iz dva sveta i preobražaju jednog pijanca.

Tu je „Buđenje“ Tanje Milutinović – junak se budi u svetu u kome sve oko njega nestaje.

„Opstanak“ Dušana Pirkovića tematizuje vezu između ljudi i mutanata.

„Plavi ekran“, Nevenke Pupek pripoveda o preobražaju u digitalni svet.

Kako onlajn dopisivanje i onlajn zakazani sastanak pretvaraju u moru život jedne devojke – Ružica Gašperov „Ja sam Irena“.

Kod Katarine Fiamengo „Kad ima mačke“, nije se preobrazio junak već je svet oko njega postao mačiji.

Kako je jedan pacov pretumbao život jedne porodice – Vojislav Bubanja „Neboder“.

O pukotinama u stvarnosti i poigravanju genima – Maša Pevac „Pukotine“.

Preobražaj ljudi u senke – Svetlana Živanović „Senke“.

O deliću slagalice koji se ne uklapa u celinu – Lazar Vulić „Po-
traga za poljupcem“.

O onom konačnom preobražaju, koji donosi smrt – Danijel Jo-
vić „Genesis“.

O susretu sa sopstvenim dvojnikom – Zoran Doderović „Du-
plikat“.

Tu su i dva istoimena eseja:

Aleksandra Petrovića „Preobražaj“ o promenama kojima tele-
vizija podvragava ljude kako bi stvorila novog subjekta i o prinu-
di da uvek budemo u najboljem izdanju.

Spase Vidljinića „Preobražaj“, o istorijskim menama kroz
koje čovečanstvo prolazi kroz ratove i revolucije, tehnološke pro-
mene i o nužnosti samospoznaje.

Toliko na ime predujma. Ostalo na stranicama koje slede.

Jovanka Živanović

METANOJA JEDNE ĆURKE

Napomena čitaocu koji, krajem druge polovine dvadeset prvog veka, drži ovu knjigu u rukama ili redove čita sa ekrana kakve najnovije tehničke izmišljotine:

Iskreno se nadam da civilizacijske tekovine još uvek sa lica Zemlje nisu izbrisale osnovne životinjske vrste, te da pojam *životinjsko carstvo* vama ne zvuči arhaično. Hoću reći, drhturim od mogućnosti da su dinosaurusi dobili društvo, da su im se priključile krave, ovce, ćurke i ostala stoprocentna animalna bulumenta. Ako je to, kojom nesrećom, tako, onda je za razumevanje priče neophodna i druga napomena.

Napomena br. 2. čitaocu s kraja druge polovine dvadeset prvog veka:

U davna vremena ćurka je spadala u red domaćih pernatih životinja koje su skupa sa kokoškama, guskama i patkama gajene u seoskim, zašto prećutati – i prigradskim sredinama, kako bi obogatile kolažno šarenilo dvorišta, a dečije govorne veštine ukrasile još jednom, nimalo jednostavnom, onomatopejom. Uglavnom su umirale od starosti, neretko i od gluposti. Neumerene u jelu, nesposobne da procene mogućnosti sopstvenih gabarita i opasnosti kojima na njih vreba surova priroda, upadale su u smrtonosne zamke. Na trpezama gotovo da ih nije ni bilo – ne zato što su smatrane svetim životinjama (pred njima niko nije drhtao, niti im se divio), već zato što ljudski ukus za hranu još nije evoluirao do stepena koji će u ćurećem mesu prepoznati slast i ekskluzivu dostojnu retke svečanosti. To će se dogoditi mnogo kasnije, a u vreme kad ovo pišem poprimiće razmere unosnog biznisa koji će krom-

pirake i kukuružišta pretvoriti u prestižne farme ove peradi, čija će ožarena, rumena kožica baciti senku na oreol, do skora nepriko-snovenog, pečenog praseta. (Jagnjiće ne pominjem iz pijeteta prema ostacima ljudske plemenitosti, iz poštovanja prema njenom veličanstvu Aski i divljenja prema dirljivoj samilosti Svetog Georgija, koji od ubistva aždaje ne poteza svoj mač i oprostí ljudima što u njegovu slavu prinose ove umiljate žrtve.)

Kako pređašnja tirada ne bi ostala bez smisla i razloga, štur opis ćurke i krajnje pojednostavljen prikaz ove značajne životinje, moram da dopunim sa kojim komentarom njenih upadljivih osobina koje su je prečicom uvukle u svet homo sapiensa – tačnije, homo sapiensica. Naime, glupa žena je, pežorativno rečeno, ćurka. Eto metafore, brzog poređenja – bez mnogo reči saopštava se suština, lepi etiketa i plasira na tržište. A zašto je ćurka? Zato što je nepromišljena u kretnjama, neumerena u htenjima, neobuzdana u nagonima i slepo veruje kultu površnosti.

„Halo, da li je to prodavnica stočne hrane?!“, para mi uvo histerično urlanje sa one strane telefonskog kabla.

„N ...“ moje neizgovoreno, trapavo *e* umače u jednjak.

„Imate li granule za ćurke?!“

„Pogrešan broj ste okrenuli, gospodine“, vrisnuh u slušalicu i bacih je u prikladno ležište. Ko za naglog buđenja, otresoh glavom. Ovo se zove srećna koincidencija, situacija anđeo-čuvar-nadelu – ne da mi se da propadnem. Moje zalihe granula potpuno su iscurile, ako ih odmah ne nabavim, uginuću. Pružena mi je još jedna prilika da istrajem u avangardnom eksperimentu, koji će, ako uspe, dokazati kako ćurke mogu samostalno egzistirati, odgovorno brinuti o sebi i kako svoju infantilnu zavisnost o drugima ne moraju vazda plaćati životom, skončavati kao efektna trofej praznične trpeze.

A kako je sve počelo?

Moje astralno telo zna katkad da umakne svojim fizičkim međama i stane da vrluda tamo-amo, da zalazi u čudne predele i neprijemčive mozgove – što da ne, i ćureći. Bilo je iskustava i ovakvih i onakvih, ali sam se, za divno čudo, tu znala osećati kao svoj na svome. Ovo mi niko neće verovati – svi su naseli na masku otmenosti, civilizovane prefinjenosti i knjiške elokventnosti. I sama sam bila zatečena. Od moje neutažive radoznalosti i pustolovnog duha mogla sam se mnogome nadati, ali da ću se otelotvoriti u pernatoj životinji nisu predočavali čak ni košmarni snovi koji su me, uprkos opsežnim merama predostrožnosti – pokajanju, molitvama i tabletama – uporno pohodili.

Priznajem da sam, rado i često, sa divljenjem gledala u nebeske visine, maštom sebi kalemila krila i ostale letačke potrepštine kako bih se priključila lastama i makar malo lepršala, taman i na začelju jata. Razume se da je, zbog preambicioznosti, sve ostalo na terenu fikcije, jer je, zapravo, za moju skučenu prirodu i vrbac simbol nedohvatne slobode. No, bivala sam svesna da je u pitanju trenutno ushićenje koje nema snagu da dublje zaore osećanje optimizma koje u mojoj glavi figurira kao puka jezička kategorija bez uporišta u rastresitom, melanholično-lirskom moždanom bučkurišu. Istinoljubivost mi, ipak, ne dâ da sporim da sam u svetlim trenucima, a bilo je i takvih taman toliko da me održe u vajnom životu, znala ugledati sebe kao neustrašivog letača. Valjda me to fantastično iskustvo spasava od klonuća i pomaže da podnesem ovu sramnu degradaciju, čak mi daje i nešto vere da ću moći da učinim podvig.

Prvo sam bila zatečena činjenicom da se sasvim ugodno osećam u perjanom sivo-crnom gustišu. Ušuškano i toplo. Ali, svo zadovoljstvo se i završilo na tom biološko-estetskom komforu. Muke su nastale kad mi je pred očima pukla očigledna istina. Na licu mesta sam se uverila u opravdanost korišćenja ćurke u svrhu personifikacije i navrat-nanos poređenja.

Ne mogu vam opisati kako sam se osećala. Da pokušam ipak: bedno, tesno, devalvirano, sputano, prljavo, srozano, sakato, zarobljeno, okovano, ismejano, poniženo, popljuvano, jednom rečju – sunovraćeno. Sva pobrojana duševna stanja ubijaju čast, dostojanstvo, sujetu, slavloljublje, ali ne i volju za životom. Želela sam da živim svoj mali život i nema tu mesta cepidlačenju oko lokacije. U ćurki? U ćurki! Smučiće se ona meni, ali ni njoj neće biti lako. Izludeću je, slomiću je, prokleće dan kad se operjanila – to joj ja obećavam.

Prionula sam na posao, ili je posao prionuo na mene – teško je znati. U klinču zapravo i nije važno ko se tu na koga naslonio, važno je da se srce umiri i pluća dokopaju vazduha. Moja borba tek što je počela, a ja već dahćem kao premoreni pas koji je tri sela pretrčao sve jureći za točkovima konjske zaprege. Strategije koje sam već primenjivala koristile su drugim svrhama, te se od njih nisam nadala naročitoj pomoći. Samo jedna je nešto obećavala – remeteći redosled reči i menjajući izvesne termine, ukrala sam joj naslov, te sam tako bar u semantičkom smislu imala od čega poći. Operacija je dobila ime: „Elaborat o ubrzanom, ali efikasnom evolutivnom razvoju atrofiranih moždanih ćelija jedne ćurke“.

Nisu mi bile nepoznate muke koje će me spopadati. Da bi se pokrenuo duševno-duhovni zamajac u stvari koja nije predodređena za misaone podvige, valjalo je u nju implantirati niz pomagala, ređati ih hronološki kako se ne bi ispustila dijalektika, uvesti sijaset tabua, ukinuti nekoliko dogmi i strogo zabraniti čitanje „Starog zaveta“, jer je ćurka očigledno bila sledbenik i ostrašćeni poštovalac tog istorijskog razdoblja.

Najteže je išlo sa zabranom incesta, što je bilo za očekivanje. Ako se, nakon milenijumski dugih duhovnih pregnuća, ta avet još uvek priviđa nesrećnom čoveku, kakav se nagli prevrat može de-

siti životinji? Uspaljene putenosti, jurišala je na najuže članove svog jata, pred sobom nije videla ništa do predmet svoje seksualne žudnje. Tu su počeli prvi međusobni sukobi, a sve uočljivija divergencija stavova ubrzo je poprimila formu otvorenog rata. Kako mi ni fizička, ni verbalna agresivnost nisu svojstveni, našla sam se u gadnoj nevolji. Na sva moja blaga upozorenja i naravo-učenijska, nihilistički je kreštalala kako je normalno sve što zahteva fiziologija i da, što se nje tiče, razloga za uzbunu nije bilo. Mahala mi je ispred nosa „Starim zavetom“: Avramu je sestra žena, a otac mu tast; Jakova put do supruge vodi preko svastike – pa ako to „Biblija“ blagosilja, nije li moj prigovor bogohuljenje?

Pala sam na kolena i u molitvenoj pozi, prizivajući lik Najuzvišenijeg, stala da je korim i preklinjem: to čime ti braniš svoje perverzije dešavalo se pre Mojsija, pre Sinajske gore i tablica, a pominje se samo kao minusni parametar koji služi da kasnije civilizacijske tekovine dobiju na sjaju i značaju. Pričala sam, pričala i pričala. Uzdala sam se u duge terapijske seanse. Čurka je teško shvatala i na smrt se dosađivala.

Kako da se pretvorim u zmiju? Kako da je naučim šta je stid? Nema mi druge nego da zaigram na kartu zastrašivanja. Počela sam da pretim: te – ispilićeš degenerike, zar ne vidiš da ste svi isti; te – gorećeš u paklu; okani se promiskuitetnih mužjaka sopstvenog jata, osvrni se, pogledaj kakvi se lepotani šepure diljem sedmog, sasvim legitimnog, kolena. Ne posustajući, vrtela sam u krug jednu te istu priču, danima, sedmicama, mesecima. I upalilo je. Tabu incesta je stupio na scenu i važi do dana današnjeg. Uspela sam da zapalim vatru duha i izdvojim čurku iz špalira ostalih nižih bića u prirodi.

Neću da pominjem, da ne bi zvučalo prepotentno, kako je napredno, pernato đaće ovih dana ćurliknulo: „Seksualni nagon? Haj'te, molim vas! Šta će mi želje čije zadovoljenje lako mogu naći?“

Ako bih stala da pripovedam o iglenim ušima kroz koje sam se, u vidu svakodnevnih zavrzlama koje su ćurki stajale na putu preobražaja, provlačila, o odronima i preprekama na čije se uklanjanje čekalo mesecima, o potrebi da se kroz rešeto ustoličenog i zahtevnog „nad-ja“ proseju i odbace svi sladostrasni opijati i grešne želje, e da bi se u plitkom i prozirnomo talogu ugledalo bar zrno volje i naznaka snage da se može dalje, razvukla bi se ova neambiciozna priča do granica literarne gromade. To joj, međutim, nije bilo na početku pameti, te joj neće pasti ni na njen kraj.

Evo nekoliko činjenica u prilog podsećanju, a time i dokazivanju muka kroz koje sam morala proći na sumanutom, takoreći utopijskom putu transformacije animalnog u sveto. Ne pomišljajte da u meni tražite hrabrost, sklonost riziku i pustolovini, tvrdoglavu prznicu ili neustrašivog istraživača. Ne trošite zalud misli, ne gubite uludo glavu – toga u mom mentalnom sklopu nema. Reč je o nesmotrenosti svojstvenoj onima koji, uplašeni sopstvenom senkom, ustuknu, što znači da učine korak ili nazad ili nizbrdo (zavisno od konfiguracije tla i sile entropije), mada im se sa neke uzvišene distance redovno smeši i druga mogućnost. No za svaki, makar i mali uspon potreban je napor. Ako se ispostavi da je uspon veliki i strm, pokaže se da je lakše odustati nego zapeti, tim pre što se oko kolebljivca brže-bolje stane muvati i na njega nasrtati fonetski privlačna, ali subverzivna i do-zla-boga ironična максима *I pad je let*. Mnogi se vrte gde su bili, mnogi, međutim, shodno sili gravitacije, sopstvenoj težini i visini sa koje padaju, zaglibe još dublje.

Prelistala sam mnoge enciklopedije, časopise i knjige, zavirivala svugde gde mogu naći nešto o ontogenezi i entitetu ove životinjske vrste. Bila sam ohrabrena činjenicom da je ponašanje ćurke u velikoj meri predvidivo i da bar tu ne može biti nekih većih iznenađenja.

Držala sam nastavu, upućivala na primerno ponašanje, koristeći, pri tom, nesvojstvenu mi strogoću i pretnje, pribegavala konzervativnim metodama prisile i mučenja. Ne jednom, ćurka je morala klečati na kukuruzu bez dozvole da zrnevlje gleda ili, sačuvaj bože, ključne. Drugim rečima, prevodila sam je žednu preko vode. O satima provedenim u ćošku da i ne govorim. Ali, životinje su sklone dresuri i poslušnosti, pa rezultati nisu izostali.

Malo po malo, eto ćurke u estetskom životnom stadijumu. Eto i mene tamo gde sam bila, odakle sam se sa vriskom obrusila u ovo pernato živinče. Valjalo nam je sada zajedno plivati.

Ćurka je punim zamahom i bodro krenula napred, dok sam ja to učinila sa dozom nećkanja i oklevanja. Znala sam da estetika i udešeni gladac osvajaju munjevito, lepljive draži na prečac prijanjaju za čula. Sa strepnjom sam se primicala drugoj obali i bila sam u pravu. Ona je bila prosto očarana. Egzaltirano je vikala: „Eldorado! Kakva zemlja dembelija!“ Krenule su zabave i žurke bez kraja i konca. Veselila se i skakala u ritmovima, do tada, nepoznatim, ludovala po kafanama i kockarnicama, zanesena turala po luna-parkovima. Moja upozorenja: „Stani, predahni, svakoj zabavi dođe kraj; razmisli malo o neskladu između želja i mogućnosti; ne daj čulima toliki zamah“, udarala su o zid nerazumevanja i ćutanja. Gledala je televiziju do u gluvo doba noći, trovale se reklamama i najboljim kafama: grand, don, aroma, intermezzo, zlatno zvono. Ništa nije vredelo što je čak i njenoj – ćurećoj pameti bilo sumnjivo što je baš svaka vrsta najbolja, nasedala je na magiju reklamnih majstora. Uskoro je kuća počela da se puni kupkama, šamponima, stotinama vrsta higijenskih uložaka, deterdžentima, patikama, keramičkim pločicama i inim najboljim proizvodima. Džet set je postao njena ciljna grupa. Pomahnitalo je trzala na tu stranu.

Ja sam se osećala kao u limbu. Snage mi je ponestalo, a njena glad za materijalnim dobrima bila je neutoljiva. Znala je šta je vrhunski kvalitet i želela ga je po svaku cenu. Lista je bila duga: ita-

lijanske cipele, japanska tehnika, švajcarski časovnici, švedski stolovi, holandski sir, nemačko pivo, turski melos, ruski rulet, a zbog neiskorenjene paganske navike i poljski wc.

Gubila sam nerve, padala u histeriju, cepala transparente koje je spremala za hedonističke skupove. Nazivala me je pesimistom i gnezdom, ničim potkrepljenih, postulata. Nisam joj ubedljiva – kaže. Pljuje na moju dušebrižnost.

U praznim ćurećim očima ni traga sumnji, strepnji i panici. Ako je jednog jutra ne zateknem u teškoj depresiji, propala je, a i ja sa njom. Novca nestaje, želje se množe – završiće u kriminalu, i to teškom. Za njen apetit obično džeparenje bilo bi nedopustiva blamaža. Cenim da bi dobro organizovana pljačka banke rešila njen problem i na duži rok joj obezbedila raskošno plandovanje.

Istrajno sam se molila tražeći oprostaj i za nju i za sebe. Predosećala sam da će biti teško, uostalom i sama sam bila podanik tog varljivog carstva. Još mi venama kolaju smrtonosni otrovi opijata kojima sam zamrzavala egzaltiranost, držala adrenalin na fiksnoj visini. To što sam još živa, zasluga je anđela čuvara koji je jače droge držao na meni nedostupnim mestima.

Nisam od onih što se raduju da komšiji crkne krava, ali njene suze sam zaista želela. Molila sam se da je preplavi očaj i okruži bezdan. U duhovnom razvoju bol je odskočna daska, vreo kamen za dobar odraz. Ako joj se to ne dogodi, zavijoriće se bela zastava na mojoj kuli od karata.

Retko sam je, i nerado, ostavljala samu. Ali, tog 19. oktobra, u jedinjoj kulturnoj instituciji u gradu, održavalo se književno veče meni dragog pisca, što ja, razume se, nikako nisam htela da propustim. Čak sam za uvaženog gosta spremila nekoliko dobro promišljenih pitanja koja ću mu postaviti ako se dogodi srećna okolnost da me ne izda samopouzdanje. Svoju, apriori, zbunjenost nisam mogla da pravdam ničim drugim do strahom od moguće ironije u njegovom glasu i moje nesumnjive nemoći da oponiram u istom maniru.

Bilo kako bilo, tamo sam morala biti prisutna cela – dakle, sa sve astralnim delom.

Priredba je bila dobro posećena, otprilike polovina sale ispunjena, što je prevazišlo očekivanje gosta s obzirom da njegova poseta nije dovoljno marketinški pokrivena. Sve se odvijalo po nekom ustaljenom redu: najpre hvalospevi piscu, potom njegovo veličanstvo čita odabrani odeljak predmeta promocije, a onda publika ima reč.

Neizgovorena i nema, moja pitanja su se vraćala kući. Sitna, čekinjasta susnežica sabijala me je uz samu fasadu zgrade, ali mi nekakva čudna rupa u želucu nije davala da hodam brže – tuga li je, šta li je? Od kuda ovo razočaranje i u koga? U pisca nije – ja i nadalje nestrljivo očekujem njegovu sledeću knjigu. Biće da je razočaranje u ono što on predstavlja u manipulativnim bravurozama veštih izdavača. Čovek koji je predstavljao knjigu, jedan je od onih briljantnih, ali do-zla-boga dosadnih govornika. Pisac se smrtno dosađivao, protezao, svaki čas se hvatao za džep gde stoji cigarete, s naporom suzbijao zevanje i svaki čas pogledao u sat. Ne znam zašto mi pada na pamet tako bizarna metafora, ali ličio mi je ... pa eto ... na mečku Božanu. Bila sam tužna, bilo mi ga je žao. On ne treba da ustaje iza pisaćeg i kafanskog stola. Oba su mu potrebna da bi preživeo, a maršruta između te dve deonice košta. Valjda zato pristaje na ove promenade.

Eto, tim mislima sam se bavila kada sam nadomak Balkanske br. 4, ugledala potpuno zamračene prozore svog stana. Poput opruge koja iskače iz ležišta, u tri skoka sam se našla pred varatima i, sva uspaničena, propala kroz njih. Uključila sam svetlost i imala šta da vidim. Čurka je ukočenim, bezizražajnim pogledom zurila u, sada već, potpuno crnilo prozorskih stakala. Sablasno je delovala mrtva modrina TV ekrana. Oprezno sam joj prišla i oslovila je. Okretala se sporo, pokretom bezvoljnim, umornim. Oči širom otvorene, vlažne. Saosećajno sam rukom gladila tamne peruškice povrh kljuna i pustila da mi se o krilo razbijaju slapovi ko-

jima je isticala tuga njene izmrcvarene, beznađem pritisnute duše.

Izgleda da me Svevišnji nije dobro razumeo. Ja sam se molila za depresiju, a ne za nervni slom. Ovo je u priličnoj meri ublažilo moju radost. Našla sam se u problemu lokalizacije bolesti. Ako se pred psihijatrom pojavim sa ćurkom u naručju, nema sumnje da ću ja završiti vezana za postelju, hospitalizovana na duži rok, trajno žigosana neizbrisivom šifrom. Pošto veterinaru nisam želela sličan udes, odustala sam i od te adrese.

Akcija za spasavanje njenog psihičkog zdravlja nije trpela odlaganje. Morala sam reagovati odlučno i brzo, tim pre što je knjiga spala na jedno slovo, hoću reći da se lista terapeuta, sistemom eliminacije, svela na jedno ime, i to na moje.

Preuzela sam teško breme odgovornosti i, što laički, što iskustveno, krenula sa intervencijom. Jaki akutni simptomi (apatija i gubitak apetita) tražili su prilične doze medikamenata. Kljukala sam je antidepresivima koji su je obarali u postelju i donosili joj viščasovni, preko potreban i okrepljujući san. Zнала sam da će, čim otvori oči, tražiti da jede, pa sam u tu svrhu kraj njenog uzglavlja držala punu činiju granula. Nije se smeo izgubiti ni jedan od dragocenih trenutaka njene gladi, jer oni nisu trajali dugo – taman onoliko koliko je bilo dovoljno da crnilo, koje je odagnao san, ponovo nasrne na nju. Često ne bi stigla da pojede sve, a usledio bi buran i praskav afektivan nastup. Sve to mi je bilo poznato. Takoreći, već viđeno. Strpljivo sam odolevala histeričnim napadima čija je skala obuhvatala širok spektar mahnitih raspoloženja – od lirskih žalopojki do buntovnih pretnji, i sve obilno zaliveno suzama gneva i suzama tuge. Ove prve tolerisala, druge sam želela da osujetim po svaku cenu. Iako je cmizdrenje bila prateća, štaviše, poželjna pojava njenog psihičkog stanja, bila sam neumoljiva i izričita u svom zahtevu. Mora da joj je moja iznenadna neosetljivost delovala monstruozno, jer je gotovo paralisana slušala moju viku: „Slušaj me dobro, ćureća glavo! Iz krize ću te izvući, ali suze očajnice izbegavaj kako znaš i umeš. Nećeš ti od mene

praviti patetično piskaralo. Ako hoćeš da budeš junakinja priče: gomilaj knedle u grlu, taloži kamenolom u žuči, ali suzi ne daj na oči! Nemoj da me nateráš da iz teksta povučem onu rečenicu o slapovima i izmrcvarenoj duši, koja ti se tako dopada, a koja se klacka po samoj ivici kiča.“

Delovalo je. Vratila je dostojanstvo izrazu svog ćurećeg lica i zdravo se umirila. Bila je spremna za drugi, praktičniji, ali i delotvorniji, terapijski deo. S obzirom na to da sam, beveći se njome, prilično zanemarila sebe, radovala sam se nastupajućim vežbama kao aditivima nužnim za trajnost i vitalnost svog junačkog srca.

Jasno je da smo obe bile u grehu do guše – ja zbog gorde ambicije da prosvetlim ćureće biće, a da, pre toga, sa svojim nisam učinila ništa, ona zbog velikog, tek minulog, očaja.

Ova činjenica, sama po sebi, nametnula je logičan redosled duhovnih aktivnosti. Pri tom smo kombinovale elemente pravoslavne i indijske religije. Ovo priznajem rizikujući da budem proglašena za jeretika, ali šta mogu kad mi tek u preseku ove dve miroljubive religije duša nalazi smiraj, a misao ravan, pun i zdrav tok.

Sve se odvijalo samo po sebi, jer ventili pucaju tamo gde je pritisak jak. Nemirna savest i zatrovane rane tražili su oprost i čišćenje. Svaka za sebe, izgovarale smo rasterećujuće reči pokajanja:

Kajem se prvo za sebe u svemu što zgreših i obraz okaljaj, za bezbrojne grehe svoje – znane i neznane, voljne i nevoljne. Skrušeno se kajem, oprosti mi, Gospode.

Još prisutan nemir i rastrojstvo blažile smo meditacijom. Zauzevši pozu lotosovog cveta, kontrolisano smo i duboko disale. Magična reč OMMM... držala nas je u spasonosnom sadašnjem trenutku – bez misli, bez želja, bez patnje. Iza toga ostajala je samo težnja ka vrlini i imale smo se za šta moliti:

Bože gospode, nepresušni i jedini izvore moći, obdari mene slabu sa više moći da bih ti mogla bolje služiti. I daj mi mudrosti, Bože, da danu mi moć upotrebim na dobro svoje i svojih bližnjih i na veliku slavu tvoju. Amin.

Ćurka je bila mentalno pripremljena za neiscrpan knjiški majdan. Naravno, nisam mogla slutiti do kojih će dubina biti kadra da siđe, ali se vrlo brzo ispostavilo da joj ponuda moje kućne biblioteke nema ni za zub. To je bio lako savladiv površinski kop kome, uprkos oskudnim rezervama, ne može da se ospori važnost otkrovenja, a meni značajno mesto u memoarima, ako ih ikada bude pisala. Ponudila sam koliko sam mogla. Moji intelektualni dometi nisu vredni hvale. I mada sam sa svakom pročitanim knjigom obarala lični rekord, rezultati nisu bog-zna-kakvi. Nisu mi nepoznate misli velikih filozofa, pre svega zahvaljujući posrednicima između teško razumljivih genija i ljudi nevelike bistrine. Hvala njima što nam hod ka sebi čine lakšim, i susrete sa sopstvenim mrakovima čine podnošljivim i manje strašnim nego što to, inače, mogu biti.

Pročitala je sve što sam joj ponudila i tražila još. Kronina, Zilahija, Morela i Kišona svarila je brzo i lako, a da nije ni utolila glad za znanjem. Po ushićenju s kojim mi se obraćala, po radosti što joj ide lako i što je odmakla daleko, znala sam da joj uskoro neću biti od pomoći.

Učlanila se u biblioteku i ponosno paradirala po stanu svaki put sa drugom knjigom ispod krila. Plejada vrhunskih mislilaca snažila je i bogatila njen ćureći mozak: Berđajev, Hajdeger, Jaspers ... Pod jastukom je držala Miltonov *Izgubljeni raj* i Njegoševu *Luču mikrokozma*.

Učenik je prevazišao učitelja i rastanak je bio neminovan. Pre-skočila je moj prag duhovnosti – moralni. Iz estetskog se direktno

vinula u najviši – religijski. Ja sam i dalje bila rob moralnih kodeksa i verni sluga utvrđenim životnim propozicijama. Ona je postala čista pounutrašnjena vrlina. Ona je videla vid i slušala sluh. Ćurka svetost nije mogla funkcionisati u profanom svetu.

Vrebale su je doušničke – sokolove oči. Pratile joj kretnje i druženja. Postala je opasnost od koje je zazirao establišment. Dostojanstveno je prihvatila progonstvo u kapsulu – tako zovem komoru bez vrata i prozora u koju ju je saterala inkvizicija ne želeći da rizikuje svoju vlast nad, jednom za svagda podjarmljenim, narodom. Žena sa ćurećim mozgom je mutant čije se bitisanje toleriše, čak se smatra poželjnom karikom u razdraganom kolu preovlađujućih konzumenata *hleba i igara*. Ćurka obasjana duhom svetim je neprihvatljivo čudovište koje bi, u slučaju nesputanosti, ponovo huškala nesrećnog čoveka da krene putem oboženja, da pita i traži odgovore sa one strane materijalnog, a to savremeno čovečanstvo ne sme dozvoliti. Surova španska čizma u liku najbogatih magnata i delu savršenih produkata čudesne nauke i tehnologije gazi ovom planetom i zlokobno preti, koristeći, pri tom, o licemerja, najlepše osmehe na svetu, najblistavije zube i najčistije dijalekte, pa kaže: „Osvežite dah tim i tim žvakaćim gumama, vozite taj i taj auto, štedite u toj i toj banci, ali ne postavljajte pitanje ličnog identiteta, smisla života i ostalih kako? i zašto? pitanja. Inače!!!“

Zahvaljujući mojoj, već pomenutoj, pokretljivosti, nas dve smo i dalje u komunikaciji. Njoj samoća ne smeta, a kada joj je do druženja, upotrebi neku od spiritističkih tehnika kojima raspolaže, i eto je među nevoljnicima da ih podupre i ohrabri. Njena misio-narska uloga i njena dobrota dovoljni su da tas čovečanstva bude u ravnoteži – da ne prevlada zlo.

I sama se od nje vraćam jača i zadovoljnija životom, sobom i ljudima oko sebe.

Maleno okno kroz koje provlačim sebe, uokvireno je Njegoševim stihovima:

„Bog nas znade i mi sebe znamo,
više nama ne treba poznanstva.“

Ljiljana Đokić

BIOGRAFIJA PREOBRAŽAJA

Moji su roditelji bili baletski igrači. Mislim da sam imala malo više od tri godine kada su me prvi put povelili na baletsku predstavu. Bilo je to Labudovo jezero u Narodnom pozorištu. Neverovatno zvuči, ali istina je da nisam zaspala, niti tražila pre kraja predstave da idem kući, zašta su moji roditelji bili sasvim pripravnici. I sami su bili iznenađeni načinom na koji sam prihvatila prvi susret sa baletskom igrom na pozorišnim daskama. Nejasne i detinjoj svesti neobjašnjive utiske koje sam tada doživela, spakovala sam u kofer i nosila sa sobom čitav život. Tako mi se to čini, sada dok vam pričam o svom životu. Moja prva životna fascinacija: svetla pozornice kad zasijaju iz mraka pozorišne sale i otvore prostor pred mojim nestrpljivim pogledom.

Što se mojih roditelja tiče, možda su se potajno nadali da ću od njih, osim najdužeg „do palca“ prsta na nogama i izuzetno malih ušnih školjki (da sad ne razvrstavam ko mi je od njih dvoje preneo prvo a ko drugo) naslediti i žarku želju da se posvetim baletu. Kažem potajno, jer nikad nisu glasno izgovorili bilo kakve igračke predloge ili ponude, niti su bilo čime uslovljavali moje izbore i profesionalna opredeljenja. Nikad ih nisam pitala o željama koje su u mene polagali, ali mi se čini prirodnim i očekivanim da se baletski par nada i baletskom potomstvu!

Mene igra nije privlačila u tom smislu; sebe nisam zamišljala kao balerinu ni kao mala devojčica. Moje drugarice iz vrtića su volele da se igramo u mojoj kući jer su tada oblačile baletske patike i trikoe koje nam je mama davala za igru. Plesale su, imitirajući pokrete mojih roditelja koje su povremeno gledali kako ve-

žbaju u svojoj radnoj sobi. Bilo je to istovremeno groteskno i nežno dirljivo, kako se već može pričiniti nezgrapna dečja igra. Nasuprot njima, ja sam zazirala od baletskih patika na mojim osetljivim prstima. Kad sam jednom prilikom videla mamine krvave zavoje, plakala sam neutešno satima i tada su moja slutnja i otpor neopozivo prerasli u konačnu odluku. Zнала sam da nikad neću postati balerina.

Ipak, to nije značilo da se na svaki način odričem učešća u ovoj umetničkoj priči. Naprotiv, svetla su i dalje na mene bacala čini, i ja sam nastavila da redovno pratim sve baletske predstave, bez obzira da li su nastupali moji roditelji ili ne. Neke i po više puta. Mnogo godina gledalačkog baletskog iskustva približilo me je razumevanju iskonske potrebe ljudskog tela da pokretima podražava ili se preobražava u druge i drugačije oblike živoga sveta. Za mene je to postao dokaz da sva živa bića potiču od jednog istog i da su međusobom neraskidivo povezana zajedničkom suštinom.

Među mnogobrojnim prizorima, najradije prizivam u sećanje slike paukove igre! Bilo je to prilikom jedne posete prijateljima u Briselu koji su me povelili da gledamo alternativnu plesnu grupu. Kad su se reflektori upalili, jedva primetna mreža tankih konopaca prekrivala je prostor nad binom. Svetlo je bilo prigušeno, samo su retki snopovi pratili pojedine delove mreže. Prijatna, tiha muzika je tekla, uspavljujući moja čula i ja sam joj se predavala bez ostatka. Plutala sam u tom prostoru, ne osećajući strah od mreže preda mnom. Iznenada, oštar i glasan zvuk prekinuo je umirujuće tonove, i niz konopac je naglo započeo svoj silazak ogromni crni pauk. Ljudsko telo u crnom sjajnom kostimu, ruku i nogu postavljjenih u položaj paukovih udova, ljudska glava i kosa stisnuta u masku koja ocrtava oblik izdužene lobanje, baš kao vrh paukove glave! Bila sam zadivljena savršenošću transformacije, uprkos stečenom strahu i zgražanju nad ovim životinjama! Pauk se vešto verao po razapetim nitima, a kako bi drugačije?– i ja sam poverovala u to što gledam. Postala sam kap vode što se sliva niz suvu

granu. Sijala sam čistotom i bistrinom nakon letnje oluje, noseći na sebi lepljive smrtonosne niti. Približavala sam se vilinom konjicu plavih prozirnih krila, koji je svojim mnogobrojnim očima nadgledao okolinu u potrazi za plenom, ne sluteći da je i sam već postao plen. Za to vreme, ogromni crni pauk je lagano klizio svojom putanjom. Činio se nezainteresovanim za prisustvo vilinog konjica kao da su njegove kretnje pratile putanje nota po notnim linijama muzike u pozadini. Ušao je u vidno polje svog plena, i dalje ga ne napadajući. U vazduhu se vodila borba bez vidnih znakova borbe, dok je muzika ponovo grejala duše gledalaca toplim zvucima. Pauk predator ili baletski igrač nemogućeg, i savršena slika – sve je bilo dobro, baš tako kako je u prirodi. Sa tim slikama moje sećanje predstave se prekida ili završava, verujem sa jednim ciljem – da u meni živi ples crnoga pauka.

Bile su to rane godine mog bavljenja arhitekturom. Moje dotadašnje graditeljsko iskustvo je obuhvatalo nekoliko kuća za stanovanje u čijem sam projektovanju učestvovala kao mladi početnik u jednom arhitektonskom birou. Na moje veliko razočaranje, sa kućama koje smo projektovali nisam uspevala da pronađem emotivnu sponu. Nedostajala im je gracioznost i lakoća postojanja u prostoru, kao na trenutak uhvaćena slika baletske figure! Uprkos dobro rešenim elementima, celokupno pakovanje je bivalo napadački ogoljeno da istakne novostečeno bogatstvo i luksuz nazovi aristokratije u nastajanju. Kuće su me podsećale na lepu i zgodnu ženu, čija razgolićena odeća ima za cilj da istakne lepotu i obline figure, ali potpuno nepotrebno, a samim tim i štetno.

Radeći u tom birou, uživala sam jedino u osećaju da nastavljam da učim. Ipak, zadovoljstvo me je kratko držalo i ubrzo ga je zamenilo potpuno nezadovoljstvo. Nisam znala ni šta želim da stvaram ni kako! Znala sam jedino šta ne želim, ali i to je bilo tako mnogo i dovoljno da se upustim u neophodno traganje za sopstvenom vizijom. Valjda sam bila na životnoj i kreativnoj prekretnici, u stanju šoka koji nastaje u trenutku kada se završi faza aka-

demskog obrazovanja, koje je više usmereno na prikupljanje i usvajanje znanja od spolja ka unutra. Završetkom školovanja, moja unutrašnjost trebalo je da nađe svoj stvaralački izraz i probije put ka spoljnom okruženju. Spremalo se vreme preobražaja!

I kao što se sve u životu dešava tačno kad treba i može, tako je i mene pohodio veliki crni pauk u pravom trenutku. Ako su pokret i igra veza u živom svetu, zar nije moguće na isti način povezati živi i neživi svet, oživeti kuće, vozove, puteve, mostove, bolnice, spomenike i trgove!?! – postavljala sam sebi pitanje. Povezati ih, značilo je praviti i graditi organizam koji se rađa, diše, hrani, kreće i umire i komunicira sa svojom okolinom, baš kao i bilo koje drugo živo biće! Morala sam nekako da se istegnem i protegnem preko svojih fizičkih i mentalnih granica ne bih li pronašla taj koncept. Nimalo lak zadatak, ali sada sam imala od čega da krenem. Pokret je bio pra–reč i osnovna ideja, kojoj je trebalo naći pravo mesto. Krenula sam u obilazak sela i gradova, železničkih i autobuskih stanica, trgova i pozorišta, šetališta i parkova, mostova i bolnica, sa očekivanjem da će se negde taj pokret sam objaviti. Vežbala sam i izvodila različite pokrete, puštajući svoje telo da spontano pleše u nekom unutrašnjem ritmu verujući da će me priroda odvesti na pravi put. Plesala sam prigušenim pokretima u parku, na autobuskoj stanici, u foajeu pozoriša, u čekaonici Doma zdravlja rizikujući da me tretiraju ludom i poremećenom.

Na jednom od tih mojih putešestvija po Srbiji, koja sam s namerom sprovodila isključivo u sopstvenom društvu, pokvarila su mi se kola. Jednostavno su se ugasila, i više nisam mogla da pokrenem motor. Sreća u nesreći dovela me je do jednog proširenja na uzanom međugradskom putu, i na tom mestu privremeno onesposobila moj automobil za dalje lutanje. Zaključavajući vrata, pomislila sam da je to On hteo da ja nastavim traganje pešice, kao hodočasnik koga će nevidljiva ruka sprovesti do svetog mesta. Nisam bila zabrinuta, već mladalački radoznala, kako je i dolikova-

lo mojim godinama. „Šta li me uskoro očekuje?“, vrzmalo mi se pitanje po glavi.

Hodala sam narednih pola sata u smeru kretanja kolovoza, poštujući princip „uvek idi napred, nikad se ne vraćaj“. Bila sam u nekom nenaseljenom kraju Istočne Srbije, hodajući putem videla sam samo jednu kuću, i to daleko u brdu. „Zar se kuće ne zidaju pored puta?“, razmišljala sam očiju prikovanih za tu kuću u daljini, „Kako li stižu do nje?“, sledilo je novo pitanje. U jalovom dijalogu sa samom sobom, prekinula me je slika koja se ukazala pred mojim očima. Drveni most, jedva nešto duži od dva metra, istrošen godinama i vremenskim prilikama bio je prvo što sam uočila nakon ulaska u krivinu. Vodio je preko rečice ili potoka, koja nije bila bogata vodom u tom trenutku, pre bih rekla da je presušila. Bilo je rano proleće, zima koja je obilovala snegom trudila se da što kasnije ustupi mesto najlepšem godišnjem dobu. Bilo je još uvek hladno i vlažno, idelano za gojenje i bujanje vodene mase u ovoj zabitoj rečici. „Možda ponire negde u svom toku, povremeno izlazi na površinu napuštajući tajne prolaze i pukotine, možda je ovo samo privid vodene mase?“, proizvodila je pitanja moja analitička mašinerija.

Iznenadna zamisao pružila mi je ruku i povelala me ka mostu. Zakoračila sam na most i čučnula, i nastavila da se spuštam u ležeći položaj dok nisam svojim telom ispratila njegov pravac. „Kad bih se još samo malo istegla u oba smera, mogla bih svojim telom preprečiti reku.“ Vođena tim mislima, pružila sam svoje ruke iznad glave i protezala se, protezala. Prsti su skoro dodirivali drugu obalu, dok sam se stopalima snažno odupirala od druge strane. Pogleda uprtog u vodu kroz proreze u drvenim letvama, pratila sam kretanje tela koje preuzima potpuno novu ulogu i preobražava se u vezu. Kao Narcis kad je prvi put ugledao svoj lik u vodi, ostadoh zapanjena lepotom prizora sopstvenog tela preobraženog u most što spaja dve razdvojene celine. Ono malo vode u rečnom koritu, bistro i kristalno čisto, davalo je savršen odraz kao

u ogledalu. Voda se blago valjala preko skliskog kamenja pokrivenog zelenim mekanim pokrivačem od vodenih algi. Ponegde su smeđe–zelene kape izvirivale iznad vode i na tim mestima prekidale sliku. Ipak, sve te sitne nesavršenosti trenutka i fizičkog prizora moj je emotivni um preobrazio ili učinio nevidljivim, na isti način kako to svaka zaljubljenost čini.

Bila sam tako srećno prepunjena rečima i slikama, koje nisu prestajale da naviru! Prelivale su se preko nekih zamišljenih granica mentalnog magacina, a ja sam ih sve prihvatila, ne želeći da se bilo koja zagubi, zaboravi! Začudena kako nastaju i odakle stižu, predavala sam se uživanju i zabrinutosti istovremeno, zamišljajući kako ću od njih stvoriti nešto što se može ponuditi spoljnom svetu kao vidljivo ili opipljivo. Duboko u sebi sam osećala odvojenost čoveka od prirode, prirode koja ga je stvorila. Znala sam da će, tako stvaralački ali i rušilački moćna, umeti da ga urazumi, po bilo koju cenu za ljudski rod, jer priroda ne zna za cenu. Ona uvek postoji i traje, potpuna u svakom trenutku i svakom vremenu. S dubokim uverenjem ili žudnjom da doprinesem spasenju i trajanju čoveka vraćajući ga prirodi, razmišljala sam kako te svoje poruke da oblikujem i upakujem. Kako da ih učinim bliskim i dragim ljudskom oku i uhu, da se čovek među njima oseća dobro i sigurno? Kako da ljude njima okružim neprimetno, da ne posumnjaju i ne požele da se od njih štite ili sasvim okrenu? Pitanja, pitanja, mnoštvo pitanja, redala su se jedno za drugim! Kao i pogled Narcisa uprtog u vodu presahlog potoka što uporno teče. Svaka sličnost sa Narcisom beše slučajna, tek asocijacija uma, jer ja bejah zadivljena vodom u kojoj počiva mnoštvo slika i prizora. Odraz mog lica i tela bejaše tek jedna slika među drugim i drugačijim, vidljivim i nevidljivim, i meni dragim.

Ko zna koliko dugo sam tako ležala dok me iz stanja općinjenosti nije probudio zvuk automobilske sirene! Izenađena i preplašena, skočila sam iz ležećeg položaja i uspravila se, ponovo vraćajući sebi uobičajeni oblik i funkciju. Ne bih vam trošila vre-

me opisujući kakav su mi ljutiti pogled i komentare uputili vozač i njegovog saputnik! To me je valjda i vratilo u stvarnost, te se setih svog gorućeg problema i ljubazno ih zamolih za pomoć oko mog automobila. Naravno da su mi održali lekciju kako sam mogla da nastradam (mada mi to baš nije bilo jasno kako?!) ali su se vratili sa mnom do automobila, nešto radili sa njim i on je najzad upalio.

„Zaljubljeni Narcis je pronašao svoju graditeljsku viziju!“, uzvikivala sam glasno u bezbednoj tišini svog automobila, ošinuta, ošamarena tek rođenom, iznenadnom spoznajom. Tada sam shvatila da želim da gradim mostove, i ta me je nezasita ljubav gonila nedostižnom cilju kroz čitav život. Projektovala sam na desetine različitih mostova, pešačkih, prevoznih, malih, velikih, kamenih, gvozdениh, betonskih, ali ni jednim nisam bila sasvim zadovoljna. Nijedan nije bio do kraja ona jedna kratka kristalna poruka kojoj ništa ne nedostaje i koja večito traje. I kao što u svemu jednovremeno poživaju suprotnosti, tako sam ja svojim nezadovoljstvom bila veoma zadovoljna, – slaba je to reč među ovim jakima, – bila sam oduševljena što ne mogu stati. I nisam prestajala da istražujem mesta gde bi se mogao izgraditi most, crtala sam i projektovala i bez stvarnog zadatka. Tragala sam i odazivala se na svaki javni konkurs za idejno rešenje mostova, radila mnoge poslove paralelno, neke da preživim da bi u onim drugim živela.

I mogla bih vam još mnogo toga govoriti, slika i crteža pokazivati, ali znam to bi vama bilo zamorno i dosadno. Ipak, molim samo još malo vaše pažnje i završiću sa pričom. Među svom mom decom, ima jedan most meni najdraži. Njime sam ostvarila svoj nedostižni cilj. Evo kako je to bilo.

Na evropskom tlu, lučne kamene mostove Puente de Piedra u Saragosi, Ponte Pietra u Veroni, Taşköprü u Adani, Steinerne Brücke u Regensburgu, Камен мост u Skoplju, Kamenný most v Písku i Pragu, Kameni most u Konjicu, Most Mehmed Paše Sokolovića u Višegradu, Trajanov most u Alkantari, gradile su antičke

i srednjovekovne civilizacije, najviše zarad trgovine i osvajanja. Rušile su ih i onesposobljavale za upotrebu poplave i ratovi, ipak nove generacije su ih neretko vraćale u život, obnavljale i davale stari sjaj očišćenog i umivenog kamena, mermera, granita, kamenog peska. Preživeli su razne epohe i ostali u upotrebi. Ipak novi mostovi građeni su sa novim ciljevima, drugačijeg oblika i od drugačijih materijala, najviše betona i metala. I jedni i drugi građeni su za večnost, oni stari i ovi novi. Na mostu u Alkantari, Španija stoji Trajanova tabla: *Izgradio sam most da traje zauvek.*

Bila sam dete tehnološkog doba, potomak plesača, i učenik savremene arhitekture. Moji su mostovi lagano štrčali u nebo, razapinjali se između obala snažnim, čeličnim žicama, vitki i upleteni kao mišićno vreteno, moje su pešačke staze i zaštitne ograde bile staklene naočare za vodeni svet ispod nogu prolaznika i šetača. Na most se ulazilo kroz svetlosne kapije koje su obeležavale stupanje čoveka u moćno carstvo velike vode. Široka betonska leđa rečnog poluboga čoveka sa lakoćom su nosila putnike, prevozna sredstva, šetače. Slobodan prostor i svetlost davale su priliku svakome da se raširi i protme iz jednog omeđenog prostora u drugi, uklanjajući granice između njih.

Takve sam mostove želela da gradim, i takvim sam ih ja očima gledala. Na kamen nisam ni pomišljala dugo godina. Mnogi praktični razlozi, težina, nosivost, držali su me podalje od ovog izbora, ali presudno je bilo to što ga nisam mogla smestiti u svoj estetski koncept mosta. Mogla sam zamisliti figuru isklesanu u kamenu, to da svakako, ili mozaik, ali i jedno i drugo je moglo poslužiti samo kao nakit i broš na reveru građevine. Moj je most otvarao svoju utrobu svim svojim posetiocima i prolaznicima, dok je kamen skrivao svoju čvrstu i gustu unutrašnjost. Kamen je pružao mir, podsećao na mirovanje, dok je prostor mojih mostova bio u neprekidnom pokretu, živ i danju i noću. Stavljanje kamena u pokret za mene se činilo nemogućim zadatkom, jer je to značilo da treba promeniti njegovu suštinu. Nisam se pitala da li je to ikako

moguće, već da li je ispravno. Kako da se drznem u nešto što je vekovima zapisano i osvedočeno, i zašto bih to pokušavala!? To je bilo kao da želim da menjam prirodu, čega sam se užasavala!

U takvom stavu prema kamenu, zateklo me je objavljivanje javnog konkursa u Španiji za rekonstrukciju srednjevekovnog kamenog mosta. Komitet, sastavljen od predstavnika gradskih vlasti i investitora trebalo je da među tri najbolja rešenja izabere jedno za izvođenje.

Mesto Andújar je bilo malo, oko 40.000 stanovnika, reka Guadalquivir, razdvajala ga je na dva dela. Most je spajao gradić sa područjem odakle je započinjala teritorija nacionalnog parka Sierra de Andújar i pešačke zone. Neverovatno, ali gradić je bitisao i širio se samo sa jedne, leve strane reke, dok je druga obala i priobalje ostalo očuvano prirodom. Veze tog mesta sa oblastima s druge strane reke Guadalquivir, dalje od područja nacionalnog parka, išle su drugim, mnogo mlađim putevima i mostovima. Teritoriju nacionalnog parka kao da je neko odsekao od mogućnosti urbanog života i zaboravio. Dakle, opstanak mosta je imao simboličku vrednost za taj grad i budućnost, ali i praktični značaj u jednom nesvakidašnjem smislu. Ostavljajući most u životu i u upotrebi za pešake u njegovoj originalnoj veličini, gradske vlasti su želele da utiču na protok ljudi ka parku prirode i time onemoguće njegovo uništavanje koje masovna poseta ljudi neminovno donosi. Most je vekovima trajao u nepromenjenom obliku i veličini, i stopio se sa prirodom s desne strane reke.

Mnogo me je razloga privuklo ovome konkursu, a samo jedan me je odbijao i plašio – Njegovo veličanstvo Kamen! Ali, kao što sam već konstatovala u ranijim razmišljanjima da suprotnosti uvek obitavaju u istoj ljušturi, tako me je kamen istovremeno mamio da se odazovem izazovu. Kocka je bačena vrlo brzo, i ja zagazih oprezno u taj Rubikon osećajući na samom početku da ću iz njega izaći sasvim drugačija.

Nakon preuzimanja i detaljnog proučavanja dokumentacije, odlučila sam da posetim Andújar, razgledam most i njegov okolinu. Retko sam to činila u sličnim situacijama, najviše iz finansijskih razloga koji su u tom periodu mog života imali prevagu nad ostalima. Ipak, ovaj projekat je nosio značaj ličnog napretka i dostignuća bez obzira na uspeh na konkursu, i zato je zahtevana štednja u drugim oblastima života zarad ovog putovanja predstavljala za mene malo, takoreći ništavno odricanje.

Moj rečnik je siromašan da prepriča prizore koje sam tada, tamo naiskap popila, i utiske koje sam u sebe upila. Reći ću samo da mi se sve veoma dopalo, da me je zadovoljstvo što sam prihvatila posao i izazov ohrabrilo za dalji rad, umanjilo sumnje da sam sposobna da pobedim kamen u sebi. Verovala sam da ću uspeti da nađem pravu meru težine i gustine koja će učiniti da most poleti u prostor, ostajući i dalje utopljen u svoju prirodnu okolinu. Andújar sam napustila sigurna da ću moći, da ću umeti ...

Sledili su meseci mukotrpnog, besomučnog rada, zadubljena nad svojim crtežima i knjigama provodila sam dane i noći. Uslov konkursa je bio da se ništa ne uklanja, da se zadrži sve postojeće, i eventualno doda neki novi element, novi materijal. Nosivost i statika su već bili rešeni kamenim stubovima i lukovima, i prevazilazili su potrebe prelazaka i očekivanog opterećenja na mostu. Stoga sam se najviše posvetila razmišljanjima o drvetu koje će vizuelno olakšati celu konstrukciju, uobličiti je u gornjem prostoru iznad kamenog šetališta. Dodavanje drvenih elemenata na kamene stubove takođe je moglo imati dodatni estetski efekat. Reka je bila čista, bogata ribom, njom su plovili sportski čamci, kanui i poneki ribarski. Imala sam neodoljivu želju da negde, na sasvim malu površinu, nepravilno raspoređene, ubacim kocke od providnog materijala koji menja slike objekata koji se posmatraju, koji bi prolaznicima omogućio da posmatraju vodu i njene stanovnike iz jedne drugačije perspektive. Ipak, najviše me je mučilo pitanje čime uneti pokret u celu građevinu. Dotadašnje iskustvo sa viso-

kim pilonima i čeličnim užadima koji stilizuju nagnuto, istegnuto, napregnuto telo nije mi bilo od pomoći.

Prelistavajući knjige i ilustracije životinja u potrezi za inspiracijom, naišla sam na slike koje su me podsetile na davnašnju baletsku predstavu u kojoj je glavni lik bio crni pauk. Drugi put u svom životu, u trenutku nove kreativne prekretnice posetio me je veliki crni pauk. Odjednom sve je bilo jednostavno, sve mi se složilo u glavi, drvena konstrukcija koja se proteže celom dužinom mosta, po jedan pauk iznad svakog luka. Tananim nožicama zakačeni za debele kamene bokove kao zubcima, pauci podižu tešku građevinu ka nebu, dok debeli konopci upleteni između paukovih udova trepere kao paučinaste niti i padaju prema kamenim lukovima. Slika iz bajke, ili san što svojom nemogućnošću uklanja svaki strah i otpor, – ja zaboravljam da se ljudi plaše ovih životinja. Želim da mostom hodaju lagano, da zapažaju telo svoga domaćina sa prihvatanjem i poštovanjem, isto kao i ja.

Od kako se rodila pomisao na pauka kao ideje za dogradnju mosta, nisam prestajala da sanjam. Čak su mi tako izgledali i svi tehnički radovi na projektu. Nisam razmišljala o ishodu konkursa, kao da sam podrazumevala da će baš moj rad biti izabran za izvođenje. Namerno ne kažem najbolji rad, jer sam znala da na ovakvim međunarodnim konkursima učestvuju velika imena arhitekture i da su me samo moja drskost i sklonost samodokazivanju uveli među takav skup. San je kao mehur progutao i stvarnost, i ja više nisam znala gde i u kom prostoru živim, ali to neznanje nije me činilo nesrećnom, nesigurnom, naprotiv! Bila sam srećna do bola! U takvom stanju sam prihvatila odluku o izboru mog rada bez nekog preteranog radovanja i euforije, samo sam želela da što pre započne gradnja. Kad je i taj dan došao, nastavilo se mučno nestrpljenje u iščekivanju da što pre ugledam obrise tih kapica, da stanem ispod njih, da se uspenjem na kamene zidine i pridružim im se, da se prišunjam kao majka svojoj davnoj odrasloj i samostalnoj deci što bi da za trenutak prizove sećanje kad su se ona vr-

zmala oko njenih nogu. Smetala sam radnicima na gradilištu, mogla sam to krajičkom oka i mozga prepoznati. Ipak su bez negodovanja podnosili moje motanje, zapitkivanje, stalne komentare i pitanja.

Bio je neradni dan, praznik ali ja sam ustala u uobičajeno vreme, i bez razmišljanja krenula ka mostu. Nikoga nije bilo na gradilištu tog jutra. Iznenadena time prvo sam s napadom brige pomislila da nešto nije u redu, da je projekat opozvan i gradnja prekinuta. Žurno sam obišla ceo prostor gradilišta, otvorila svaku kancelariju u inženjerskoj baraci, ali niko se nije oglasio, niko odazivao na moje uzvike i pozive. Da li sam zaboravila ili nisam ni znala o nadolazećem neradnom danu nije ni onda bilo važno, tek da nisam ugledala kalendar na zidu na kome je velikim crvenim flomasterom bio zaokružen datum, ko zna kojim bi putem taj dan nastavio da se odvija. Shvatila sam o čemu se radi, pronašavši iznenadno zadovoljstvo u tome što celi dan mogu provesti sama, u razgledanju, dodirivanju, mirisanju drvene skalamerije. Pade mi na pamet da se popnem na konstrukciju i pokušam da ispratim te pokrete, da se stavim u ulogu jednog od pauka i sagledam most iz vazdušne perspektive. Želela sam nekako da proverim svoju viziju, da se s njome srodim još više, želela sam da budem crni pauk. Prizivala sam sve slike koje bi mi mogle u tome pomoći, setila sam se Čajkovskog, labuda i mojih roditelja, Franca Kafke i bubašvabe, Ovidije mi je nudio svoje Metamorfoze, oživela je i plesačica tame iz briselskog alternativnog teatra. U mojim mislima svi su bili zajedno, krećući se sporo i graciozno jedni pored drugih i oko drugih, izvijali su svoje tanke crne noge od gore na dole, i ja sam spontano počela da podražavam te pokrete. Stala sam uz drvene letvice pričvršćene metalnim obručima za kameno postolje, krivila i savijala svoje telo ne bi li našla onaj jedan pravi prirodni položaj u kome udovi savršeno i sa lakoćom funkcionišu prateći program prastarog prirodnog genetskog koda. I našla sam ga, a sa njim i tim trenutkom dobila sam još nekolicinu udo-

va koji su se izmešali, ispreplitali sa ostalima. Ruke su još uvek bile moje ruke, i ja sam se uhvatila za jedan od konopaca ne bih li se uspela na vrh. Veštinom pauka, ubrzo stigoh na vrh konstrukcije, svih očiju upravljenih u podnožje. Udovima raspoređenim u krug kao žice što nose konstrukciju kišobrana uhvatila sam se za okruženje. Jednom uspostavljen položaj više nisam htela niti ume-la da promenim. Postala sam svoj položaj i svoj pokret, postala sam svoj most preko reke Guadalquivir, večni spomenik velikom crnom pauku. Ne prigovaram, ne, ne – sve mi je potaman, i u sve-mu uživam, za razliku od Gregora Samse. Samo ponekad malo za-žalim što ne mogu više da gradim nove mostove.

Marija Pavlović

ROMANCE SONÁMBULO

*Romansa mesečarka
Federiko Garsija Lorca
Preveo: Miodrag Gardić*

Počelo je zelenom tačkicom na de- *Zeleno, volim te, zeleno.*
snima.

Zavišić je pomislio da mu je to od spanaća iz bureka koji je jeo za doručak, masnog poput američkog struka. Čim ga je poručio, pokajao se i sve vreme gledao u tanjir svog prijatelja ubeden da je ovaj napravio bolji odabir, iako je taj nesretnik samo viljuškom i nožem seckao salvetu i, zalivajući je jogurtom, gutao uz velike napore, razmišljajući o šarenim salvetama koje je sakupljala njegova sestra kad je bila mala.

Zeleni vetar, zelene grane.

Po povratku sa pauze za doručak, poslao je nekoliko mejlova i preleteo preko novinskih naslova:

Info:

12:36

Lažni profil Džombića na Fejsbuku

12:25

Saobraćajna nesreća kod Čačka

12:12

Irska podržava put Srbije ka EU *Brod na moru*

12:10

Dačić:Pismima se ništa još ne

menja

11:53

Danas:Vesić Đilasu napisao Ma- *I konj u planini.*

nifest

Sport

10:31

“Slučaj Miljenović ne postoji”

Život

09:23

I zeleniš postaje nam luksuz

Dok je ispijao svoj zeleni čaj, u prolazu se jedna od koleginica saplete i pridržava za njegovo rame, što je za posledicu imalo prosipanje čaja na njegovu belu košulju. Dok je suzbijajući beskurtoazno odgovarao na njeno izvinjavanje, razmišljao je o toj glupači koja *Opasana senkom* je dobila najbolji sto u kancelariji bez ikakvog vidnog razloga i demonstrativno izašao sa namerom da skine tu fleku sa sebe i iznese svoju frustraciju iz prostorije.

Prolazeći dugim uskim hodnikom *ona sanja na verandi,* do toaleta, zamišljao je kako se sa strane na zidovima pale ekrani dok prolazi. Korak, ekran 1: huk sa stadiona na

ekranu; korak, ekran 2: obožavaoci prilepljeni za staklo u mahnitom pokušaju da ga dodirnu. Korak, umesto ekrana se pale svetla soba sa go-go igračicama; korak, ekran 3: njegovo lice je na ekranima, okružen je fotografima, pozira; korak, ekran 4: dobija Oskara za izvanrednu rolu pravoslavnog prvosveštenika koji je pobedio svoju opsednutost steroidima (zbog te uloge samopregorno se žrtvovao zaista konzumirajući steroide kako bi bolje ušao u kostim za ulogu).

...korak. Zvuk filmske trake koja gori.

Spazi kolegu koji mu ide u susret i njegove nove Ferragamo cipele. U tom momentu, ekrani se jedan za drugim sukcesivno i dramatično gase, uz imaginarnog domara koji se sa kofom vode i četkom za brisanje u stepeničastom ritmu pomera ka mraku kraja hodnika, da bi na kraju nestao, ostavivši za sobom samo reminiscenciju mirisa abraziva i utisak da boluje od kostobolje. Unezveren, nakon tog raspršenog prizora, Zavišić klimne glavom u znak pozdrava kolegi i nastavi. Tada na levoj ruci primeti zelenu mrlju, nalik na staračku mrlju kojoj je pozlilo. Po ulasku u toalet, odmah je po-

zelene puti, kose zelene,

sa očima od hladnog srebra.

kušao da je spere sa sebe, bezuspešno poput klevete. Zadignu usnu da provetri desni i na svoj užas primeti da je zelena tačkica počela bahato da se širi. Moraće da ode kod dermatologa. I zubar? Šta se to s njim dešava?

Racionalizujući usput ove čudne pojave, vrati se na svoje radno mesto i ostatak radnog vremena posveti čudnim aktivnostima kako bi skrenuo misli sa toga. Radio je posvećeno, izazivajući oko sebe nemu zbunjenost kolega nenaviknutih na tu mračnu stranu njegove ličnosti. Kada je došlo pet, krenuo je kući, ali je usput odlučio da prošetati i svrati do apoteke i uzme neku tečnost za ispiranje usne duplje. Nakon par sati ležernog hodanja bez poniranja u misaone provalije, seo je u baštu kafića koji je, kako se ispostavilo, zapošljavao isključivo osobe sa invaliditetom. Do njega je sigurnim korakom, potpomognut psom vodičem (Erdejl terijer, divne kovrdžave dlake i sjajnog smisla za humor) prišao slepi konobar i uz blagi osmejak mu rekao: „Izvolite?“ Po automatizmu, Zavišić je hladno naručio viski, na šta ga je konobar nepokolebljivom ljubaznošću batlera upitao „Da li ste možda zainteresovani za izvanrednu priliku da probate nešto neobično?“ Zavišić ga je dese-

tak sekundi samo ispitivački posmatrao, sumnjičavo pokušavajući da pro-
nikne u taj čudan osmeh pun dostojan-
stva i samopouzdanja. „Da li ste zain-
teresovani da probate rakiju sa listom
ginko bilobe, to je raritet na kakav će-
te retko gde naići?“ Na momenat, pa-
ranoično je pomislio da ga konobar za-
jebava. Ali, to je glupost, kako on mo-
že bilo šta da zna, a uz to je i slep. Na
njegovu sreću verovatno, ponekad je
blagoslov ne videti ljude oko sebe.
„Ne, ne, samo mi donesite taj viski, ni-
sam zainteresovan ni za kakve promo-
cije.“ „U redu“, jednako ljubazno od-
govori konobar, „Stiže odmah“. Nakon
što mu je doneo viski, seo je blizu ula-
za u kafić nasuprot njemu i pijuckao
ono što se činilo kao potencijalna jebe-
na rakija sa lišćem ginka, drugom ru-
kom mazeći svog mirnog psa. Kakav
jebeni dan. Kakav jebeni kafić. Oslo-
bođen nemogućnošću konobara da ga
vidi, posmatrao ga je dugo i pitao se
kako je on sa svojom platom uspeo da
kupi ovakvog izdresiranog psa oči-
gledno besprekornog pedigrea. Odu-
vek je želeo da ima takvog, ali se to
uvek činilo kao bespotreban luksuz.
Ovaj konobar čudnog osmeha je imao
dobar izgovor za luksuz, cinično je po-
mislio. U tom momentu je konobar po-
digao čašu ka njemu uz nemo klimanje

Zeleno, volim te, zeleno!

glavom umesto „živeli“, naslućujući mesto na kom sedi. Zatečen ovim gestom, iskapio je viski i krenuo ka toaletu da se olakša pre nego što pobjegne iz bizarnih obrta ovog jebenog dana.

Urin svetlo zelene boje potekao je niz pisoar, napuštajući bešiku zauvek, odlazeći u nepovrat, uz prkosne kapljice koje su se izdvajale iz mlaza kao kakve pobunjeničke epizode. To ga je već izbezumilo. Potražio je odmah preko telefona odgovor, obrativši se internetu, koji je progovorio: „Zelena ili plava boja urina nastaje od lekova ili obojene hrane. Urin svetlo zelene boje indicira višak vitamina B u telu.“ Smiri se pobogu. Za sve postoji logično objašnjenje. Mora da sam od stresa izgubio prevrtljivi racio koji vas napušta surovo kao strastveni ljubavnik, kad se najmanje nadate. Sredio se, pokupio krhotine smirenog ponašanja sa poda toaleta i krenuo ka izlazu. Izlazu iz pakla? Kada je bacio još jedan pogled na sebe pre izlaza, iz odraza su ga posmatrala dva zelena oka.

Pod lunom Cigankom

stvari pilje u nju

Dva.
Zelena.
Oka.

a ona ih ne vidi.

On ima braon oči.
On ima braon oči.
On je imao braon oči.

On ima zelene oči.

Projurio je pored konobara koji je i dalje sedeo sa opštim mestom u vidu misterioznog osmeha na licu i procedio kroz zube pozdrav, ostavljajući mu novac na stolu. *Zeleno, volim te, zeleno!*

Kada je došao kući, sručio se u krevet sa nadom da će vikend biti pametniji od večeri. *Velike zvezde od inja*

U snu ga je, dok je masnog brka od bureka sa spanaćem ležao na podu, kolega iz drugog sektora gazio Feragamo cipelama po licu, u pokušaju da sa njih skinе zelenu žvaku. Ta žvaka se razvlačila po njegovom obrazu pokušavajući da spoji rascepane komade dostojanstva. Koleginica iz kancelarije se s druge strane saplitala o njegovu nogu na putu ka najboljem stolu u kancelariji, za kojim je sedeo kolega koji je jeo salvete. Pored prozora je stajao slepi konobar sa preplaćenim džukcem kog je mazio po glavi i blago vrteo u drugoj ruci čašicu sa rakijom i lišćem ginke. Zavišić je ječao na podu ispreplašen iznenadnim trzajima stopala kole-

dolaze sa ribom senke

ge. Repetitivni pokreti svih njih zatočili su ga u gif formatu beskonačnog isečka ludila. Stopalo napred-nazad, žvaka se razvlači, on ječi, žena se sapliće, čovek za stolom viljuškom stavlja komad salvete u usta, konobar mazi psa i vrti čašicu. Iznova i iznova. Stopalo napred-nazad, žvaka se razvlači, on ječi, žena se sapliće, čovek za stolom viljuškom stavlja komad salvete u usta, konobar mazi psa i vrti čašicu. I iznova. Stopalo napred-nazad, žvaka se razvlači, on ječi, žena se sapliće, čovek za stolom viljuškom stavlja komad salvete u usta, konobar mazi psa i vrti čašicu. Zauvek.

Probudio se okupan zelenim znojem.

Umio se kako bi se malo smirio, ali mu je na rukama dok se umivao ostalo malo zelene boje na dlanovima. Kada je podigao glavu, njegova gruba brada stara dva dana davala je zelene prelive njegovom licu. Još uvek sanjiv, pomislio je da mu se pričinjava što mu se iz *što otvara put zori.* ogedala kočoperno smeje i jedan zeleni pramen kose.

Zeleni.
Pramen.
Kose.

*Smokva trlja vetar
korom svojih grana,*

Možda ipak gubim razum. Možda imam tumor na mozgu. Možda se nešto dešava sa mojim vidom. Racionalizacije. Možda? Instinktivno je stavio kapu na glavu i tako odeven anksioznošću mahnito hodao po kući poput uznemirene žirafe pred porođaj, u nemogućnosti da makar na kratko sedne. Onda je energično zgrabio mašinicu za brijanje i skinuo samo deo kose sa zelenim pramenom. Zatim se i obrijao. Posmatrao se kratko takav, zelenih desni, kose zelene, sa očima od zelenog straha. Nakon frenetičnog razmišljanja o engleskoj travi, sabrao se i obrijao i ostatak kose. Pokupio je dlake iz lava-boa i bacio ih u wc šolju, puštajući vodu neprekidno 17 minuta kako bi sujeverno oterao zelene misli sa zelenim pramenovima, pravo u Had fekalnih duša.

*a breg, mačak lupež,
ježi svoje ljute agave.*

*Ali ko će doći? I odakle?
Ona čeka na balkonu
zeleno puti, kose zelene.*

Postepeno je dolazio sebi, rešen da smiri otkucaje srca i da paniku svede na razumnu meru. Šta god da je u pitanju, rešiće se. *Baš je meni to moralo da se desi* je stav očajnika. Budi muškarac. Budi muškarac. Šta to uopšte znači? Šta je to biti muškarac? Šta? Budi razuman. Čovek. Budi razuman. Lezi u dnevnu sobu, upali TV. Smiri se. Pokrij se duplim ćebetom, odspavaj

sanjajući gorko more.

nekoliko sati, ustani i ponašaj se primerno situaciji.

Legao je na kauč u dnevnoj sobi, uvijen u dva ćebeta, zaštićen jastucima, uz televizor. Koncentrisao se na fizičku udobnost. Daljinski u rukama mu je polako smirivao otkucaje srca dok se smirivao prepuštajući se utešnoj dremljivosti. Lagano lista kanale. Klik, brokoli dinstajte na margarinu 20 minuta, onda dodajte so i začine... Klik, ja imam talenat. Klik, emisija o bizarnim bolestima. Klik, još uvek budni sa Ivon. Klik, povremeno oblačno, sa mogućnošću padavina u popodnevним časovima. Klik, stota repriza filma. Klik, MTV Cribs.

Džena Džejmison i njen dom. Njen *Kume, daću ti* skromni dom. Dok je provodila ekipu *konja za kuću,* emisije Cribs kroz svoj skromni multimilionerski dom, ova kraljica porno industrije izazvala je u Zavišiću blago krčkanje cinizma i besa. Ova kraljica felacija ima milione. Ova „sve osim analnog seksa“ devojčica iz Las Vegasa je napisala knjigu. Ova srednjoškolska „žrtva grupnog silovanja“ sa tužnom pričom prodala je svoj sajt za 30 miliona dolara.

Zašto nisam rođen kao žena? Koliko bi bilo lakše. Zašto nemam silikone, karmine, tetovaže na dupetu, podvezice, plavu kosu, ogledalca i policijske jainike? *sedlo za njeno ogledalo,*

Zašto nemam pičku? Taj rudnik zlata, tu akciju na berzi, taj manipulativni proždrljivi organizam koji se superiorno podsmeva falusoidnoj prepotentnosti. Koliko bi sve bilo lakše. Uz sve dalji glas Džene, tonuo je u san, opkoljen jastucima i ćebetom koji su ga meko grlili i šaputali da će sve biti u redu. *nož za njen ogrtač.*

Probudio se veoma žedan. Otišao je do kuhinje i popio pet čaša vode. Nikada nije osetio takvu žeđ u svom životu. Krenuo je da se umije i video da mu je od sinoćnog brijanja ostalo nekoliko sasušanih tačkica na prokrvljenim mestima. Dok se brisao grubim peškirom, opet je raskrvario ta mesta i niz lice su mu potekle tanke, slabašne linije krvi. *Kume, dolazim krvareći*

Zelene krvi.

Odlazi u privatnu kliniku.

iz Kabrinih klanaca.

Na kauču nežalimpare psihijatra, počeo je svoju priču zelenom tačkicom na desnima. Verbalizovanim tokom misli, odmotavao je pred arogantnom

smirenošću lekara događaje koji su ga doveli do tog kauča. Svi putevi vode do kauča. Zeleni talas puteva do kauča. Razgovor sa psihijatrom kao niz retoričkih pitanja nije bio samo monolog, bio je to zeleni solilokvij, jer se činilo kao da slušaoca nema, kao da je odsutan.

Kad bih ja mogao biti na vašem mestu, kad bih samo mogao, pomislio je. Tako se superiorno nadvijate nad ovim kaučom. Da li sam to izgovorio na glas? Da li sam lud? Ja više nisam ja. Ja sam žedan. I smeta mi mrak. Treba mi neki svetliji predeo.

*Kad bih mogao, mladiću,
lako bi se nagodili,
Ali ja više nisam ja
niti je moj dom više moj.*

Sigurno možete učiniti nešto. Ne pitam za cenu. Obavite neka ispitivanja, ma samo pogledajte šta mi se dešava. Mahnito je počeo da skida košulju sa sebe, koja je po ivicama kragne imala tragove tečnog pudera koje je ujutru naneo kako bi sam od sebe sakrio svoje zelenilo.

*Kume, hoću da umrem
Pristojno u svojoj postelji
od čelika i, ako je moguće, sa
holandskim čaršavima.*

Pogledajte! Pogledajte! Ona se širi! Mrlja se širi! U psihijatra je sa njegovih grudi gledala velika zelena mrlja koja se ambiciozno protezala torzom ka vratu i nogama.

*Zar ne vidiš moju ranu
od grudi do grla?*

Psihijatar je skinuo svoje naočare i odložio ih na stočić. Progovorio je pokušavajući da ne otkrije glasom iznenadnu radoznalost i uzbuđenje koje je osetio zbog ove neobične pojave. Osetio je izazov. Osetio je priliku da razbi- je monotoniju posla ispunjenih blagim neurozama, početnim oblicima šizofrenije i bipolarnošću.

*Trista crnih ruža
pokrivaju tvoj beli
grudnjak.*

Rekao mu je da za početak moraju da obave neka ispitivanja, najosnovnija, krv, urin, pa će onda videti šta dalje. Obecao mu je apsolutnu diskreciju i obavio nekoliko poziva kako bi ga ujutru dočekali njegovi ljudi u laboratoriji.

Ujutru je iz vene, kroz iglu, do šprica dospela zelena krv. Sestra je brižljivo odlagala uzorak ne otkrivajući držanjem svog tela da je to nekakav naročit uzorak krvi.

*Krv ti vri i miriše
oko pojasa.*

Ipak, epruvetu sa njegovom krvlju i bočicu zelenog urina je odložila na posebno mesto, kao VIP zvanice.

Rekli su mu da se vrati nakon nekoliko sati po rezultate koji će ga čekati kod psihijatra. Dok je tumarao gradom, na svakih petsto metara je zastajao kako bi kupio novu flašicu vode. Usput su ga proganjali osmesi bezbri-

*Ali ja više nisam ja,
niti je moj dom više moj.*

žnih ljudi, parovi koji se ljube i senke koje su visoke zgrade pravile, onemoćavajući mu priliku da ugrabi sunčeve zrake.

Odabrao je najvišu zgradu i krenuo da se penje na njenu letnju terasu. Obasjan suncem, tu je pronašao privremeni mir, dok je žmureći probao da se makar mentalno regeneriše. Kada je otvorio oči, video je dole na ulici, ulične svirače koji su skrnavili melodiju „Brazil“ svojim amaterizmom. Paralo mu je uši to što se ti bednici služe jeftinom zabavom kako bi iznudili od prolaznika novac. Melodija se uspinjala visoko do njegovog osjetljivog, treperavog uma. Još mu je bilo bednije to što su mu suze patetično tekle niz obraze.

Zelene suze.

Osetio je čudan poriv da se ukopa u zemlju, kao da bi ga ona izlečila, kao da bi svojim mineralima zalečila zelene rane.

Osetio je blagi povetarac i sa njim miris bosiljka, kao da je neko na spratu ispod pravio ručak. Ko je njemu ikada napravio ručak?

*Pustite me bar
na visoke verande;
pustite me da se popnem!
Pustite me na zelene
verande;*

*Verandice mesečeve,
gde kaplje voda.
Već se penju dva kuma
na visoke verande.
Ostavljajući trag krvi.
Ostavljajući trag suza.*

*Drhtali su krovovi,
fenjerčići od lima.
Hiljadu staklenih defova
ranjavalo je zoru.
Zeleno, volim te, zeleno!
Zeleni vetar, zelene grane.
Dva kuma su se popela.
Širok vetar ostavljao je
u ustima čudan ukus
Žuč, mentola i bosiljka.*

Ko je ta žena koja bi mu ovako zelenom spremila sarmu ili pružila oralni seks. Žene su ravnodušne prema tipovima poput mene. Možda mogu pronaći neku sa čudnim fetišom, neku koju će ložiti moj zeleni defekt.

*Kume, gde je, reci mi,
gde je tvoje gorko devojče?
Kolko puta te je čekala*

Možda postoji neko meni sličan? Sveža lica, crne kose, Zelene kože, kose zelene, sa očima od na toj zelenoj verandi? svežeg spanaća?

*sveža lica, crne kose,
na toj zelenoj verandi.*

Prestani.
Opet očajavaš.
Kreni.

*Nad ogledalom bunara
Ciganka se njija.
Zelene puti, kose zelene
sa očima od hladnog srebra*

Od momenta kada je ušao u ordinaciju psihijatra, stvarnost je prestala da bude koherentna stvar vredna spomena. Najpre je saznao da su mu začudo pronašli hlorofil u organizmu, „*zeleni pigment smešten u tilakoidima hloroplasta gde učestvuje u procesu fotosinteze kao sakupljač svetlosti*“. Tzv. solarne antene. Hlorofil, hemoglobin i vitamin B12 imaju sličnu hemijsku strukturu, tako da su analize radili više puta kako bi potvrdili da nije došlo do neke zabune. Ali ne, zabune nije bilo. Hlorofil u krvi – u očima lekara posmatran kao bombastičan naslov u novinama, uz idiome kao što su *medicinsko čudo, čovek-biljka, kolege lekari pozeleneli od zavisti* i sl.

Smestili su ga na kliniku radi detaljnijeg ispitivanja, podvrgavali ga mraku i žeđi nakon čega bi gubio boju i svežinu uprkos voću, povrću i ehinacei koju su mu davali da pije. Račun za vodu u klinici je naglo skočio, a pacijent je prilikom kupanja tražio da kadu napune zemljom.

*Mesečev stalaktit od leda
drži je nad vodom.*

Dešavalo se da izgubi svest ako se previše približi radijatoru, a nakon vremena provedenog u zamračenim prostorijama, delovi sada već potpuno zelenog tela su mu žuteli. Ali imao je i srećnih momenata kada bi ga izveli na terasu, naročito u zoru.

Jednog jutra se probudio u svetlošću okupanoj sobi, a pored njegovog kreveta je stajao nekakav čudan predmet u obliku pudinga.

*Noć je postala intimna
kao mali trg.*

Pročitao je na tabli ispod njega:

Orgonit Towerbusters 1
(Orgonski generator)

Sadrži:

*Metale – Mesing, Bakar, Nerđajući
čelik*

*Kristale – Krug sitnog Gorskog u
1/3 Orgonita, 1 Gorski malo veći ko-*

mad u 2/3 orgonita, Crveni, žuti i sivi kvarc u 3/3 Orgonita

Spiralni bakarni vorteks na dnu koji povećava snagu i koncentriše energiju ka vrhu.

O orgonu:

Orgon, Prana, Chi, Akaša, Baraka, Bioplazma, Biodinamični eter, Brahma, Dige, Mana, Manitu, Fluoroplazmična energija, Mungo, Bio-kozmička energija, Digin, Neutralna sila, Tahionska energija, Tondi, Vril, Skalarna energija, Telezma...

Delovanje:

*štiti od elektromagnetskog, geopato-
togenog i svemirskog zračenja, jača
imuni sistem i balansira i puni vaše
energetske centre1 Stvara pozitivnu
energiju u prostoru, omogućava dublji
san, donosi smirenje i usklađuje među-
ljudske odnose*

*pojačava psihičke i duhovne spo-
sobnosti*

*deluje na emotivno/mentalnom us-
klađivanje*

*smanjuje hiperaktivnost kod dece
pojačava delovanje kristala, poja-
čava produktivnost, podstiče kreativ-
nost*

*pozitivno deluje na životinje i rast
biljaka, čisti vodu, deluje na sposob-*

nost boljeg pamćenja i štiti od negativnih energija drugih ljudi i astralnih nivoa. Postavljeni u prirodi, stvaraju energetske ravnoteže i čiste atmosferu

Šta je bre ovo, pa ko je ovo pisao? Da li sam potpuno poludeo, da li je ovo zapravo samo plod mog bolesnog uma? Osetio je kako klija od očaja. Klija. Od očaja. Onda je sve postalo nebitno.

Sve je više spavao. I pupio. Povremeno bi ga iz sna prenuili krici bolesnika koji su dovođeni u kliniku i lupali po vratima u paranoičnom napadu ludila.

Pijani su žandari lupali na vrata.

Zavideo im je na toj energiji. On više nema nikakve porive. Niti potrebe. Samo mu dajte udobnu saksiju da se smesti, dovoljno vode i finog đubriva na par meseci, i on je miran.

*Zeleno, volim te, zeleno!
Zelen vetar, zelene grane.*

Kada je metamorfoza bila kompletna, nisu mogli više ništa da učine osim da zavedu njegov slučaj kao jedinstveni slučaj čoveka koji je pod nerazjašnjenim okolnostima postao biljka.

Dobro je napredovao, pa su odlučili da ga zadrže kao dekoraciju i eksponat, ali i zanimljivost za posete studenata medicine.

Ostatak svog života proveo je u hodniku te skupe klinike.

Svest mu se vraćala u blic epizoda-
ma. U poslednjoj je, dok ga je domar
koji se starao o njemu zalivao, maštao
o nekom mirnom primorskom mestu. *Brod na moru*

U tom momentu, svetla u hodniku
klinike, na kraju radnog vremena po-
češe sukcesivno i dramatično da se ga-
se, uz domara koji se sa kanticom vo-
de i četkom za brisanje njegovog ras-
košnog lišća u stepeničastom ritmu po-
merao ka mraku kraja hodnika, da bi
na kraju nestao, ostavivši za sobom sa-
mo reminiscenciju mirisa abraziva i
utisak da boluje od kostobolje. *i konj u planini.*

Stevan Šarčević

VIVA LA REVOLUCIÓN

Dobro je zvučalo sve to sranje o domovini i jedinstvu. Napaljene patriote po kafićima i TV programima lajali su nešto o Bibliji u jednoj i maču u drugoj ruci. Nisam posebno religiozan, al' baš je dobro zvučalo. Detalje preseravanja baš i nisam popamtio. Nešto o tome kako svim tim kakosezvaše poludelim kerovima treba jebati mater. Al' to sa Biblijom i mačem... Uh, to je bilo baš onako sudnjedanovski.. Popaljenost me držala sve dok jebena vojna policija nije došla po mene. Zanos je posle toga ekspresno nestao.

Zadah napalma i sladunjavi vonj poluraspadnutih lešina već su se i u samo tlo uvukli. Kužni vazduh nimalo ne doprinosi oporavku od mučnine. Vetar je dobro usmeren, pa ipak je preslab da bi rasterao smrad uništenja i smrti. Možda je tako bolje, pomišljam, vetar ume da bude smrtonosan.

– Ka... Kako se to dešava? – najzad prestaje da povraća.

– Uzdah kad ne treba. Buđenje na lošem mestu. Loša sreća. Ne znam ni sam. – zaželeh se cigarete i zavlačim ruku u džep jurišne vetrovke. Probušeno! Ko zna gde mi je kutija ispala. Proklete do-trajale uniforme. Nijedna nije nova. Resursa ponestaje. Skidaju sa leševa, okrpe, operu i navlače na buduće leševe.

– Ne mogu... Ne mogu... – žutokljunac. Regrutne komisije ne rade psihološki profil. Klinca nisu smeli ovamo poslati. Nikad ne bi smeo da se nađe na oštrici. Nije mu ovde mesto.

– Možeš! Ili možda više voliš da te bace onamo? – neka sam proklet ako znam zašto mi je tako drag. Pesnička duša.

Uostalom, možda i jesam proklet. Možda smo svi prokleti.

Dečko podiže pogled i usmerava ga ka sanitarnom kordonu koji se rasprostire na manje od kilometar ispred nas. Muka mi je od bljuvotina, pa se i sam okrećem. Dan je vedar i jasno vidim da se vatreni zid postojano drži. Proboji se neprestano otvaraju, ali plameni jezici iz bacača u rukama operativaca ugljenišu svaki pokušaj infiltracije.

Klinac sluđeno promatra front, još uvek oslonjen na mene. Pre no što progovori, jedan od operativaca nestaje. Dva susedna sanitarca rutinski skreću plamen oružja ka jami koja se otvara na mestu odakle je iščezli regrut do malopre dezinfikovao zaraženo područje. Veterani. Ne oklevaju. Osećam drhtaj balavca kraj sebe. Iz rupe iskače plamena figura, a vrištanje se čak i ovde jasno čuje. Odjekuje pucanj i nesrećnik se smiruje.

– Ubili su ga! – mali počinje da me nervira. Ponaša se kao idiot. – Zašto su to uradili?

– Podzemni proboj micelijuma razrovao je tlo koje nije izdržalo sto kilograma vojnika sa opremom. Momci su dobro uradili. Žrtvovan je samo jedan, ostali su živi. Jebeni heroj. Doprineo je odbrani. Bez njega ne bi bilo uočeno napredovanje. – Ni sam ne znam zašto ovoliko brbljam. Smirujem ga. Smirujem sebe. Izbacujem napetost, valjda.

Tren kasnije Nikola ponovo bljuje. Zove se Nikola. Taman zaustih da ga umirim, a onda osećam promenu. Uspravljam se, skidam rukavicu, guram prst u usta, a zatim ruku podižem visoko. Bio sam u pravu. Vetar menja pravac! Uskoro će postati ubistven. Spuštam pogled i shvatam da klinac i dalje povraća.

– Stavi masku, klinac! Stavi jebenu masku! – urlam navlačeći rukavicu i podešavajući ventile.

Nikola ne reaguje na mračnu pretnju, a jedino zaštitno sredstvo visi mu oko vrata.

– Zlo mi je, gušim se – mumla, dok preko vatre napreduje oblak.

Operativci disciplinovano odstupaju prema bunkerima. Faza dva je aktivirana. Ograda što se izvija u nedogled mestimično varniči. Pod naponom je.

– Stavljaš to! Odmah! – grabim ga i povlačim ka laboratoriji. Alarm se oglašava. Nikola je skamenjen.

Tras, tras!

Šipovi su spuštene, ostajemo napolju. Grabim dečkovu masku, pokušavam da mu je navučem preko lica. Napola sam svestan promene u osvetljenju i znam da je oblak tu negde, iznad nas. Opi-re se, grabim ga za okovratnik i slobodnom rukom pokušavam da mu namestim masku po propisima. Ne uspevam.

Unaokolo je sve sivo. Mali se batrga. Mlati rukama unezvereno oko sebe, kao davljenik. Konačno, uspevam nekako da mu uglavim lice u gas masku i prevlačim mu remenje preko glave.

Kašlje, grabi me za ruke, ali ne popuštam. Filtracija mora biti kompletna.

Bacam pogled na granicu. Proboji se umnožavaju i vidim ih. Dolaze. Izgledaju kao mi, hodaju kao mi, umiru kao mi.

Uleću u minsko polje. Jedna, dve, tri eksplozije. Razleću se na sve strane. Nekolicina prolazi, električna ih pali. Dosta sam video. Spuštam glavu i privlačim klinca u zagrljaj. Čekam. Brine me njegovo krkljanje. Znam da nije trenutak za provere i ne puštam ga.

Vreme prolazi. Pitam se hoće li kiseonik izdržati. Bez potrebe. Vetar se okreće i sunce nas obasjava. Još malo.

Signal za prestanak opasnosti odjeknu pustopoljinom. Dižem pogled. Granica je neprirodno mirna. Operativci još nisu zauzeli pozicije, a neprijatelj se povukao ostavljajući za sobom spržena tela. Nisu baš svi mrtvi i sanitarci će ih uskoro dovući ovamo. Kao i svaki put.

Nikola mi drhturi u naručju i pažljivo ga podižem. Vrata se otvaraju i podupirući klinca prevaljujem put do zgrade. Ulazimo. Zbacujem odeću, uklanjam masku sa njegovog lica. Jeza me podilazi. Istačkan je po licu, po usnama, po nosnicama. Oči su mu

zakrvavljene, usne natečene, ispod kože već su uočljivi podlivi krvi. Gotovo je. Oči mu se šire od straha i stomak mi se grči. Vadim revolver i prislanjam mu ga na slepoočnicu. Tek trenutak oklevam, a onda povlačim oroz. Pucanj je prigušen snažnim šištanjem prskalica. Antiseptička tečnost me preplavljuje. Zatim tišina. Otvaraju se unutrašnja vrata. Uzimam rezervnu uniformu, oblačim se. Andrej ulazi u trenutku kad dohvatam kanister alkohola.

– Pucao si? U kliconošu? – ne razume. Možda ni ja ne bih na njegovom mestu.

– Da – polivam klinca. Andrej ne preduzima ništa. Predugo već ovde lagano trunemo.

– Znaš kakva te kazna čeka? – glas mu je hrapav i ravan. Nema tu emocija.

– Znam. Ako prijava stigne do komandnog punkta – u stvari nije me briga šta će mi se desiti. Možda bi i bilo bolje da se ovo završi jednom za svagda.

– Mislim da se klinac okliznuo sa litice – naglo preseca – pa ipak, zašto? Nisi od juče. Znaš da bismo dobili dugi dopust, samo da smo im ga isporučili – o da, naučnici u podzemnim skloništimajedva čekaju nekog zasejanog. Posmatraju kako se spore ukopavaju u živo meso. Viviseciraju, beleže, osluškujurlanje. Čemu? Šta su otkrili? Ne! Ne dam im ovo meso.

– Voleo sam malog – šibica leti u širokom luku i plavkasti plamen zahvata dečakovu lešinu. – Ne dam da uskrsne. Ne ovako – dok plamen guta Nikolino telo prelazim u laboratoriju. Andrej za stolom nastavlja pripremu režnjeva kao da se ništa nije desilo. Podižem pogled na seriju staklenki sa mozgovima i vidim pulsiranje žilica i mesa. Živi su. Osećaju li bol? Osećaju li tugu? Poznaju li očaj?

Niti su ljudi, niti biljke. Simbioza. Jug je preobražen. Zapad posustaje. Ne zbog pritiska nove vrste, već zbog pobune lumpenproletarijata. Rat je skup. Gradovi su gladni.

Vadim bocu iz skrivnice i sedam na klupu. Industrijski alkohol se uz neznatnu doradu može upotrebiti na mnogo ugodniji način no što su to laborantske glavonje smislile. Ponekad čak i pomaže. Na pamet mi pada jeretička pomisao. Soj je praktično neuništiv. Vatra je jedini način da se zaustave. Šire se priče da sirovine za napalm ponestaje, radnici u fabrikama štrajkuju, nema goriva kojim bi se oružje dopremilo do granice. I još gore, širi se pobuna. Gradovi su nemirni. Potežem dug gutljaj iz boce, a vatra se širi grlom i razliva utrobom.

– E moj Andreje, zaglavili smo. Ispred nas evolucija, iza nas revolucija, a mi u sredini, između čekića i nakovnja – naginjem flašu i zadovoljno konstatujem da žestica deluje. – Kakav god is-pao taj novi svet, za nas dvojicu u njemu mesta neće biti...

Miloš Jaraković

NOVO DOBA

Gospodin Rogger Massa nije bio osoba koju biste primetili na ulici. Mogao je bar petnaest puta da prođe pored vas a da vi niste ni svesni njegovog prolaska. Da su ta osobina i talenat na vreme bili prepoznati, gospodin Rogger bi izrastao u prvoklasnog obaveštajca. Ipak, kockice se nisu složile i on ostade komercijalista u nekoj maloj firmi. Živeo je sam, od rodbine nikog nije imao, barem ne među živima. „Ni kučeta ni mačeta“ – rekli bi ljudi.

Njegova neugledna ličnost, možda ne bez svojstava, ali svakako neugledna, onemogućavala je iole veću povezanost sa ljudima. Ruku na srce, ne može se reći ni da je druženje imalo neki veći značaj u njegovom životu. Bio je stalni izvor frustracije komšijskih alapača. Osim statističkih podataka o vremenu odlaska i dolaska u stan i razmenjenih nekoliko standardnih, kurtoaznih rečenica, o njemu se ništa nije moglo ni doznati. Nije ni da je bilo ičeg da se sazna ali gotovo potpuno odsustvo informacija bilo koje vrste, urušavalo je koncepciju sveta okolnih torokuša koje su, kao što je stari pisac lepo primetio, mislile da će umreti ako donja vilica prestane da im se pomera.

Vrlo je verovatno da je ovakva postavka stvari i uticala na Roggerovu potpunu nezainteresovanost za spoljni svet i velike promene koje tek što su počele. Posle nekog post-postmodernog doba, koje nije stiglo pošteno ni da se razvije, pravo niotkuda stigla je „metamorfička“ era. Barem su je, opravdano ili ne, neki tako nazivali. Naime, iz nepoznatih razloga i još manje jasnih uzro-

ka i povoda, pojedinci su počeli da menjaju oblik. Ta pojava je, u prvo vreme, bila sporadična. Endemska. A onda, malo po malo, stade da se širi.

Žuta štampa je, naravno, prva uočila problem i alarmirala javnost. U početku, stručnjaci nisu bili preterano zainteresovani. Smatralo se da su u pitanju različiti trikovi kojima se novine standardno služe ne bi li povećale čitanost. Oni koji su promenili oblik, nisu ni smeli ni želeli da se pojavljuju u javnosti. Većinom se radilo o neobičnim i neželjenim preobražajima i oboleli, to jest preobraženi, i njihove porodice, strahovali su od reakcija javnosti. Tokom poslednjih vekova, čim javnost reaguje, neko nastrada. Đavo bi ga znao, možda je u pitanju neki relikv iz doba kada su se upražnjavala ritualna žrtvovanja. Bolje je bilo ne štrčati i gledati svoja posla.

Ipak, vremenom, situacija se menjala. Pojavljivalo se sve više i više promenjenih. Glasine su krenule da kruže. Počeli su da se javljaju čitaoci, da šalju obaveštenja i fotografije. Nije više bilo moguće zanemarivati stanje. Kao i uvek, diskurs se menjao. Od „sporadičnih efekata novih pristupa u lečenju teških bolesti“, preko „parcijalno degenerativnih oboljenja“, „epidemije“, „katastrofe“, „kraja sveta kakvog poznajemo“ prešlo se, polako i neprimetno, na „nove oblike života“, „radikalno poboljšanje psihofizičkih osobina“, „evolutivni kvantni skok“ (šta god to značilo), „pokret“, „svetsku (r)evoluciju“ i ostale slične nazive. Ono što je, u početku, predstavljalo stravu i užas, skandal i nešto najstrašnije što pojedincu i porodici može da se dogodi, preraslo je u poželjno i prestižno stanje koje samo neuki, neupućeni, nesposobni, dekadentni i, posebno oni, slepi kod očiju, koji ne vide ni sekund u budućnost, oberučke ne prihvataju i ne promovišu na svim nivoima društva.

Tek kada se sve zahuktalo, Rogger je postao svestan problema. Gde god bi se okrenuo, video bi znakove promena. Otvarale su se agencije koje su pomagale oko izbora oblika; one koje su rešavale različite pravne, ekonomske, ekološke i ostale probleme koji bi proizašli iz promena; agencije za nalaženje srodnih oblika i duša; agencije za rešavanje psiholoških problema nastalih promenama ili odsustvom istih; bile su tu i najrazličitije nevladine organizacije, crkvene organizacije, neprofitna društva, itd. Uvodile su se nove sportske discipline, umetnost je dobijala nove vidove... sve se menjalo. Da se razumemo, nisu sve promene bile drastične: pet ruku, sedam očiju, četiri priključka za električne aparate, organ za reciklažu soca od kafe... ne i ne. Solidan broj preobražaja bio je u sferi politike, nauke, sporta, umetnosti, zanimanja, položaja u društvu i svega ostalog što bi moglo da definiše ljudsku jedinku na bilo koji način.

Idući ulicom Rogger je imao prilike da vidi najrazličitije situacije. Jednom prilikom se, baš ispred njega, šetala devojka. Odjednom, „plop! plop! plop-plop-plop!“. U tri koraka iskočiše grudi, promeni se građa tela, izrastoše štikle i mikrofoni u ruci! Nije prešla ni pet dodatnih koraka – hramajući pomalo jer se jedna štikla nije, još uvek, sasvim formirala – a već se ispred nje zaustavi džip sa zatamnjanim staklima, vrata se otvoriše i ona uđe unutra, prirodno i lagodno kao ruka u rukavicu (referiramo, naravno, na standardnu ljudsku šaku i uobičajen kroj rukavice). Ubrzo se pojavila na naslovnim stranama, u udarnim terminima različitih televizija i najvećoj koncertnoj areni. Nekim čudom, iza sebe je već imala četiri studijska i dva koncertna albuma i publika je znala sve njene pesme napamet. Neke osobe jednostavno znaju šta da odaberu i snaći će se u bilo kojoj situaciji. Genetika je čudo. Bukvalno.

I tako su, kao članovi partije posle dobijenih izbora, krenuli da iskaču novoformirani političari, poslovni ljudi, slavni violinisti, sportisti, konsultanti svetske klase, umetnici, odlični đaci, prva-liga kuvari a bogami i razni drugi, prepoznatljivi ili ne, oblici života. Manje ili više očekivano, kao i svuda gde postoje različite grupe, počeli su i neredi. Sukobili su se preobraženi i nepreobraženi, oni koji bi hteli a nisu i oni koji nikako ne bi hteli, oni koji bi hteli i oni koji im ne daju, oni koji bi više puta i oni koji smatraju da je više od jedne promene ništa drugo do slabost uma i karaktera. Na Ovidijevom trgu sukobili su su Borhesovci i Fukoovci! Obe grupe su tvrdile da je uzimanje oblika koji iz daljine podsećaju na muve njihovo neotuđivo i ekskluzivno pravo. Ogromnoj većini posmatrača ništa nije bilo jasno. Posle nekog vremena, obe grupe žurno su se razišle jer je procurela informacija da se, na južnoj strani grada, izlila kanalizacija. Pa neka, onda, neko kaže da strukturalni problemi ne utiču na instinktivne obrasce ponašanja.

Tokom narednih meseci Rogger se sve više povlačio u sebe. Iz kuće gotovo da nije izlazio. Na poslu su ga preko gledali. Na ulici su ga zaustavljale policijske patrole i ispitivale ima li prijavu promene i zašto je nema. Nadležno ministarstvo dalo je jasne smernice i svaki građanin morao je da se promeni i doprinese opštem blagostanju. Rogger se branio kako je znao i umeo. Govorio je da baš pokušava, da se veoma trudi, da još nije odlučio koji bi oblik bio najbolji, da ima tu neku retku bolest koja je usporila proces metamorfoze ali da redovno posećuje lekara i prima vitaminsko-kortikosteroidno-radiološke injekcije koje će mu omogućiti da bude jak i svetli u mraku. To je najbolje prolazilo. Iz nepoznatog razloga, pripadnici policije obožavali su snagu, pogotovu onu koja osvetljava. Puštali su ga na miru neko vreme. Ali, to vreme je isticalo.

Rogger je uviđao da nešto nije u redu sa njim. Uvek je bio van sveta. Nekada ga uopšte nisu primećivali a sada samo njega primećuju. Odlučio je da prestane da izlazi. Kada nije spavao i sanjao noćne more, sanjario je na javi. Birao je razne oblike i smišljao šta bi radio kada bi takav postao. Kao posledica učestalih maltretiranja i ponižavanja, njegova sanjarenja bila su, uglavnom, apokaliptičke projekcije vezane za sudbinu određenih ljudi i grupa. Ipak, duboko u sebi, nikad nije mogao da prihvati te preobražaje i znao je da to neće moći da učini. Zato ga je sve, neminovno, vodilo u pravcu razmišljanja o sopstvenoj smrtnosti. Rešio je da, posle mnogo godina, ode na groblje i vidi kako je tamo. Bila je to neka vrsta izviđanja. Ako mu se dopadne – možda i ostane. Uspelo mu je da se, tokom noći, neprimetno provuče i smesti u čošak groblja iz koga je, neprimećen, lako mogao da vidi ide li neko. Ostao je dva dana. Dopalo mu se tu. Ne samo tu, nego na celom groblju. Mogao je slobodno da šeta, da čita natpise sa grobova i da razmišlja o sudbinama ljudi koji nisu doživeli ovo novo doba. „Izgleda da su imali sreće“ – pomislio je. Odlazio je sve češće i češće. Groblje beše jedino utočište. Pogotovu od onog nesrećnog dana kada je Vlada donela naređenje da svi nepromenjeni moraju da se jave u sabirni centar gde će dobiti radna zaduženja i redovne obroke hrane. Jasno je, u spoljnom svetu više nije bilo mesta za njega. Odavno je prestao da ide na posao, povukao se na groblje i više nije izlazio. Za vodu i hranu se snalazio kako je znao i umeo. Vidno je smršao. No, bio je, na svoj način srećan. Niko nije dolazio, niko ga nije dirao. U novom je svetu smrt bila, manje-više, slučajna pojava. Groblja su, kao institucije, mesta okupljanja, topološke odrednice, sve više bila zaboravljana. Rogger je, kao živi duh, lutao svojim grobljem, udahnjujući mu život.

A onda, jednoga dana, gospodin Rogger Massa samo se nije probudio. Doživeo je i on svoj preobražaj. Jedinu moguć, prihvatljiv i, za njega, ispravan. Narator je kasnije, u privatnom razgo-

voru, ispričao da je Rogger bio poslednji od starih ljudi. Sa njim se završilo jedno doba.

Tanja Đurđević

ŽENEVSKA KONVENCIJA

Nije me vređalo dok su o meni govorili samo kao o pijancu. Zanimarivao sam, namerno, pežorativni prizvuk te imenice jer sam verovao da ona u sebi još nosi po koju mrvicu kržljivog dostojanstva ako ga je negdanji domaćin imao. Okolo sebe sam tražio poređenje u prilog svome verovanju i pronašao ga u poluoronuloj, nekad blistavoj fasadi zapuštenog arhitektonskog zdanja. Prolaznik, u mimoilaženju, prema pijancu, kao i prema fasadi, upućuje pogled pun istovremenog sažaljenja i prekora. Krstio sam ih „pogledi sa tendencijom“ ali sam ih izdržavao bez kompleksa, na kraju, i pio sam da bih se branio od kompulsivnosti. Ipak, uprkos decenijskom izbegavanju, došlo je vreme da se zapitam: gde se potkrala linija razgraničenja kada sam je tako neprimetno prekoračio? Biti pijanac, za mene je davni eufemizam. Biti pijandura, beskućnik i kopač po smeću, kulminacija je svekolike moje erozije, pomisao na neizvestan broj tako izvesnih dana, ispunjava me defetizmom, strahom od delirijuma i nemoći da opslužim samog sebe... I prolaznika, koji me više ne žale pogledima, zgroženi pred bedom mojih sedih vlasi...

1. MAJKA Tog jutra mi je ispao mlečni zub, uplašio sam se, a kada je teta-Milka rekla da zub mora dati nekom keriću da ga proguta jer tako valja, bio sam zabrinut. Mučilo me što psi moraju gutati nečije zube i propitivao bih Milku vazda o tome, da Majka nije kretala na put, ko zna koji po redu, koferi bi samo nikli u hodniku, sledio bi ovlaštan dodir njenih ledenih usnica na mom čelu i već je ne bi bilo... Još pamtim njen poslednji izlazak iz ku-

će, toga dana kada je pas trebalo da guta moj zub, repovi mantila sa velikim šlicem, nalik paralelnim i žalosnim zastavama, bezvoljno su se vijorili na vetru njene žurbe i kao da nisu želeli kroz okvir vrata, usporeno, odvukli se za njom. Vrlo brzo sam saznao da je u tom mantilu otputovalo i moje idilično detinjstvo. Verovao sam teta-Milki i njenoj interpretaciji događaja jer me je othranila i brinula o našem domu: „Tvoji mama i tata, spanđali su se u nekim šumetinama za vreme rata, ona je bila partizanka Vinka ali su je svi znali kao „drugaricu Sašu“ a on je bio Mudo, izvini, sine, Mudo je postao posle, bio je „drug Tole“, valjda, skraćeno od topuz, ili tojaga, ne razumem se u te partizanske titule i lozinke. Oni su ti, tako, bacali bombe, pucali iz pušaka i puškomitraljeza, padali ranjeni a kada bi preživeli, u predahu između bitaka, pomalo su ljubavicali. Posle rata, venčali su se i „nasledili“ ovaj stan od „domaćih kapitalističkih izdajnika“. Mnogo su voleli druga Staljina i Sovjetski Savez, zato se ti zoveš Vanja po uzoru na ruske seljačice iz kolhoza, a ovde to ime zvuči ženski, pa ti se smeju deca. Voleli su se dokle su se voleli i Tito i Staljin, svi se „razvedoše“ istovremeno, Partija im je bila nova velika ljubav zahvaljujući kojoj Mudo ode u tajnu policiju a drugarica Saša u diplomatiju. Zašto mama više neće doći, neće nama niko reći, kako je stradala i zašto, Partija će čuvati kao tajnu, kada porasteš, možda saznaš.“ Kako sam, tada, u sedmoj godini svoga života mogao znati da je moja teta-Milka ćerka jednog od „domaćih kapitalističkih izdajnika“ a da je drugarici Saši, iz čiste ljubomore, pucao u glavu njen višegodišnji nosač kofera, vozač i ljubavnik (sve za istu platu). Da ironija bude veća, ceo skandal zataškao je Mudo, po partijskoj i službenoj dužnosti...

Prvi put sam bio pijan već sa trinaest. Ležao sam takav u pomoćnoj prostoriji sirotišta u koji me je udomio Mudo trudom svojih moćnih urgencija. „Branko“, „Drinka“, „Moša“, ređali su se domovi u koje su me smeštali i premeštali a jedna je rečenica (po ulasku, prolasku ili izlasku) objašnjavala sve zloćudnosti moje po-

jave i uvek imala isti, tajnovito-sarkastičan prizvuk iza mojih leđa: „to je onaj Toletov mali“. Biti „Toletov mali“ značilo je ne biti kažnjen za krađu rakije i ispijanje iste, tačnije, ne bivati nikada ni za šta kažnjavan ali biti „Toletov mali“ istovremeno je podrazumevalo apsolutnu odstranjenost od nove Toletove porodice i njega samoga; kao rutinskom operacijom otklonjeni crvuljak - ničemu ne služi a zasmeta... Razumeo sam, tako rano, da sve ima svoju cenu pa i odrastanje. Nisam žalio zbog toga, Mudo je za mene bio stranac ništa manje nego ja za njega. Sviđalo mi se da budem ošamućen od alkohola, tada sam zaboravljao koliko nisam kriv a izdržavam kaznu kao da jesam, postajao sam lucidan i slabodan za reči i postupke kakvih se, inače, ne bih dosetio. Osećao sam strujanje sopstvene krvi koje me je uveravalo da sam veoma živ i radostan što je tako, koliko god da je izgledalo da moj život na licitaciji pomenutog odrastanja ne vredi ni pišljivog groša...

2. ŽANA Žanine ruke su bile moja fascinacija. Podjednako sam se opijao zbog pomisli da bi me njene ruke mogle grliti, kao i da neće. Te ruke su bile virtuoznost prirode, do njihove gipkosti i mekote ne bejah video ništa lepše, podigle su mi kriterijum lepote na meru oholosti prema svemu što bi se usudilo da se poredi s njima... Koža boje slonovače i prsti od same esencije elegancije, zaustavljali su mi dah dok je plesala, ono što je mogla rukama u zanosu igre, bila je neopisiva čarolija za svakoga ko gleda, za mene i više od toga jer sam baletske predstave gledao samo da bih gledao nju. Naravno da je bila lepa i graciozna u celoj svojoj pojavi, pričalo se o njoj kao o budućoj prima-balerini ali je meni bila, pre svega, žena kojom sam bio opčinjen kao muškarac. Ludo sam voleo svoju predstavu o njoj dok je još nisam ni poznao, krojio sam joj glavnu ulogu u baletu svog života po svome, ne primećujući, da je to sebično u odnosu na njen talenat i brojni, takođe zaneseni, publikum. Silno sam se namučio da me uopšte primeti u svojoj blizini. No, uredovljeno nacirkan, odvažio sam se,

približiti se Žani, to je postao moj životni cilj. Nije me uplašila seta u njenim očima ulovljene košute, ni zagonetni polu-osmejak koji se nikada nije proširivao u grleni smeh jer sam verovao da je tajnovitost dar koji imaju samo posebne žene... Trgao sam se ovlaš tek kada su se lukovi tih toliko obožavanih ruku stvarno obmotali oko moga vrata - bili su razočaravajuće hladni, odsutni, kao otkinuti sa ramena lutke, i površni, kao usne moje Majke njenog poslednjeg dana. Ali na mojoj oranici sreće, nemerljive sreće što je Žana moja, nikakva korovska klica neželjenog otrežnjenja nije imala šansu. Žana mi je rodila Tamaru, nakon toga, ruke su joj bile još bezvoljnije i bezbojnije ali ja sam, u međuvremenu, našao „hleba“ u ostalim činiocima njene putenosti, i glasu koji je milavao. Obožavao sam je celu, zaslužio sam je, čestitao sam sebi svaki dan, verujući da sam kroz nju, od sudbine, dobio satisfakciju za sve loše iz prošlosti... Da ću je naći obešenu u kupatilu, ne bih snio ni u svom najcrnjem snu, za to su potrebni razlozi a ja ih nisam nalazio na negativu sećanja. Ruke su joj, ovoga puta, i bile ruke krpene lutke, visile su istovremeno bele i modre uz još klateći trup, nisam se mirio sa njenim izborom načina smrti, psovao sam je i rugao joj se na nemaštovitosti dok sam sekao kanap, Tamara – beba je vrištala. Zihernadlom beše zakačila papirić sebi na grudi, pre no što je skočila sa šolje, da se osigura da ću pročitati: „Oprosti, oprosti do kraja Univerzuma, dobra moja dušo. Nisam mogla, da zaboravim, tebe da lažem, ne zaslužuješ, ne zaslužujem te. Ovako mora. Veruj mi.“ Najlogičnije što sam smislio, uradio sam, napio sam se kao nikada pre. Pio sam dokle god sam imao moći da pogodim usta, upao u delirijum-tremens, halucinirao, mislio da sam umro, da sustižem Žanu na putovanju na nebo gde ćemo imati svoje „Labudovo jezero“ ali sa srećnim krajem, a njene su ruke tople i žive, kao pre nego što su postale uveli venac oko moga vrata... Tek vraćanje u stvarnost za mene je bila prava smrt... Kako sam mogao znati, kada nisam pitao, ko je iz Žaninih ruku ukrao krila, kako sam mogao znati da je ona već smrtno vo-

lela, ali ne mene, kako sam mogao znati da je njen voljeni baletan iz ansambla takođe smrtno voleo, ali ne nju, već drugog baletana...

Sve teže sam podnosio neznanje svojih učenika ili mi je to samo bilo opravdanje da izlazim sa časa i natežem kakvo piće u hodniku, nesvestan da bez alkohola više ne mogu ni ceo jedan školski čas. Svi su, naravno, znali da pijem, učenici, kolege, tetkice, i nadimak mi je bio simboličan - Pljoska. Primećivao sam da postajem agresivan, što ranije nije bilo u mojoj prirodi ali šta je tačno bila moja priroda, ni sam više nisam pamtio, naprotiv, baš sam želeo da zaboravim. Pravio sam se da ne vidim kako me kolege u zbornici nevesto izbegavaju jer nikada i nisam mario za ljude koji u meni vide potencijalnu pretnju po svoje guzice. Više su me brinula deca – neki novi klinci u nerazumljivom vremenu, sa previše liberalnim pogledima za moj staromodan ukus, brinulo me što prerano i pogrešno saznavaju pojmove neprimerene njihovom uzrastu, a ja, koji treba toliko toga da im predočim, ni sopstveno kretanje ne umem da učinim smislenim bez pomoći alkohola. Izjedalo me što pred njima nemam „leđa“ za autoritet a oni su tom mojom nemoći maestralno manipulisali. Na pitanja iz gradiva, mladić obrijane glave, u „vijetnamki“ iscrtanoj kukastim krstovima, samo je ćutao i fiksirao me pogledom, primenjujući na meni mnogo puta uvežbavanu scenu iz nekog filma svog omiljenog akcionog junaka. Na pitanje, ko je bio Živojin Mišić, reče – nikad čuo. Pitao sam ga dalje, da li, makar, zna ko je bio Hitler, pošto nosi nacistička obeležja na sebi; iskezio se u ružnu grimasu i procedio – „O, kako da ne, to je onaj što ti je jeb'o partizanku-kevu pa ti sada ločeš „radžu“ zato što ne znaš ko ti je pravi čaća!“ Zadovoljstvo i olakšanje koje sam osetio kada sam ga udario po glavi a on pao koliko je dug na pod, nikada nije prešlo u kajanje, ni kada sam izbačen iz škole, ni kasnije, kada više za mene nije bilo nigde posla u struci. Dobro sam znao šta gubim tim udarcem ali sam imao snažnu želju da konačno napravim iskorak ka intimi

sopstvenog kraja i nestanem sa prljave scene na kojoj većito igram neprilagođenu ulogu, kao neko ko osvedočeno pije ali, gle, čuda neviđena, ume i da bije...

3. TAMARA Moja malena, skakutala bi kraj mene po Kalemegdanu, cičala od sreće u zoo-vrtu, kikotala se u luna-parku, haljinicu bi izmazala sladoledom ili ispolivala sokom, njena tetka, Žanina sestra bi se jako ljutila ako bi kasnili a još više ako bi Tamara bila isprljana. Trudio sam se da malu vraćam na vreme i u „ispravnom“ stanju da ne bih doživeo svastikine grdnje ili, ne daj Bože, zabranu da je vidam. Dovodio sam je samo do vrata, Žanina sestra nije volela da ulazim unutra, mrzela me je, površna kakva je, sujeverna i nesigurna, krivila me je za smrt svoje sestre jer joj je tako bilo najlakše da podnese celu situaciju; veoma plašljiva, strepela je da svoju lošu sreću ne prenesem na dete jer je verovala u sva spiritualistička sranja, nisam bio siguran da Tamara odrasta u najsrećnijim okolnostima ali sam bio svestan da nemam pravo da tako sudim jer sâm imam da joj pružim još manje, ništa. Devojčica bi me utešila klimanjem svoje glave sa plavim loknicama i zavereničkim pogledom punim đavolstva koji kao da je govorio – ne brini, sve ja držim pod kontrolom. Tako bi potrajalo da Tamara, rastući, nije postajala verna kopija svoje majke a ta sličnost me je rastrgla „konjma na repove“. Nisam imao snage da glumim oca kada sam se osećao nenormalno u blizini svoje kćeri, da bih je video, morao sam da se oduzmem od pića a takav joj ne bih, ni mrtav, izašao pred oči. Prestao sam da je vidam. Samo izokola, iz daljine, ponekad, utažio sam želju. Uverio sam se da ima dobru putanju a nadao se da ima više snage od svih nas, slavnihi slabića čiju genetiku, nažalost, nosi. Najveće nade polagao sam u povampirenje gena u Tamarinom genotipu kakvog neznanog čukun-đeda razbojnika; ili praprababe-radodajke sa urođenim smislom za preživljavanje... Nisam to rekao svojoj uštirkanoj svastici onoga dana kada mi je dala Tamarino oprostajno pismo, a trebalo je – da

zaokružim svoju sliku porodičnog ludaka i otpadnika u njenim očima i dam joj šlagvort, toliko je zaslužila od mene... Primila me je u kuću u svom maniru ukrućene matore gospođice, na licu je imala zgađen izraz od pogleda na moju odeću, dogurala je stolicu koju je prekrila nekom mušemicom – da joj je ne opoganim svojom prljavštinom. Sve je, do detalja, unapred osmislila. Izdrala se – sedi!!! i pružila pismo – čitaj!!! Niti sam seo, niti sam čitao pred njom, to zadovoljstvo joj ne bih upriličio ni po cenu da se Žana digne iz groba, pogledao sam je svojim krvožednim očima, momentalno je prebledela i skrtila ruke kao da će da se moli. „Moli Boga za pamet i lepotu, sušeni bakalaru u suknji!“; siktao sam u sebi i otišao. Hitno sam morao da popijem nešto, trebalo je pročitati Tamarino pismo. Celo pismo je bilo oblepljeno bezbojnim selotejpom, sekao sam ga perorezom, drugačije nije moglo da se otvori: „Tata, kada budeš čitao pismo, ja ću već biti u Švedskoj. Neću se vraćati, nikada, jasno ti je zašto. Važno mi je, da znaš, uvek sam te volela i voleću te, ne samo zato što si mi otac, volim te jer znam ko si i zato ti nikada ništa nisam zamerala. Znam sve, što tebe vrlo opravdava, znam i zašto si prestao da me viđaš, Žana u meni, i mene samu počesto guši. Sve je ljudski, čak i to što piješ, svaki pas liže svoje rane na svoj način. Pismo sam oblepila trakom da ga tetka ne bi pročitala, ne mora baš sve da zna, ali nemoj da se ljutiš na nju, otkriću ti njenu veliku tajnu, ona te je volela od trena kada te je upoznala, razumi je, bio si joj zet, opako se borila sa svojom nedoličnom ljubavlju. Vidiš, nije te volela mama a tetka se čak i trovala, niko nije ni sumnjao da je to bilo zbog tebe. Ali ja sam saznala, sve sam saznala o nama takvima kakvi smo, ne boj se, ovamo daleko sam bezbednija nego tamo s vama, ako bolje promisliš, složićeš se sa mnom. Čuvaj se, tatice, koliko možeš u svojoj mucu, oprost i ti meni ako ima šta, voli te mnogo, tvoja Tamara.“ Kako sam mogao da znam, da sam mnogo toga mogao znati, dok nisam saznao, koliko ne znam...

Naišao sam na ovaj podrum slučajno. Posle sveg očaja sa parkovskih klupa, iz kartonskih kuća i trulih šupa, ovo sklonište mi

je de-luks kategorija. Dugo se skrivam tu, pazim da ostanem neprimetan, položaj kuće mi ide na ruku kao i kraj jer u njemu žive prilično imućni ljudi što je, u mom slučaju, jako važno jer im je i smeće „imućnije“. U njihovom smeću uvek ima nečega što nije bilo za bacanje, što sirotinja ne bi bacala, upoznat sam jer sam po svačijem đubretu prekopavao. Iz kontejnera sam, čak, prilično dobro opremio svoje podrumče, ovde slabo zalaze ostali klošari i prosjaci, smatraju da tu ne bi bili bezbedni jer je kraj pokriven svakojakim video-nadzorima i racije bi bile vrlo brze. Ja sam i tome doakao, nosim jedan lep kaput preko svojih prnja, pazim da se ne zapustim skroz, koliko mogućnosti dopuštaju, s obzirom da nemam struju i vodu. Imam razrađenu tehniku kako pretražujem đubre, retko kada grešim u identifikaciji kesa a štap sa šiljkom služi mi da bodem i cepam džakove i kese ako naslutim da ima nečega za uzeti... Razboljevao sam se od pokvarene hrane, osipao po koži od alergija i neopranosti, imao bronhitis i problem sa prostatom ali sam sve preboleo i prekalio se u bukvalnom smislu, da mi se neminovno nametalo, i još uvek se nameće, pitanje: da li sam ja ljudsko biće? Danas mi treba manje nego i juče, razmišljam dok gledam guranja i gaženja u socijalnim redovima na koje nailazim ali u koje nisam stao jer radije trpim glad nego osećaj da sam sateran u rezervat sa beznadnom braćom. Iz velelepne fasade, putem samoizgnanstva u kućicu na leđima, uđoh, čovek-puž. Čija li će noga konačno da me zdrobi?

4. ŽENEVA Ošacovao sam u kontejneru kvalitetnu, novu, punu nečega, ukrasnu treger-kesu. Taman sam posegnuo za ručkom a nešto me, s leđa, prilično jako mlatnulo po glavi. Okrenuo sam se brzo, iako mi se sve vrtelo, i shvatio da sam u velikoj opasnosti kada sam ugledao krupnu, razgoropađenu Ciganku sa razdrndanim, dugačkim kišobranom u ruci. Spremala se da me ponovo udari i otme mi kesu, na pamet mi nije padalo da joj to dozvolim jer je bezočno zakoračila na moju teritoriju, nemoguće je da ne zna da, i među nama, ljudima van svakog zakona, postoje ne-

ka prećutna pravila. I krenulo je „biblijsko“ otimanje, kesa je dugo odolevala ali se na kraju raspala. Ispao je paket upakovan u ukrasni papir, obećavao je svojim izgledom. Obama se činilo da bi vredelo dobiti ovu bitku. Kidisali smo jedno na drugo, Ciganka kišobranom, ja štapom sa šiljkom. Bilo je opasno to što smo radili, prilično smo se umorili ali nijedno nije htelo da prestane. Zadalji smo jedno drugome dobrih udaraca dok se nismo sasvim iscrpe-
li. U nekom času, istovremeno smo odustali.

„Bem ti mater matoru, 'ćeš da me ubiješ sa tu vilu, ja sam žensko, sram d' te budne dupeta matorog, d' te budne!!!“

Drala se svojim grubim, hrapavim glasom koji bi mogao uzbu-
niti stanare, o, kako bih je ubio, samo kada bih mogao jer je bila je snažnija od mene, u životu nisam doživeo još samo to – da me prebije muškobanjasta Ciganka. Odgovorio sam joj da je ona prava Vila Raviojla i da ja to nikada ne bih učinio nekome ko je ta-
ko suptilan i neodoljiv.

„Jedi gomna. Aj', otvor' kutiju, d' vidim, zašta ću poginem!“

Ubrzo sam shvatio da je paket, u stvari, stara, otrcana sprdnja sa velikom kutijom u kojoj je puno manjih, praznih kutija, spakovanih po principu „babuške“. Svaku sam otpakivao a pretpostavljao šta će biti u zadnjoj. Radovalo me samo što će i Ciganka da poludi. U poslednjoj je bio papir na kome je pisalo „Ćao, velika budalo“. Pročitao sam joj, nepismenoj, poruku, stvarno je polude-
la za medalju. Buljio sam u nju, plašio se te njene žestine ali mi je bilo i smešno - od besa je udarala onim kišobranom po zemlji to-
liko snažno da su celi busenovi leteli svuda naokolo a na kraju za-
digla suknju, video sam njene debele, tamne listove i ogromna ko-
lena, i sela, bijući samu sebe po čelu: „Bem vam mater, i oca, 'bem vam celu familiju koštapersku, men' će zajebavate. Nije Že-
neva za vašu zajebanciju, će vidite, u'vatiću vas, gomnari, ću vam nabijem sve kutije u dupeta, na nos će iziđu, sam' polako...“

Ženeva. Najneочекиvanija pojava koja je nagazila na moju, sa-
da već, da se ne lažemo, do poslednje čestice maltera, otpalu fa-

sadu. Pustio sam je da gazi, smatrajući da nema više šta da se okruni, prah je prah. A ona, ona skuplja te čestice, pa bi da ih lepi na krte zidove. U čudu sam, od onog dana kada smo se tukli, koliko je moj volšebni sudija nepopravljivi egoista, ni kaznu mi ne dâ da služim nalik „poštenom“ kažnjeniku, kod mene sve mora da bude u izopačenoj verziji. Ženeva („mi mater dala to ime, ’bem joj mater ciganjsku, iz neku čergu stranjsku me opravili čergari) je sada moj veliki, iako jedini, drug. Iza sve njene štroke i poganog jezika, živi ruda zlata, samo sam malo zagrebao i shvatio da sam postao bogat... Grdi me, zabavlja me, leći me. Skoro da mi je izlečila prostatu, donosi čajeve od kojih imam nagon za povraćanjem, ko zna kakve su to sumnjive mućkalice, ali šta mari, kada mi je mnogo bolje. („Kako si piš’o, nemo’ da m’ lažeš, ću ti ’bem mater i sve po red, skidaj gaće da vidim taj krv, eee, neće me zajebeš, ’bem t’ u ime to tvoje žensko, da t’ ’bem“). Donosi mi suppe, u njenom nezamenljivom termosu nađenom, a gde bi drugde, nego na smetlištu, koji je svoju funkciju izgubio davno pre smetlišta, čangrlja u njemu razbijena termička legura, dok srčem, kradom vadim staklice a ima ih više negoli rezanaca. Al’ mi ta vruća tečnost, takva kakva je, vrlo prija a još više kafa, koju donese kasnije u istom tom neopranoj termosu, „kafa od trop od kafu“, bistro-braonkasta voda sa staklom i rezancima! Ali topla. Divota! Još kad iz džepa izvadi „kohiba“ cigare sa „zipovim“ upaljačem koje je ukrala nekom parajliji sa stola u bašti kafića („šta g’ ’bem, što n’ gleda“) i sva važna objavi „aj’ d’ čurimo“, sramota me da priznam ali imam osećaj apsolutne sreće. Dugo sedimo, „čurimo“ i pijemo kafu „tri u jedan“. Nekada imam utisak da joj se ne ide u njeno naselje, ne branim joj da ostane u mom skloništu koliko god želi. Ona to zna ali ipak uvek ode. Iako kod nje nema okolišanja, izbegavanja suštine i straha da će nekog povrediti istinom, iako ju je baš briga za „opsesivnu kompulsivnost“ i emotivne nijanse, vema pazi na one koje voli. Po tome sam shvatio kakvo sam mesto zauzeo na njenoj jednostavnoj, minimalnoj listi. Sve ovo vreme

od kako se znamo, pitam se, čime sam „kupio“ mesto na Ženevinoj listi veličanstvenih i zašto su dva bića, igrom slučaja izašla iz paranoje, ukrstila svoje geografske mape mimo najbujnije mašte imaginarnog putopisca? Postajem sve više ubeđen da su moja puževa, spora penjanja imala smisla samo zbog teatralnosti proporcionalnih padova, i stvaranja nove atletske discipline zvane „sunovrat sa minimumom loma“... Možda me stoga nije spljeskalo Ženevino stopalo – nije prepoznalo tu novu, leteću vrstu. Desio se entropijski kvar, na moju sreću...

Ženeva ne zna, deseti je dan kako ne pijem. Teško mi je, još teže da krijem od nje drhtanje ruku i groznicu celog tela. Očekivao sam da će biti i teže, čini mi se da i moji strahovi, koji su se preporadali u alkoholu, traže stanku. Želim, da ovo malo vremena koliko mi je ostalo od života, budem sam, bez svog alavog „podstanara“ u krvi koji je stekao stanarsko pravo i ne misli da se iseli. Želim da pariram Ženevi u hrabrosti i njenoj veri u moju snagu, koju ona prva i jedina, od početka mog pamćenja, vidi u meni. Ako uspem, odužiću se svojoj vidarki na način koji ne očekuje, bliže mi se godine za starosnu penziju i dobijem li je, nas dvoje smo na konju (figurativno mislim, pravi konj bi se ritnuo ili uginuo od poniženja). Još ćutim o tome jer želim prvo svoj krst da skinem, da sagledam posledice i prebrojim nezarasle rane... Tamarra, zlatokosa tatina, neke rane ni na psu ne zacele, ma ih lizao do sudnjeg dana... Ruka mi drhti dok pišem, valjda sam olovku poslednji put držao onoga dana kada sam „skinhedsu“ u dnevnik upisao jedinicu iz istorije, nakon što sam ga nokautirao. Ruka mi drhti jer alkohol hlapi u njenim nervima ali i od treme nad oskrvnućem čednosti papira, boji se neuobličениh slova, kao dete kada pravi prvi korak. Hoću, moram, da napišem svoju „Ženevsku konvenciju“, ratovao sam protiv sebe da bih ubio sebe u sebi, očigledno se zavaravajući da moj način ubistva ima više stila od Žaninog. Ili Majčinog. Dugo je trajalo a uspeo sam, samo, da se iznagrđujem jer sam se igrao pseudo-stratega bez vojske u ratu, grešio sam,

vrlo – nisam to istinski želeo. Ženeva je na meni primenila svoje humanitarno pravo, pritisnula pauzu na moje imaginarne vojnike, na moje sramno ratovanje, bez dana škole i intelektualnih saznanja, pokazala mi kako se bez bukvara pohađa iskonska škola čovekoljublja. Ni ona, ni ja, nismo još dobili diplome, ona zato što slabo pamti pa stalno obnavlja isto gradivo a ja zato što mi se mnogo svidelo da sedim s njom u klupi pa moram da ponavljam da bih – prepisivao...

„Ću ti ’bem mater tvoju, sto put mož’ s’ briše dupe s’ tu ’artiju a ti s’ sigraš, sigraš se sa nju, eeej, jarac matori, nema ’artija više, čuješ li ti men’, ’bem t’ u uši te tvoje sa pečurke, da t’ ’bem“.

Poželim li da se nasmejem, iznerviram je sa pričom o fasadi.

„’Bem t’ u zid... i u malter, više... će me boli *stojna* što pao malter, nek’ budne u kuću toplo, matori s’ drta a ne znaš ništa, će radi opet onaj amrel, samo da g’ nađem, da s’ opametiš, ’bem ti mater u aucpuk od „džidu“...“

Ne bi me iznenadilo da jednog dana dotera to svoje volšebno vozilo koje zove *džida*. U njega bi stalo sve što nas dvoje posedujemo: termos i korito sa šumicom lekovitih travki. Voleo bih da negde uz put, sretnemo Kusturicu, da mu se nasmejem u one njegove svetle, od neverice razrogačene oči, koje ne bi mogle da sakriju usklik: *Ovakvu simbiozu dveju neočekivanih vrsta, čak ni ja, još nisam video!!!*

Tanja Milutinović

BUĐENJE

Jednoga dana nestala mi je kanta za đubre. Međutim, to nije bila tako važna stvar. Mislio sam da sam je zaboravio ispred vrata, pa je neko odneo. Možda je nekom trebala kanta za đubre. Dešava se. Ko će još da se sekira zbog jedne kante. Uzeo sam plastične kese, i zaboravio na to.

Uveče, pred spavanje, po svom običaju posegnuo sam za knjigom, ali lampa nije bila pored kreveta. Tražio sam je pola sata sve dok mi se nije prispavalo. Bio sam jako umoran i zaspao sam bez čitanja. Hvala bogu da nisam taj tip koji robuje navikama. Međutim desilo se nešto čudno. Sutradan, kada sam krenuo na posao nisam mogao da nađem cipele. Moguće da je to bilo Džoovo maslo. Pas ko svaki pas. Pomislio sam da ću kad tad natrapati na njih, kad budem tražio nešto drugo. Ali, gle čuda, sledećeg jutra nisam mogao da nađem kaput. Zabrinuto sam gledao u Džoa. I on u mene. Kao da se pita da li ću i za to da ga okrivim. Ubedio sam sebe da sam kaput zaboravio kod komšije i otišao sam na posao u jakni. Nisam neko ko bi se ždrao zbog komada platna. Pa čak iako sam za njega izdvojio popriličnu sumu. Meni i inače svi kažu da sam pomalo flegma, a izgleda da to nije toliko loša stvar. Pokušavam da se prilagodim, i to je sve. Vremena su teška, valja se navići na odricanje. Ne bih da se neprestano nerviram. Inače važim za trpeljivog i finog čoveka. Nisam neki galamdžija. Kažu da ljuti ljudi kraće žive, hipertenzija, bolesti srca i sve to...

Nego, koliko god da ne marim za sitnice, nije mi bilo svejedno kad mi je nestala stolica. Ipak stolica je već nešto... jel tako? Naročito ako je to veoma udobna stolica. Itekako može da ti ne-

dostaje. Nije mi bilo jasno kako to stolica može da iščili. Vrata od stana su zaključana, a ja spavam na spratu. Glupo je zvati policiju zbog jedne stolice. Ko bi još to radio. A nemam ni kome da poverim da sam takav magarac koji bi zaturio celu celcatu stolicu. Još će da pomisle kako sam oboleo od Alchajmera.

Tada sam počeo da spavam pored zatvorenog prozora. Ali, polako...

Probudim ti se ja jednog dana, a moje komode nema u sobi. Laptop i televizor stoje na podu, što je i očekivano, jel te, budući da ne mogu da levitiraju. Vrata zaključana, prozori zamandaljeni. Da li je moguće da neko pored mene živog iznese celu komodu? - Džo! Džo! – viknuo sam – gde si, dečko?! - Nije se pojavio. Našao sam ga u donjem delu sudopere gde su trebale da budu šerpe. Jedva sam ga izvukao napolje. Nešto ga je strašno preplašilo. Od šerpi ni traga, ni glasa. Kao lud sam se vrteo po kući. Rešio sam da sledeću noć ne spavam, da vidim ko je taj pljačkaš. Mogla je biti Mirna, samo da nije odavno u Kanadi. Da se nije neko od njenih dočepao ključa od mog stana? Svašta mi je padalo na pamet. Inače, dok sam bio budan, sve je bilo u redu. Ništa nije nestajalo. Čim bih zadremao, ili odsustvovao, nešto bi isparilo. To je postalo svakodnevica. Često su to bile neke sitnice: kašičice, omiljena šolja, makaze ili nešto od alata. Snalazio sam se bez toga kako sam znao i umeo, pozajmljivao a nekada sve to ponovo kupovao. Hvala bogu da se ne vezujem za stvari, a i nisam nešto preterano zahtevan. Nije mi problem da popijem vodu iz džezve, ili da kuvam kafu u lončetu. Da se ne bih zamajavao sa sudovima, počeo sam da jedem napolju. Naravno, postavljao sam kamere po stanu više puta, ali i one su nestajale. Nikome nisam pričao o tome. Plašio sam se da ljudi ne pomisle kako sam skrenuo. Mogao sam pozvati policiju i reći npr: „Molim vas, pronađite moj držač za toalet papir, ili otirač za noge, ili roletnu“...Shvatate li koliko to apsurdno zvuči?

Kada sam jedno jutro osvanuo bez dušeka, jorgana i jastuka, smučilo mi se. Pokupio sam najosnovnije stvari i otišao u hotel. Rešio sam da neko vreme ne dolazim kući. Nije mi se boravilo u stanu u kome svaki čas nešto nestaje. Naravno, nisam mogao tek tako da dignem ruke od svega. Ipak je to bilo moje vlasništvo. Često sam dolazio noću i iz potaje motrio na kuću. Verujte mi, koliko god pažljiv u nadziranju bio, nisam primetio da se neki uljez prikrada. Pored mene nije mogao da se provuče.

Onda mi se i to smučilo. A kome ne bi, recite. Rešio sam da uđem tamo i da se suočim.

Džoa sam ostavio rođaku, nisam želeo da ga izložim opasnosti, i posle mesec dana odsustvovanja vratio sam se u stan. Stan je bio skoro prazan. Ostalo je nešto prašnjavih polica i astal. U mojoj sobi bio je samo krevet. Izgledalo je da tu niko ne živi. Pokajao sam se što nisam prijavljivao nestanak stvari, što sam se oslonio samo na sebe... No, sa druge strane, kad su oni bilo šta pronašli i kome vratili? Morao bih biti jako naivan il bar priglup da poverujem u takvu mogućnost. I kako bih policiji objasnio što nisam zvao ranije? Još bih na kraju ja ispao sumnjiv.

Ležao sam pokriven svojim mantilom. Čudno, to je nekad bio moj život - taj stan, moje stvari u njemu, drage sitnice, uspomena...a sada - na pola prozora nema stakla, podovi goli, prazne police...još je ponešto tu, ali, to je premalo... taj stan je oskvrnut kao i moj život. A tu je mogla biti moja budućnost, možda sa Mirnom, da nije otišla, ili sa nekim drugim...možda... Ležao sam u tom jedinom krevetu što je ostao i pitao se koliko sam hrabar da u njemu usnim. Šta će biti ako i on nestane? Ako sve nestane...U čemu ću se i gde ja probuditi? Jer i pored svega, još uvek sam to želeo, zar ne.

Dušan Pirković

OPSTANAK

„Pa, Uroše, zašto si me pozvao da izađemo?“ reče crvenokosa devojka svom pratiocu, sa neskrivenim zadovoljstvom. „Viđamo se u školi, ali nikad nisi pričao sa mnom, barem ne dugo. Što si se sada odlučio?“

Momak koji je sedeo prekoputa nje, u slabo osvetljenom kafiću, spusti pogled i tiho se nasmeja. Plastična kašičica skliznu sa stola sama od sebe, naizgled, ali Uroš je uhvati rukom pre nego što je pala na pod.

„Dobri refleksi“, reče devojka smešeći se. „Pomislila sam da si zaspao na trenutak.“

„Nisam“, reče Uroš najzad i zagleda se u njene oči. „Samo sam razmišljao kako da ti odgovorim. Mislim da ne bi bilo pošteno od mene da te lažem.“

„Slažem se. A i ja volim iskrenost“, odgovori ona, ne skidajući osmeh s lica.

„U redu, ali Ivana... mislim da ti se neće svideti ono što ćeš čuti. Ne brini se, nije ništa strašno, samo... pa, mogla bi da se naljutiš zbog moje iskrenosti. Ali ja mislim da je tako najbolje, da znamo na čemu smo.“

„Pa počni onda“, reče ona nestrpljivo. „Sad si me zaintrigirao.“

„Počeću, ali da bi potpuno razumela zašto sam baš tebe sada pozvao da izađemo, moram da počnem priču kada sam imao osam godina. Tada sam...“

„Zar ne možeš jednostavno da mi daš prost razlog?“

„Žao mi je, ali ne mogu“, sada je bio njegov red da se osmejuje. „Moram sve lepo da ti objasnim, ispočetka.“

Ivana napući usne i dade mu znak da nastavi. On pomisli kako je mnogo slađa nego što mu se činilo u školi.

„Dakle, kada sam imao osam godina, ja sam se bavio jednom vrstom hobija, za koju sam bio neverovatno talentovan. Možda ćeš se smeјati kad čuješ o čemu se radi, ali, molim te, nemoј. Ja još uvek imam traume od tog perioda života.“

„Šta je u pitanju? Neću se smeјati“, rekla je, a već se smeјila očima.

„Stepovanje.“

„Stepovanje?!“

„Da, stepovanje. I bio sam jako dobar stepper za svoje godine. Vežbao sam svakog dana. Moji su me podržavali, sećam se da mi je mama sašila crno odelo, a tata mi je kupio cilindar, pa posle čak i jedan štap sa pozlaćenom kuglom na vrhu, umesto običnog drvenog koji sam koristio do tad.“

Ja sam bio prosto lud za stepovanjem. Svakog jutra sam ustajao, pre svih, pre mame, tate i braće, silazio dole do velikog ogledala u donjoj sobi i tap-tap-tapkao sve dok se svi ne probude, dok ne dođe vreme za doručak ili školu.“

„Sve je to jako slatko, ali kakve to ima veze sa mnom?“ upita ga Ivana, vidno oduševljena ovom pričom.

„Sačekaj još malo, pa ćeš saznati.“

Nije bilo lako, kao što nikad nije ako hoćeš da budeš najbolji u nečemu. Često se ne bih zagreјao lepo, pa sam imao istegnute mišiće, pa grčeve... A cipele za stepovanje nisu jeftine, znaš, a ja sam uništio nekoliko pari dok sam vežbao. I naravno, „drugari“ iz škole su me prozivali da sam gej. Smej se sad slobodno, ako hoćeš.“

Ivana ga je poslušala i smeјala se iz sveg srca. Bilo je baš lepo slušati je.

„Jadan“, reče kad je došla do daha. „Pa kakvi su ti to drugovi kad te tako prozivaju? Je l' ih poznajem?“

„Možda. Ivan i Velja iz četvorke?“

„Aha, mislim da znam. Možda bi trebalo da nađeš nove prijatelje“, reče ona u šali.

„Pa, meni to nije smetalo“, nastavi Uroš da priča. „Ja sam tada živeo samo za stepovanje. A kada sam saznao da će se kod nas održati veliko takmičenje u stepovanju – a nisam ni znao da postoje i klubovi i udruženja – od mene nije bilo srećnijeg deteta. Spremao sam se za to takmičenje kao lud, zanemario sam i školu – samo sam hteo da se pokažem.“

„Pa šta se desilo na takmičenju?“ reče Ivana. „Jesi li dobio nešto?“

„Dobio sam samo traumu“, reče Uroš tmurno. „Da ti objasnim.

Kada sam izašao na binu, nekoliko sudija u žiriju se onako podrugljivo nasmešilo, znaš? Međutim, ja sam bio čvrsto rešen da im pokažem šta umem.

Kako je muzika počela da svira, tako sam i ja počeo da igram. Jako i brzo, od samog starta. Nisam prestajao ni za sekund, nastavlja sam istim tempom. Zapalio sam binu. Za kraj sam im raspalio jedan stakato ovako, brzo kao rafal iz mitraljeza, tatata-ratata-tatata-ta!

Svi u publici su razjapili vilice kad sam završio. Nije da se sad hvalim nešto, ali siguran sam da niko nije očekivao ništa približno tome. Onaj sudija koji se podrugljivo smešio, brisao je suzu iz oka. Aplauz se prolamao salom. Svi su mislili da je zlatna medalja već našla svog nosioca.“

„Čestitam“, reče Ivana.

„Hvala“, odgovori Uroš. „I ja sam slično mislio, da sam počeo da pišem istoriju stepovanja. Ispostavilo se da je istorija već ispisana tog dana, samo što ja nisam bio pisac.

Vidiš, kad sam ja završio, ostao je još samo jedan momak posle mene, koji je izričito tražio da nastupa poslednji. Ja sam se odmah skljkao u jednu stolicu i pitao nešto mamu, koja je stajala tu pored. Nije mi odgovarala. Pogledao sam je da vidim zašto ćuti, i video sam da bulji u dečka na bini.

Prvo ni ja nisam razumeo zašto svi, ne samo moja mama, pilje u njega. Imao je šešir, kao i ja, košulju i pantalone. I kako mi se pogled spuštao do njegovih stopala, tako sam primetio u šta svi gledaju.

On nije imao cipele. Bio je bos. Ali, isto tako, nije... nije ni imao stopala, u stvari. Imao je po dva zgloba na kraju nogu, sa prednje i zadnje strane. Nije imao uopšte prste na nogama, samo neke koštane izrasline.“

Ivana odjednom prestade da se smeši.

„Mutant?“ upita ona ozbiljno.

„Da“, reče Uroš, takođe ozbiljno. „Tad negde je bio izglasan onaj zakon o zabrani diskriminacije mutanata, ali opet, ljudima nije bilo prijatno da ih vide na ulici, a kamoli na nekoj manifestaciji. Znaš da naš narod nije baš liberalan i tolerantan. Ali, ovo je bilo zvanično takmičenje, a on je bio legitimno prijavljen takmičar. Nije postojao nikakav zakon koji bi ga sprečio da učestvuje, ništa što bi ograničilo njegove mogućnosti.“

„A imao je neke posebne... mogućnosti?“ upita Ivana, gledajući više u pod nego u Uroša. Priča joj se sad nije toliko sviđala.

„Nego šta. Bio je, u najmanju ruku, neverovatan. Muzika uopšte nije ni počela, jer mu nije ni trebala. Imao je mutirane i vratne žice, ili jednjak, ne znam tačno. Sam je počeo da peva. Pevao je „Fortune Plango Vulnera“ u dva tona, u savršenom sazvučju, a onda su njegova stopala počela da daju ritam pesmi. Bilo je to kao nekakav miks džeza i hip-hopa, klasike i dab-stepa, i zvučalo je neverovatno, savršeno harmonično.

Publika i žiri su poludeli. Počeli su da aplaudiraju i da vrište pre nego što je i završio. Tada sam znao da nikada u životu neću biti najbolji steper.“

„Mora da ti je bilo užasno teško“, upita ga Ivana glasom koji je zvučao ljutito i sarkastično.

„Možda, ali... sigurno ne kao što je mutantima verovatno teško u detinjstvu“, odgovori on gledajući je u oči.

„Misliš?“ reče ona ravnim tonom.

„Slušaj, vreme je da završavam priču, i da ti objasnim kakve ovo ima veze s tobom. Nismo klinici, nema potrebe da se dobacujemo metaforama. Ja znam da su mutanti tu, među nama, i da će ih biti sve više, šire se, nisu istrebljeni kad su se prvi put pojavili.“

„Nažalost, a?“

„Ne nažalost. Na sreću“, reče Uroš i uhvati Ivanu za ruku, ali ona je trgnu i zagleda se ponovo u pod.

„Ivana“, reče Uroš, „ja znam *šta* si ti.“

Ivana mu ne odgovori ništa, samo se zagleda u njega tamnim očima boje kestena koje su delovale ispitivački.

„Primetio sam to i u školi, i malopre, sa kašičicom. Znam da možeš da pomeraš stvari svojim...“

„Prekini“, zaustavi ga ona.

Nije volela da koristi telekinezu u javnosti. Nije volela ni da priča o tome. Znala je da i pored zakona, još uvek postoji velika količina netolerancije prema mutantima. Ljudi ih nisu voleli. Videli su ih kao pretnju, što je donekle imalo smisla. Ivana je imala sreću da njena mutacija ne utiče na fizički izgled, ali svejedno nije htela da priča o tome, niti da drugi to znaju. Nije joj se svidelo što je Uroš to znao, niti što je ovako olako pričao o tome.

„Slušaj, meni to ne smeta. Nemam ništa protiv vas, ne mrzim vas, niti vas se plašim. U redu, možda malo“, dodade posle pauze.

„Malo nas mrziš, ili nas se malo plašiš?“ upita ga Ivana.

„Pa, pomalo od oba, u stvari. Seti se, ipak sam izgubio na takmičenju.“

Ivana se nevoljno nasmeši, ali samo na kratko.

„Hajde, opusti se“, reče Uroš. „Ne brini, ne želim ti ništa loše. Izvini što sam ovako izokola krenuo da pričam, možda je trebalo to malo taktičnije. Plašio sam se da ako ti sve odjednom kažeš, da ćeš me pogrešno shvatiti.“

„U redu“, reče Ivana posle kraće pauze, tokom koje je skenirala Uroševu lice. Izgledao je kao da govori istinu. „Završi tu priču već jednom. Baš me interesuje kako ćeš mi sada odgovoriti zašto si me pozvao da izađemo.“

„Polako“, reče Uroš. „Opet rizikujem da me pogrešno shvatiš, pa da pomisliš kako hoću da kažem da mutanti ne pripadaju ljudskoj rasi.“

„A to ne želiš da kažeš?“

„Naravno da ne. I mutanti su ljudi, ali... i jesu i nisu u isto vreme. Recimo da imaš rođenu sestru. Ona je nastala od istih roditelja, slična ti je, ali ipak nije ti. Razumeš?“

„Ne baš“, reče Ivana. „Bolje bi ti bilo da se lepo izvučeš iz ovoga.“

„Ako mi dozvoliš, probao bih da se izvučem jednom analogijom.“

„Počni.“

„Znaš li ko su bili Neandertalci?“

Ivana se namršti.

„Nisam baš odlična iz istorije, ali mogu da ti kažem da, ako ćeš me porediti sa Neandertalcima, možeš odmah da prestaneš.“

„Ne brini, neću. Poređiću sebe“, reče Uroš uz osmeh.

„U redu, onda nastavi.“

„Dakle, Neandertalci su bili naši genetski preci, koji su, tokom vremena, nestali. Za razliku od svojih rođaka, (sestra, sećaš se) Homo sapiensa i Kromanjonaca, nisu bili baš spretni. Imali su manju otpornost na bolesti, trošili su mnogo više energije kada su lovili, i tako dalje. A našli su i neke tragove na njihovim kostima koje nagoveštavaju da su se ponekad... bavili kanibalizmom, da ne kažem baš „jeli se“, što im nije baš povećalo populaciju. Šta je smešno? Zvučim kao štreber, zar ne?“

„Pomalo“, reče Ivana, kojoj se vratilo nešto od predašnjeg vedrog raspoloženja i koja se opet smešila. „Ali hajde, završi, šta se to desilo sa Neandertalcima?“

„Pa, nisu se prilagodili. Sa druge strane, Homo sapiens su se prilagođavali kao ljudi. Imali su veće mozgove, jača tela i na kraju su postali ljudi, bukvalno. Bili su brži, jači i mnogo pametniji od Neandertalaca. Čak bi se moglo reći da su mutirali.

Vidiš šta hoću da kažem? To je jednostavno evolucija, a ovo sad je novi evolucionarni korak. Pojaviće se novi ljudi, mutanti, koji će biti brži, pametniji, koji će biti bolji u stepovanju od nas, i naravno, mnogo više seksi.“

Ivana se sada otvoreno nasmeja.

„A preživeli su sve, imaju čak i svoj zakon“, govorio je Uroš dalje. „Sada već imaju decu, njihova deca će imati decu, svi brži i pametniji. Ovo, zapravo, može da bude početak kraja nemutiranih ljudi.“

„Nešto veselo to kažeš“, reče ona.

„To je zato što ja imam plan“, odgovori Uroš, smešeći se zlobno.

„Zaista? Kakav plan?“ reče Ivana sa sličnim osmehom.

„Vidiš, postoji jedna teorija, opet ja sa teorijama, o tome kako su se Neandertalci održali u životu toliko dugo. Ona kaže da su neki Neandertalci, kako bi produžili vek svoje vrste, tražili partnere među pripadnicama druge rase.“

Ivana razrogači oči i ispusti uzdah iznenađenja, a zatim se ponovo nasmeja iz sveg glasa.

„Znaš“, reče ona, „mislim da je ovo najoriginalniji pokušaj muvanja koji sam ikada doživela. Nećemo više da koristimo metafore, tako si rekao, zar ne?“

Uroš samo potvrdno zaklima glavom.

„E pa, hoću to da čujem. Pusti priče o Neandertalcima i produženju vrste. Hoću da mi jasno kažeš.“

Uroš skupi svu petlju koju je imao.

„Dobro“, reče. „Reći ću ti. Ne zanima me to što si... drugačija. Mislim da si divna, pametna i lepa i želim da budem s tobom. Ako, ovaj, i ti hoćeš da budeš sa mnom, naravno.“

Ivana obori pogled, a onda ga ponovo usmeri ka Urošu. Osmeh joj se širio licem. Htela je da prestane da se smeje, ali jednostavno nije mogla.

„Tako znači,“ reče najzad. „Ti bi da osiguraš svoj opstanak?“

Oni prsnuše u smeh i bez ikakvog razloga, pokretani međusobnom energijom, oboje se nagnuše i usne im se dodirnuše. Uroš je bio ubeđen da mu se stolica pomerila sama od sebe, bliže Ivani.

Nevenka Pupek

PLAVI EKTRAN

Šest sati ujutro, ponedjeljak. Glavobolja je drugačija nego inače. Osim tutnjave u desnoj sljepoočici koja nagovještava svaku njenu migrenu ona osjeća i tupu bol u rožnicama. Alarm na mobitelu zvoni već treći put. Nema snage ustati niti za popiti tabletu.

Opet tone u san. Sanja kako korača između svojih riječi na bijelom ekranu. Slova je stišću, guše. Njeni vlastiti stihovi žele je zdrobiti. Čuje se glasno bubnjanje dok slova R lupaju nogama u slova O. Još jedna pjesma kreće prema njoj kao krdo slonova. Po četvrti put budi je alarm dok je gnječe stihovi koje je jučer napisala:

*dobrodošli u pjesmu
moj mini cirkus
gdje akrobati se
boje visine
a bacači noževa
u bijelim odorama
vježbaju na mom srcu*

Oko osam ustaje, sjeda na rub kreveta. U ogledalu na komodi nešto je drugačije nego inače. Njene oči potpuno su plave. Plave kao plavi ekran smrti.

Pred očima joj promiče: „A problem has been detected and memories has been shut down to prevent damage to your heart“.

Znala je da „restart“ podiže sjećanja u „safe“ modu. Njeno srce uskoro će biti sigurno u trajnoj anesteziji.

Glavobolja nestaje. Ona odlazi do prozora i gleda kako oblaci sazdani od jedinica i nula miruju nad gradom.

Ružica Gašperov

JA SAM IRENA

Kobnu grešku je napravila kad je na poledini kuverte ispisala svoju adresu. Pronašla je njen oglas u časopisu. „*Usamljena djevojka želi upoznati iskrenu i veselu prijateljicu.*“ Pomislila je „*Zašto ne?*“ i napisala pismo. Odgovor je dobila za nekoliko dana. Njena nova prijateljica se zvala Irena i odmah se ispričala što joj ne može dati svoju adresu, jer je upravo u fazi preseljenja. Morat će se strpiti i pisati joj na Poste restante.

Dopisivanje je trajalo mjesecima. Uživala je u malim tajnama koje su povjeravale jedna drugoj. Po prvi put je mogla pisati o svemu što je tišti. I o rodbini. I o susjedima. I o poslu. Poslije nekog vremena, Katja je bojažljivo predložila da se susretnu na kavi. Obje su bile iz istog grada. Irena je pristojno odgovorila poziv za neki drugi put. Upravo ovih dana posao ju je vodio po terenu.

Dopisivanje se nastavljalo, a Katja je sve nestrpljivije čekala sljedeće pismo. Više nisu spominjale ni kavu ni izlazak. I baš kad se najmanje nadala, Irena predloži da se nađu u mirnom restoranu na večeri.

Sjedila je za stolom pogledavajući na sat. S nelagodom se okretala prema vratima. Ušao je pola sata kasnije, došao do nje, izvukao sjedalicu i sjeo.

– Irena neće doći – reče.

Gledala ga je netremice dok joj je mozak grozničavo mljeo informacije. Debeo i star. Stariji od njenog oca. Neobrijan. Loše odjeven. I najgore od svega, nepristojan. Zašto se tako ponaša? Tko je on? Možda Irenin ljubomorni muž? Možda je zbog toga Irena toliko dugo izbjegavala susret s njom? I Poste restante? Čudno.

– Ja sam Irena – osmijeh mu otkrije požutjele zube.

I pogled mu je bio žućkast. Zbog nadutog trbuha i znaka kono-barici da mu donese pivo, odmah joj je bilo jasno da je alkoholičar. Polako počne ustajati. Čovjek je zgrabi za ruku i potegne na-trag na sjedalicu.

– Sjedi. Gdje žuriš? Jedva si me čekala upoznati, a sad bježiš od mene – reče tiho, kroz zube.

– Gospodine, ja vas ne poznajem i s vama nisam ugovarala ni-kakav sastanak.

– Jesi, mala, jesi. Dopisuješ se sa mnom osam mjeseci, a sada bi bježala.

– Nikad nisam čula za vas.

A ono kad si mi pisala da želiš upoznati nekoga tko bi te vo-lio? E, pa, curo, upoznala si ga.

– Ma, slušaj me, majmune stari! – prekupi Katji. – Niti te po-znajem, niti želim s tobom gubiti vrijeme – bijesno istrgne ruku iz njegove i ode iz restorana putem mu dovikujući. – Gade odvratni! Kako mi se usuđuješ nabacivati! Pogledaj se u ogledalo. Ne bih te štapom dotakla.

Problemi su počeli idućeg tjedna. Najprije je stiglo pismo. U njemu je pisao da će je razotkriti i osramotiti. Nije se previše bri-nula. Nema ona nikakvih tajni u životu. Već je godinama sama i sama odlučuje o svojim postupcima. Nikome nije dužna podnosi-ti račune. Tako je ona mislila. Istina je bila ipak malo drukčija.

Telefon je zazvonio u sred noći. Srce joj je divljački tuklo dok je slušalicu prinosila uhu. Začulo se dahtanje, a onda se veza prekinu-la. Sljedeće noći se ponovilo. Poslije treće noći je isključila telefon.

Stoički je sve podnosila dok jednog dana nije ugledala oglas pored poštanskih sandučića. Ispod degutantne erotske ponude bio je napisan broj njenog mobitela. Bijes ju je toliko zaslijepio da je strgnula papir i iskidala ga na sitne komadiće, a zatim se zamrznu-la u pokretu.

Odakle mu broj mobitela?

Mozak joj je grozničavo radio. Pa da! Poslao joj je u pismu, to jest Irena joj je poslala, broj svog mobitela u slučaju da mora otkazati njihov sastanak. Nazvala ju je, zabrinuta da joj se nije što ružno dogodilo, dok ju je čekala u restoranu. Nije joj odgovorila. Sada je znala i zašto.

Naletjela je na psihopata. On je znao brojeve njenog telefona i mobitela. Ona nije imala ništa. To bi se još moglo srediti i zamesti trag da on nije znao i njenu adresu. Ona je imala samo Poste restante, a još je bila i toliko glupa da ga je izvrijeđala. Postala je lovina.

Misao o odlasku na Policiju je odmah odbacila. Nije imala ničeg konkretnog u rukama. Dobro, mogla im je opisati njegov izgled, ali koliko debelih, starijih i pripitih ljudi šeta gradom. Brojevi mobitela s kojih ju je zvao i dahtao? Nema šanse! Možda broj poštanskog pretinca? Odbaci tu ideju prije no što joj se do kraja razvila u mozgu.

*

Prokleti mobitel! Najradije bi zaplakala. Ne može se suočiti s još jednim danom. Nikada se gada neće riješiti. Nepomično je ležala i mislila kako se mogla toliko prevariti u Ireni. Racionalizirala je, kao i uvijek. Neprikladne izraze je pripisivala njenoj emancipiranosti. Povremene erotske opise, njenoj žudnji za nježnošću.

Umorno ustane. Osjećala se kao da je oblijepljena olovom. Želudac joj se grčio pri pomisli u što se pretvorio njen život. Najradije bi se vratila natrag u krevet. Život je tako ružan. Zar joj je ovo trebalo? Je li spreman i fizički je napasti? Što će biti njegov sljedeći potez?

Saznala je poslijepodne. Pregledavala je poštu. Ništa neuobičajeno. Računi. Računi. Računi. Protzne kad na jednoj od omotni-

ca prepozna rukopis. Mislila je da je to fraza, ali zaista je osjetila kako joj se kosa podiže. I dlačice na podlakticama. I želudac. Noge su joj postale nekako drvenaste.

Na bijelom papiru, jedna crna rečenica „ Tvom sam Šefu poslao pismo istine.“

*

– Sestro, dođite – reče primarijus Ivić dok je prolazio pored nje.

U kabinetu je bilo mirno i sunčano. Primarijus je sjeo za radni stol. Naočale su mu se smjestile na vrhu nosa.

– Dobio sam pismo pritužbe od bivšeg pacijenta.

Kojeg? – tiho upita Katja dok se osvrerala gdje bi sjela. Noge su joj klecale.

– Nije se potpisao. Nekidan majka koja je vikala po cijelom odjelu da ste joj dijete maltretirali, a sada pacijent koji tvrdi da ste se izživljavali na njemu samo zato što je Srbin.

– Znate i sami da sam savjesna na poslu. Za mene pacijent nije ni dijete, ni Srbin, nego pacijent.

Bilo joj je teško složiti rečenicu, ali je osjećala da se mora braniti. Ovo postaje opasno. Uvijek je bila omiljena sestra na odjelu. Otkud optužbe; ona je znala, ali primarijus nije.

– Dobro – mahne rukom prema vratima i zadubi se u papire pred sobom.

Katja izađe iz kabineta bauljajući. Sjedne u kut čekaonice ne bi li posložila misli. Za pismo joj je jasno. Napisao ga je na kompjuteru. Navodno je kronični bolesnik, pa se boji njene osvete kad sljedeći put dođe u bolnicu. A ona histerična majka? Možda mu je kćer? Ili susjeda? Ili je ipak slučajnost? U sebi se molila da sve ostane na ovome, ali je nekako slutila da neće.

I nije.

Sljedećeg je jutra zakasnila na posao. Nije mogla izaći iz stana. Nazvala je bravara. Čovjek je došao, odvezao konop koji je jednim krajem bio privezan za rukohvat, a drugim za kvaku na njenim vratima. Smijao se. Njoj baš i nije bilo smiješno.

Shvati da je došlo vrijeme da nazove Vladu. Samo joj on može pomoći.

*

Poznavali su se još iz osnovne škole. Ponekad bi se pronašli u istom krevetu, ali nije tu bilo ničega na čemu bi se mogla graditi sentimentalna priča. Tek dva usamljena bića koja svoje demone pokušavaju udobrovoljiti fizičkim kontaktom.

Snove je svake večeri brisao šakom tableta. Tijekom dana je anezirao pivom i konjakom slike otkinutih ušiju i ulazaka u grobove u potrazi za zlatom. Sve je bilo pod kontrolom. Jedino što mu je nedostajalo je bio adrenalin. Nemir, omamljenost i spremnost na skok su se javljali povremeno. To je rješavao specijalnim poslićima.

Čekao ju je u kafiću. Primijetio je njene podočnjake. I njenu mršavost. I pogled kojeg skreće u stranu. No, nije ju ništa upitao. Tako je to s njom uvijek bilo. Reći će mu kad bude spremna. Rukom je mahnuo konobaru. Konobar je pred njih donio po pivo. Poslije trećeg se brana otvorila. Nije ju prekidao, a ona se nije zaustavljala. Završila je pitanjem „*Možeš li mi pomoći?*“

– Bit će teško. Nemaš ništa osim broja poštanskog pretinca. Moglo bi se srediti i doznati njegovo ime i adresu. Imam još prijatelja na pravim mjestima. Ako je iznajmio pretinac morao im je pokazati osobnu. Samo je problem što takve stvari koštaju. Pusti me da malo razmislim – zastane i otpije gutljaj piva. Obriše usnicu i nastavi. – Bi li ga mogla prepoznati?

– Gledam već tjednima po gradu hoću li ga negdje vidjeti. Misliš da bi mogla dežurati pred poštom? Ne mogu danima tamo stajati. Tko zna koristi li se još tim pretincem.

– Upoznao sam previše takvih jadnika. Možda rjeđe dolazi ako još nije pronašao novu žrtvu, ali sigurno dolazi. Reci mi broj pretinca i opiši tipa. Imam nekih prijatelja koji su mi dužni. Oni će malo pripaziti. I, da ne zaboravim, od večeras pa dok ne otkrijemo s kim imamo posla, spavam kod tebe.

*

Umrla mu je rodica. Otišao je sa ženom na žalovanje. Narezao se pršut, popilo se vina, a onda se pričalo o bolesti i bolnicama. Iznosili su se detalji iz posljednjih mjeseci pokojničnog bolovanja. Spominjala se sestra Katja koja im je puno pomogla. Kad se spomenulo i njeno prezime, Milanu se upalila lampica i znao je da je došao trenutak kojega treba iskoristiti. Na brzinu je složio priču kako je više puta čuo da Katju Parčinu zovu Anđeo smrti. Neka oni dobro ispituju je li njihova majka ubijena. To je bilo dovoljno da se ožalošćena rodbina razmili po bolnici i novinskim redakcijama.

Katju su poslali na slobodne dane dok se stvar ne ispita i slegne. Nitko nije vjerovao u njenu krivicu, ali zakon je nalagao da je se privremeno makne s radnog mjesta. No, šteta je bila neizbrisiva. Gradom su prelijetale sočne priče s detaljima koji su se mijenjali od usta do usta.

Bio je zadovoljan. Ispalo je bolje nego je očekivao. Neka gadora vidi tko je Milan! Izvali se na kauč, nagne pivu i počeska se po trbušini. Prst mu zapne u rupi na majici. Ona glupa krava ne može ni tu rupu zakrpati. Stalno kljucka nad svojim goblenima i glumi sveticu.

Djeca su odavno otišla od njih. Poženili se i poudali. S Milkom više nema ništa. Ni seksa ni razgovora. Da mu ne skuha i ne počisti već bi je potjerao. Ne treba mu. Nađe on sebi zabavu. Ode na balote ili pred samoposlugu. Popije tri četiri piva. Gleda televiziju. Dopisuje se sa ženskama. Jedan put mu je i upalilo. Zagrizla jedna za njega. Jedva je se otarasio.

Ova zadnja mu ne da spavati. Progonit će je dok joj krv ne popije. Odavno ga nije ništa tako obradovalo kao smrt one rodice. Zapaprili su kuji. Svaka im čast! Neka se sad zajebava s Milanom! Mogao bi joj napisati pisamce. Tek toliko da zna komu može zahvaliti za to što se sad odmara kod kuće. Mogao bi otići i do Pošte, poviriti ima li što u sandučiću. Vjerojatno nema, ali ne škodi provjeriti.

*

Mehmed prodaje navijačke kape i šalove na štandu pred Poštom. Kroz ostakljeni zid se vide poštanski pretinci. Povremeno pogledava prema njima ne bi li ugledao debelog pročelavog čovjeka u šezdesetim godinama. Bilo je takvih, ali ni jedan nije otključavao pretinac broj 96.

Već tjedan dana dežura. Duguje Vladi uslugu. Nekoliko puta ga je spasio od reketara. Danas je njegov sretan dan. Debeljko otključava pretinac. Mehmed reče sinu da pripazi na štand i uputi se polako prema obližnjem stepeništu. Odatle će pratiti u kojem će smjeru debeljko krenuti, a onda saznati i njegovu adresu.

– Dobro se zaključaj. Ja izlazim. – reče joj Vlado. – Večeras imam zabavu sa gospodinom Milanom Kolopletom iz Novigradske 35.

– Tko je to? – upita Katja nezainteresirano, jer je na televiziji upravo jedna mršava glumica ljubila pozamašnog glumca.

– To je tvoj nesuđeni. Nisam ti spomenuo da smo ga pronašli? – upita je vragolasto. – Sad ću ga uvjeriti da ti nisi cura za njega.

Automobil je parkirao između dva stabla na pločniku. Rominja sitna kišica. Hladnoća štipa, pa je na ulici malo prolaznika. Vlado sjedi u automobilu. Gleda prema zgradi u koju bi Milan kad tad trebao ući. Bio je na istom mjestu i prije dva sata kad je izašao. Čekanje mu nikad nije predstavljalo problem, osim što se danas želio što prije susresti s Milanom.

Ugleda ga u retrovizoru. Teturajući dolazi prema automobilu. Kišobranom maše kao da se pridržava za jarbol u oluji. Prođe pored njega i skrene na puteljak koji između neurednih grmova vodi do zgrade. Uspenje se uz nekoliko stepenica i počne premetati po džepovima.

Vlado tiho izađe iz automobila, zaobiđe ga i u nekoliko brzih koraka dođe do zgrade. Milan izvuče ključ iz džepa baš u trenutku kad je Vlado ugazio na prvu stepenicu. Uvuče ključ u bravu i otključa vrata. Vlado ga zgrabi za ruku i svine mu je iza leđa. Ugura ga u zgradu i tresne njim o poštanske sandučice.

– Čujem li da si ikad igdje spomenuo Katjino ime, iščupat ću ti jezik. Zaboravi na Katju, pa ću i ja zaboraviti na tebe.

Ni ne sačekavši odgovor, trgne Milanu ruku. Stepenište odjekne životinjskim krikom. Zgrabi ga za kosu i tresne mu dva puta glavom o sandučice. Okrene se i izađe iz zgrade.

Poslije mjesec dana je dobila pismo. Pisalo je „Kučko ubiču te!!!“ Bez riječi ga pruži Vladi. On pogleda i nasmije se. „*Izgleda da su mu skinuli gips.*“

Vlado ju je vozio na posao. Dočekivao je kad se vraćala. Nigdje nije išla bez njegove pratnje. Nije bilo vrijeme za junačenje. Jedne je večeri izašla baciti smeće. Gad ju je dočekao kod kontejnera. Možda bi je uspio dohvatiti da nije bila brža od njega.

– Imaš li još ona pisma? Taj me momak počinje nervirati – reče Vlado.

*

Milka Koloplet je bila mirna ženica. Uz takvog muža i nije mogla biti drukčija. Otjerao je djecu od kuće. Jedva su uspjeli završiti srednju školu. Izlazio je kad ga je volja. Nikad ga nije pitala gdje ide. Odgovor ne bi dobila. Trpjela ga je jer nije imala gdje. Živjeli su od njegove mirovine. Od onoga što bi se udostojio dati joj. Krpila je kraj s krajem. Povremeno bi prodala goblen. Bio je to bijedan novac. Rijetki su još kupovali goblene.

Jutros ju je na ulici zaustavio nepoznati čovjek. Pitao ju je je li ona gospođa Milka Koloplet. Dao joj je poveću kuvertu i rekao da će iz nje doznati mnogo zanimljivih stvari.

Milan je, kao i svakog jutra, ispijao pive pred samopslugom. Imala je sat dva da prouči sadržaj kuverte. Već joj se poslije trećeg pročitano lista smučilo. Prepoznala je njegov rukopis, ali joj nije bilo jasno zašto piše kao da je žena. Dok je došla do zadnjeg lista na kojemu je pisalo „ Kučko ubiču te!!!“, objašnjenja za njegova izbivanja, šutnje, pa čak i za onaj zaključani kofer na vrhu ormara su joj se posložila u glavi.

Nazvala je starijeg sina i ubacila nešto odjeće u torbu. Imaju veliki stan. Može im biti korisna. Napisala je pismo i ostavila ga na stolu.

– Neka ide! Vratit će se brzo, a onda će otkriti kakav je Milan – govorio je praznome stanu dok je slagao boce pored kauča.

Tako je govorio i sutradan. I poslije tjedan dana. I poslije mjesec dana. Po stanu su se gomilale boce. Hrana mu gotovo i nije trebala. Tada je odlučio da je kucnuo čas da se njegova žena vrati kući. Pozvonio je sinu na vrata.

Liječnici su se čudili kako je u tri mjeseca uspio dva puta slomiti ruku. Rekao je da je pao niz stepenište.

Sjedio je na kauču i zaklinjao se da će uništiti kučku koja mu je napravila pakao od života. Da nije nje Milka bi još uvijek bila

tamo gdje joj je mjesto. Večeras je ne može otići srediti jer je prepijan, noge mu otkazuju, ali sutra sigurno hoće.

– Tri mjeseca ni glasa od njega. Napokon je shvatio i odustao – reče joj Vlado jednog dana.

– Hvala ti, Vlado. Pravi si prijatelj. Nitko to za mene ne bi učinio.

– Mogu ostati još koji dan ako se bojiš.

Žao joj je bilo što Vlado odlazi. Tako se ugodno vratiti u stan kad zna da je netko tamo čeka. Dobro su se provodili. Razumjeli su jedan drugog. Da je bila i najmanja iskra ljubavi među njima, mogli su ostati zajedno. Vlado nije bio loš čovjek. Pomalo divlji, ali ne i loš.

*

Prišao joj je s leđa dok je otključavala vrata. Nije mu čula korake. Iznenadila se kad joj je gruba ruka prekrila usta. Vonjala je na duhan i češnjak. Osjetila ga je i u smrdljivom mu dahu kad je usne približio njenom uhu i prošaptao „Imam nož u ruci, kučko!“. Ugura je u stan i za njima zatvori vrata.

Osjeti hladne trnce niz kralježnicu. Stoji iza nje čvrsto je držeći. Drugom rukom petlja po hlačama. *Otvora rasporak. Sad će me silovati*, panično razmišlja.

Zazvoni telefon. Zvoni i zvoni i zvoni, pa utihne.

Dok on beskrajno dugo petlja i stenje, u mozgu joj se vrte kontakti. Što napraviti? Kad bi imala dovoljno snage da se izvuče iz njegovog stiska mogla bi možda pretrčati sobu, izletjeti na balkon i zvati pomoć.

Zvoni telefon. Zvoni i zvoni i zvoni, pa utihne.

Spusti ruku s njenih usana. Viče *U pomoć!*

Plastična traka preko usana zatomi krik. Vezuje joj ruke na leđima.

– Mislila si me zajebati, kučko! Sad ću ja tebi pokazati kako se postupa sa mnom. Klekni! – zadere joj se u uho.

Uhvati je sa stražnje strane vrata i pritisne prema podu.

– Ti ćeš se meni uplitati u brak! Ti ćeš mojoj ženi pisati pisma! Platit ćeš za ovo!

Vlado je stajao ispred ulaznih vrata i osluškivao. Zadnje dvije rečenice su dovoljne da shvati što se događa i da mu adrenalin naraste toliko da je spreman na skok. Udalji se od vrata, a zatim se svom snagom zaleti u njih. Nisu bila zaključana, pa je jezičak lako popustio.

Klečala je glave prignute prema podu kad se začuo tresak. U sljedećem trenu ugleda kovitlac dvaju muškaraca. S olakšanjem shvati da je napokon Vlado tu. Sad će sve biti u redu.

Desnicom Milana udari u nos na što on samo strese glavom i bijesno se zaleti prema njemu. Spremno ga dočeka i udarcem odbaci prema balkonu. U jednom se skoku nađe pored njega i udari ga još jednom u glavu. Začuje se krckanje kosti. Milan se presamiti preko ograde. Spretnošću divlje životinje Vlado se prigne, uhvati ga za noge i prebaci preko ograde.

To je, dakle, kraj. Sad će ona stara kučka uživati njegovu mirovinu i njegov stan. Mukli udarac o beton mu izbije zrak iz pluća i misli iz glave.

*

Nježno joj skine traku s usana i odveže konop s ruku. Spremi ih u džep. Osovi je na noge i zagrli.

– Slušaj me dobro! Ako ostanem tu mogli bi nas oboje optužiti za ubojstvo. Imam nekih sitnih epizodica koje su poznate policiji. Sad ću otići, a ti reci da si kratko vrijeme bila u vezi s njim i da si ga odlučila ostaviti. Došao ti je prijetiti da će se ubiti ako ga ostaviš. Onda se bacio preko balkona.

– Dobro – prošapće.

- Sad mi ponovi. Što ćeš reći policiji?
- Da sam htjela raskinuti vezu, a on se bacio kroz balkon.
- Reci im što manje i sve će biti u redu.

Katja kimne. Vlado je nježno poljubi u čelo i odmakne se od nje.

- Vidimo se, mala! – zavjerenički joj namigne i ode.

Katarina Fiamengo

KAD IMA MAČKE...

– Dakle, rekli ste mi da je Vaš problem specifičan. O čemu se radi? – tigrasti sivi mačak ga je blago nezainteresovano gledao kroz naočari.

– Pa, vidite, ja... Ne znam ni kako to da objasnim... Zapravo, vrlo je jednostavno, samo krajnje nebulozno. Pomislićete da sam lud... – zastao je i uzeo gutljaj vode. Ruke su mu se vidno tresle.

– Niko ne misli da ste ludi. Zaista, slobodno se opustite. Danas je poseta psihoterapeutu nešto sasvim uobičajeno. Ništa čudno. To je, takoreći, postalo poput odlaska kod zubara. Ili u teretanu. Normalna ljudska potreba da se rastereti. Da sa nekim podelite svoje probleme. – mačak je tokom ovog razgovora gledao svog pacijenta u oči sasvim staloženo. Međutim, ohrabrivanje nije sasvim upalilo.

– Pa opet, ne verujem da Vam inače neko dolazi sa ovakvim problemom, – sada je počeo i da lupka nogom – i to, to se sve desilo iznenada...

I zaista, toliko iznenada, da je pacijent dugo odbijao bilo kakvu saradnju. Popustio je tek kada je shvatio da će izgubiti posao ako ne pristane na terapiju, a to već nije smeo da dozvoli. Čak je uspeo sebe da ubedi da to može da mu pomogne. Međutim, sada je došao u situaciju da, po prvi put, mora ustvari da izgovori šta mu je. To mu se nikako nije dopadalo. Ništa mu se od svega ovoga nije dopadalo.

– Šta se desilo iznenada? – prenulo ga je doktorovo pitanje.

Prebledeo je, progutao knedlu i trepnuo. Zaustio je da nešto kaže, opet trepnuo, pa zatvorio usta i drhtavim rukama uzeo čašu vode. Mrzeo je taj osećaj nemoći.

– Ne mogu – bilo je sve što je rekao dva minuta kasnije.

– Naravno da možete. Ovde sam da Vas saslušam i da Vam pomognem.

– Ne mogu. To nema nikakvog smisla.

Mačak i dalje nije odavao nikakve emocije, ali ga nije ni osuđivao. Ali kako izgovoriti tako nešto? Ako kaže istinu, gotov je. Zatvoriće ga. Dok još nije progovorio o tome, ima nade. Možda se uskoro probudi i sve ovo bude gotovo. Ali ako ovo nije san, onda se njemu desilo nešto strašno. I tome nema leka. Svi će ga osuđiti. I na ovo je već nateran, on nikad ne bi sam došao kod ovog nadobudnog debeljka. Mačak s naočarima, pih! Počeo je brže da lupka nogom.

– Niko Vas neće osuđivati, ovo je bezbedno mesto. Opustite se. – mačak je preo umilnim tonom.

Pacijent se na ovu izjavu trgnuo, pa stresao. To je već bilo previše. Razrogačio je oči – ovaj mačak mu je, povrh svega, čitao misli! Bezobrazluk! On već zna sve, mačorčina prepredena... Samo se igra s njim. Pa da, mačka je mačka, sigurno se užasno zabavlja dok ga gleda kako se koprca. Odjednom je teško disao. Zacrveneo se i skočio sa dvoseda.

– Tako znači! E, pa nisam ti ja neki eksperimentalni glodar!

Izgleda da je mačka pogodila ova izjava. Sada je on sedeo razrogačenih očiju i otvorenih usta. To je bilo ohrabrenje koje je pacijent tražio. Zadovoljno se osmehnuo i izašao iz ordinacije uz tresak vratima. Neće njemu jedna mačka da priča da li je lud ili nije!

Ionako se već polako navikavao na ovo novo stanje. Prošla su 3 meseca. Poslali su ga na bolovanje i naterali da ode kod lekara, ali barem je i dalje primao platu. Realno, na nekom drugom mestu bi verovatno odavno dobio otkaz.

Prve nedelje uopšte nije izlazio iz kuće. Plakao je i tresao se po ceo dan. Onda je urlao i razbijao stvari. Komšinica (nakindurena žuta mačketina) je pozvala policiju. Izvukli su ga iz kuće na silu. Iz stanice su ga poslali u bolnicu. Tamo je rešio da ćuti i da sače-

ka da se probudi. Nije upalilo, ali su ga posle 2 nedelje poslali kući. Odahnuo je, više nije mogao da trpi mjaukanje.

Tada su već stvari postale za nijansu bolje. Shvatio je da može normalno da komunicira sa svima. Može slobodno da se kreće. Svet je i dalje funkcionisao. Samo je morao da bude oprezniji.

Sa posla mu je stigao telegram u kome su mu želeli brzo ozdravljenje. Majka nije mogla da dođe odmah, ali je svratila sledećeg meseca. I to je bio šok, ali već je bio donekle spreman. Pravio se da je sve u redu. Ponedeljak posle posete je čak i krenuo na posao.

Stvari su svakodnevno izgledale podnošljivije. Ali samo izgledale. Problem bi nastajao kada bi ga neko upitao za razloge njegovog psihičkog sloma. Tek tada bi opet postao svestan situacije, da sve to baš i nije normalno, daleko od toga. Da se jednog jutra, iz čista mira, probudio ekstremno poremećen. Tada bi postajao samodestruktivan i labilan. Praznio se tako što je mešao antidepresive s alkoholom. Ceo dan bi naizmenično plakao i histerično se smejavao, dok ne zaspi. Nadao se da će jutro da promeni sve, ali se to još nije desilo. Na poslu su počeli da shvataju da ta priča još nije gotova i ponovo su ga poslali na bolovanje.

Ipak, većinu vremena se mirio sa sudbinom. Tako je kako je. Pa šta ako su tramvaji puni mačaka? Pa šta ako su mačke progovorile? I šta sad ako njegova majka odjednom izgleda kao matora sijamka? I dalje je bila brižna, iako bi joj se ponekad oteo mjauk. I dalje je svuda sa sobom vodila svog pekinezera i volela ga i puštala da spava s njom u krevetu, iako je to sada izgledalo daleko komičnije. Eto, komičnije, a ne tragično, mora pozitivno da gleda na sve ovo.

A on i voli mačke. Čiste su. Uglavnom graciozne. Ponekad, doduše, pakosne. I malo je neprijatno da ih gledaš kako se čiste na javnim mestima, ali bože moj... Realno, šta bi bilo da su svi odjednom postali krokodili? Svet bi bio mnogo gore mesto za njega nego što je sad. Nije baš morao da uvredi onog doktora mačka. Ipak mu posao zavisi od toga. Isfoliraće se da mu je bolje i da je

sposoban da se vrati na posao. Čak će da se izvini dr mačku. Smeškaće se i biće ljubazan i staložen. Ne vredi glavom kroz zid. Možda će, s vremena na vreme, da mjaukne, iz fazona. Posao mu je neophodan, zaista ne može da se vrati kod majke – dovela je kući nekog izlapelog persijanca koji se užasno linja.

Rešiće tu najbitniju stavku. Ostalo će da rešava u hodu. Istrpeće mačiju hranu na porodičnim ručkovima, to je samo 3–4 puta godišnje. I nabaviće kućnog ljubimca, nekog velikog psa. Što je sigurno, sigurno je – nikad ne znaš šta je kome u glavi.

Pa da, to je dobar plan. Samouvereno se osmehnuo – on to može. Nije baš ni da mu miševi toliko nedostaju. Možda će čak i da pusti brkove, to je trenutno u modi.

Vojislav Bubanja

NEBODER

Čovek bez krova je večiti skitač.

Radosti nije bilo kraja.

Posle dvadeset godina potucanja po tuđim kućama, potleušicama, dvorišnim nastambama, konačno smo odahnuli.

Skućili se.

Nema više gazdarica, bezočnih gazda pijavica.

Nema seljakanja.

Stan u neboderu nije nešto izuzetno, ali je bar adresa posebna. Ne može se tako lako zaboraviti. Kapija grada nije tek tako nazvana. Gomile betona razdeljene su u dva stuba, povezana na vrhu mostom i kružnom kupolom.

Dvadeset i nešto nivoa.

Bliži smo suncu i nebu.

Tri lifta.

Metalni okviri na prozorima.

U svemu je podsećala na veliku strugu kroz koju prolaze ovce u nekom zamišljenom toru, što nevidljivim tarabama i plotovima opasuje ovaj deo jednoličnog i surog pejzaža.

Nekada su ovde bile bare okružene samoniklim vrbama, šibljem svakakve vrste. Peskovite rupe i ostaci močvare bile su skrivene od pogleda. Samo su deca, ti večni tragači za nepoznatim i neistraženim, u potrazi za besplatnim avanturama stizala leti do njih. Kupali su se u dubljim barama a u nekim i pecali male ribe. S jeseni skupljači drva u potrazi za ogrevom obazrivo su ih zaoobilazili, bojeći se tajanstva i nepoznatih dubina ovih rupa. Neke od njih bile su pogodni bazeni za brćkanje dokone dečurlije. Bilo je u njima i malih babuški, bandara, puno žaba. Neoprezni bi s vremena na vreme plaćali svoju radoznalost. Događalo se da se neko

od dece svakoga leta utopi. Bare su živele od podzemnih voda i povremenog plavljenja u proleće i jesen kada voda i Dunava i Save se razlije po pustim peščarama. Mnogo kasnije obale su utvrđene i divlja snaga vode ukroćena betonskim blokovima.

Stan je bio na drugom spratu. Važna okolnost, da se ne mora uvek ići liftom. Za one koji imaju strah od lifta i kada ne radi, može se i peške.

*

*

*

Brzo su prošle dve godine otkako smo se uselili. Nameštaj smo kupili na kredit. Dosta skup. Pored novog, bio je i poneki lep komad starog stilskog nameštaja. Skupljao sam ga godinama. Kupovao sam stare i pohabane stolove, stolice, komode. Danima ih glancao, spasavao od crvotočine, premazivao zaštitnim lakovima.

Da nešto nije u redu primetio sam tog leta. Žena i deca su otputovali kod njenih roditelja. Jednu saksiju sa mladom stabljikom limuna, da ne bi stradala u toplim danima, ostavio sam u kadi. Povezao sam je parčetom gaze s povećom posudom vode. Preko gaze limun će dobijati potrebnu vlagu i tako se neće osušiti.

Vratio sam se nakon desetak dana.

Žena i deca ostali su u selu.

Požurio sam u kupatilo da proverim koliko je uspeo moj izum s limunom. Avaj, stabljika mladog limuna bila je polomljena po sredini. Polovina s listovima ležala je sasušena pored saksije. Bio sam zapanjen: moj izum na koji sam bio ponosan i u koji je moja žena sumnjala, bio je obezvređen. Saksija je stajala u kadi kako sam je ostavio, vaza povezana s posudom u kojoj je još bilo vode, bila je vlažna. Sve je samo na prvi pogled izgledalo da je kako treba.

Nešto ipak nije bilo u redu. Pomislio sam da je neko nepoznat došao do naših ključeva, ušao, polomio limun i opet izašao zaključavši vrata, ne dirajući ništa drugo. Bila je to nekakva šifra, podsetnik, misterija kojoj nisam znao odgonetke. Ništa drugo u

stanu nije dirano. Pozvao sam ženu da saznam da li je nekome davala ključeve. Odgovor je bio negativan.

Čudna zagonetka se počela odmotavati iste večeri. Dosta kasno, još sam sedeo za stolom. Pregledao neke rukopise. Iza mojih leđa se čulo nekakvo pretrčavanje. Okrenuo sam se i primirio. Nakon desetak minuta preko tepiha sobe u pravcu kupatila trčao je poveći pacov. Nisam mogao verovati svojim očima: oči su grdne varalice. Otkuda on u betonskoj zgradurini?

Požurio sam prema kupatilu i video da se popeo na klozetsku šolju, čiji je poklopac bio podignut, i nestao.

To je dakle, bio taj čudni uljez. Iznenadni, nezvani gost, koji je uništio stablo mladog limuna. On, *rattus norvegicus*, putnički pacov. Dojezdio je s dalekog severa Evrope i stigao i do moga stana. Ovaj došljak, za koga sam znao da živi u kanalizaciji, bio je mnogo veći i duži od svog rođaka, običnog pacova, koje sam viđao u ambarima i štalama u selu. Znao sam da se ženka pacova veoma brzo razmnožava, nekoliko puta godišnje i svaki put doneše od pet do dvadeset mladunaca. Posle mesec dana od rođenja ženke postaju seksualno aktivne i skoro geometrijskom progresijom narastaju kolonije ovih gramzivih glodara.

Kao i ljudi i oni nastoje da prošire svoju teritoriju. U toj stalnoj težnji oni su za ljudima napuštali svoja staništa i stizali u gradove, brodovima, vozovima, kočijama i svim mogućim sredstvima i stizali u nove naseobine u kojima nije bilo njihovih rođaka. Zahvaljujući ogromnoj količini đubreta koju stvara gradski čovek oni se hrane veoma bogato i raznovrsno. Nema oscilacija u ishrani zavisno od godišnjih doba. Parno grejanje i instalacije u podrumima velikih zgrada promenili su i njihove potrebe i iskonske navike. Stalno su aktivni. Stalno nešto glodu. Stalno nastoje da se prošire.

*

*

*

Jedno iznenađenje ne znači ništa.

Kad jednom počne, onda se neverovatne stvari i čuda događaju u nizu. Negde krajem avgusta došlo je do prave invazije smeđih bubašvaba ili kako ih naučnici zovu *blattela germanica*. Zapozele su kuhinju i trpezariju, uvukle se u nevidljive delove kuhinjskih ormara, mračnih i vlažnih rupa, rupa na zidu od instalacije. Noću su započinjale svoj orgijaški ples po podovima, stolu, stolicama, zidovima. Tražile su ostatke hrane: posebno testa, hleba, krompira. Razmnožavale su se velikom brzinom. Prosto su preplavile svaki deo kuhinje, počele da se šire prema kupatilu, sobama i hodnicima. Bili smo nemoćni da im stanemo na put. Kupovali smo svakakve otrove, praškove, sprejove, kiseline. Čitava hemija bila je primenjena u neobjavljenom ratu sa ovim dosadnim stvorenjima. One su sve to izbegavale i izlazile kao pobednici. Konačno u jednoj prodavnici semena ponudili su nam crne kuglice u plastičnim pločicama, koje su se pokazale kao dobro sredstvo: istisnuli smo ih. Na koji način to nikada nisam saznao. Možda su se samo preselile kod najbližeg suseda.

*

*

*

Sledeća napast, koja će nas oterati iz nebodera, sručila se, negde krajem septembra.

Otišli smo na vikend u petak, vratili se u nedelju naveče. Već u hodniku dočekao nas je nekakav lelujavi smrad. Ulazio je zlokožno u naše nozdrve. Nisam ni mogao pretpostaviti da sve to potiče iz našeg stana. Otvorio sam vrata i nekih pet santimetara mutne vode jurnulo je u hodnik. Nisam imao kud. Zagazio sam dalje i doviknuo ženi da pozove hitne intervencije gradske kanalizacije. Nameštaj je plivao u prljavoj vodi i komadima izmeta. Otišao sam do kupatila i video da voda iz klozetske šolje kulja napolje.

Bio sam nemoćan.

Nisam znao kakva nevidljiva sila stoji iza ovakvog čuda.

Nesnosan smrad i nemoć, napravili su od mene očajnika. Pobacao sam neke stare krpe i peškire u vodu i tako napravio branu na ulaznim vratima. Zatim sam sišao do glavnog ulaza u zgradu, seo na stepenište i čekaao spas. Posle sat vremena stigli su majstori iz kanalizacije, pogledali i digli ruke. Posle njih stigli su opet sa cisternom i dugačkim gumenim crevima. Pokupili su izlivenu vodu i onda umovali gde može biti mogući kvar koji izaziva takvu komplikaciju. Spuštali su sajle, ali ništa nisu uradili. Učinili su samo da nova prljava voda ne dotiče. Zavrnuili su dovode vodovodne mreže za vertikalnu iznad moga stana za nekih dvadesetak stanova.

Noć sam probdeo s decom i ženom u kolima na parking. Neki od naših komšija smilovali su se na decu i posle ponoći pozvali ih u njihove stanove. Ja sam iz očaja sve odbijao. Proklinjao sam sudbinu, đavole, majstore. Dunde i projektante koji napraviše ovo čudovište od zgrade, i sve one kojih sam se u tom momentu mogao setiti.

Sutra ujutro opet su došli majstori. Oni isti od juče. Pokušavali su da odguše začepljenje u kanalizaciji. Bezuspešno. Napast je bila jača od svih majstorskih veština. Mi smo i dalje živeli na ulici. Hranili se na kioscima, umivali na dvorišnoj česmi, spavali na sedištima automobila. Sledećeg dana postao sam svestan da moram potražiti privremeni stan. U našem stanu sve je bilo smrdljivo, mokro, prljavo, bolesno.

Došla je nova ekipa radnika i do podne su sekli betonski zid iza kojeg se nalazila široka odvodna tučana cev. Kad su i nju isekli, našli su zaglavljenu ciglu i mrtvog pacova. Oko cigle se nahvatao otpad i papir i vremenom se stvorila neprobojna barijera, pa otpadne vode nisu više mogle oticati. Nekome od radnika koji su radili na građevini bilo je do šale i ubacio je ciglu, meni je bilo do plača. I onaj pacov se zaglavio u uskom otvoru između cigle i cevi i tako mi se osvetio za moj neprijateljski stav prema njemu.

Kad su majstori završili svoje, tek sam tada postao svestan šta me je snašlo. Obišao sam nekoliko građevinara koji su bili moji prijatelji i od njih tražio savete: prvo izvršiti dezinfekciju stana; zatim povaditi sve drvene elemente. Patos od lamelnog parketa i sve delove nameštaja koji su upili vodu baciti. Kupiti sve novo. Delove stolova i stolica obraditi let lampom i ponovo prelakirati. Sav mebl, suđere i ostalo što je bilo u dodiru sa smrdljivom vodom baciti.

Za to vreme živeli smo u iznajmljenom stanu. Tek posle šest meseci sve je dovedeno u red. Smrad u mojoj podsvesti nije dozvoljavao da budem zadovoljan. Nisam mogao zamisliti da ponovo živim tu. Rešio sam da ga tako nalickanog prodam na berzi stanova.

Još nešto je prethodilo mojoj konačnoj odluci: po nagovoru prijatelja, posetio sam nekoliko rašljara, ljudi koji rašljama i viskom ispituju ukrštanje negativnih energija u stanu. Jedan od njih mi reče da sve nevolje potiču od temelja zgrade koji su postavljene na jednoj od savskih bara u kojoj se davno utopio sedmogodišnji dečak. Njegovo telo nikada nije pronađeno te je skelet uzidan u temelje ove zgrade. Njegov duh šeta i opominje, jer ne može da se upokoji i savije na jednom mestu. On mi preporučuje da što pre napustim ovu zgradu kako znam i umem.

*

*

*

Jedne večeri, zapravo, kasno u noć, kada sam ustao iz kreveta posle košmarnog sna i otišao do radnog stola, za njim sam zatekao *Franza Cavcu*. Bio je bled, upalih obraza, kose polubele i nešto je tražio u mojim spisima. Nisam odmah prepoznao čuvenog meštra, ali po tonu kojim mi se obratio, znao sam da ga interesuju moje studije o srednjovekovnim zamkovima i procesima koje sam vodio oko dobijanja onog stana. Jedna poveća fascikla sa kojekakvim molbama i žalbama bila je odmah pored stola. Moje iskustvo trajalo je oko desetak godina, od momenta dodeljivanja

stana sve je dobijalo rašomonske dimenzije. Naime, pojavio se fantomski pretendent, koji je nažalost, pošto mu je bio posao da kao nadripisar pravno dovede do konačnog stanja odluku koja je doneta, stvarao takve zapetljancije, da je sve otišlo na nekakav fantomski sud u kom su sedeli laici i presuđivali nekakvu klasnu pravdu, pravdu „proizvođača“ kako su ga po svom velikom utemeljivaču, nekakvom nedoučenom učitelju, nazvali. Nadripisar je zamutio, u nekakvoj patološkoj mržnji prema svima koji nisu mislili kao on, i stvorio „proces“ u kojem su morali da učestvuju svi, bez obzira na svoju volju ili pak interes. Gubili smo vreme u hodnicima neke karikaturalne institucije, saslušavali su nas polupismeni „izvršnici“, tražili su nešto čega nije bilo, ali je sve to trajalo i trajalo: odlazilo na više „sudove“, vraćalo se, presuđivalo, zatim opet počinjalo sve iznova, odlazilo, dolazilo i tako prošlo oko desetak godina, upravo kada je konačno i završena gradnja. Tako je uspostavljena paralela između nečega što je papirnata procedura i građenja od čelika, betona, drveta i kojekakvih dodataka koji su bili novovekovni izum dundera i onih koji su sticali znanja po kojekakvim koledžima, nadriškolama, i kursevima u „natprirodnim“ civilizacijama Evrope i Amerike. Otud su donosili sve i svašta i nudili i prodavali ovom jadnom, tek progledalom narodu posle viševekovnog ropstva u kojem su bili zatočnici jedne zastavljene civilizacije.

Preturao je po mojim papirima i ujedno me zapitkivao: Zašto mrzim pacove i male životinje? šta imam protiv bubašvaba? Kako nisam shvatio da su i one živa bića, da su kao i ljudi neophodni ovom svetu? Svevišnji, tvorac svega vidljivog i nevidljivog, poslao ih je na ovaj svet kao svoje noćne poslanike u zamkovima; dok ljudi spavaju, one zamenjuju usnule; one su preobraženi ljudi, zato ih ima toliko vrsta koliko i ljudskih rasa. Moram shvatiti, da i one imaju dušu: kada ih ubiješ one se vraćaju na mesto tvog zločina i opominju te da si postao ubica. Sve što je živo u ovoj zgradi je u opsegu duše onog dečaka, koji je uzidan u temelj ovog

groznog zamka. I on je došao na njegov poziv, jer dečakov slabašan duh nije u stanju da se bori sa svim apsurdima i izopačenostima ovoga vašeg novog sveta.

Josip K. nije shvatao, kao i vi, da odasvuda vrebaju nevidljive sile.

Vi ste imali sreće da ne prođete kroz sve ono što je on doživeo u njegovom procesu. Sve ovo što vam se događa su samo blage opomene, da vam nije mesto tu gde ste. Odlazite što pre, jer će se sile zla okomiti na tebe i tvoju porodicu! Doći će još teži dani. Još košmarnije noći u kojima će vas moriti na sve načine. Crne pticu-rine će vam uletati kroz prozore i praviti orgijaške plesove. Tutnjaće sa svih strana. Bićete nemoćni da se odbranite od onih koje ne vidite. Padaće s neba na vas svakakve naprave orijaških demona od kojih se nije lako odbraniti. Ja sam, započeo neravnomernu borbu ali nisam imao snage da ih pobedim.

Zemlja će podrhtavati i vi u ovim silosima za ljude, plesaćete bez svoje volje od zida do zida.

Nisam uspeo ni reč.

Cavca je bio već otišao.

U meni se samo pojačala želja da odem iz ovoga, kako on reče, „silosa”, bilo kud.

To je bilo jače od mene.

*

*

*

Uspeo sam da se oslobodim ukletog silosa i kupim nešto manji, sličan, u drugom delu grada. U stambenim sandučarama od četiri sprata, bez parnog grejanja.

Stan je na vrhu zgrade.

Za sada me muče samo žuti mravi.

Prava su napast, ali ih ja gotovo i ne primećujem.

Imam i jednog malog kućnog miša u ostavi.

Maša Pevac

PUKOTINE

Francuska, 2008. godina

Nemirno telo profesora Vraneša nije uspevala da umiri blaga svetlost letnjeg predvečerja koja mu je milovala lice. Nervoznim prstima dobio je po ivici stola narušavajući tišinu koja je poput nevidljivog oblaka ispunila kancelariju. Njegove uske šake, bele i glatke, kao da su pripadale mladom violinisti, a ne sredovečnom naučniku, zdepastih nogu i proćelave glave. Kao da je na nekom zamišljenom sajmu polovnih delova tela zamenio kratke, mesnate prste za nove – izdužene i nežne. Zahvaljujući njima, svoje eksperimente je izvodio precizno i sa svojevrsnim žarom, nalik muzičkom virtuozu.

Bilo je još dovoljno dnevne svetlosti da bi jasno video svaki detalj rukopisa koji je dugo sastavljao i koji je sada kontrolisao po poslednji put.

Nije želeo da upali stonu lampu. Ako bi to učinio samo bi dao znak da je još uvek u kancelariji.

Hteo je da ostane neprimetan, što duže, za sve one koji se nalaze sa *druge strane*. Tako je nazivao zaposlene na *Institutu za ekologiju i evoluciju* koji se nisu bavili naučnim radom, poput noćnih čuvara, čija je dužnost počinjala upravo sada, kada su skoro svi ostali već napustili zgradu.

Osećao je da jedino neprimećen može obavljati svoj posao na miru. A ta vrsta spokojstva mu je poslednjih meseci najviše nedostajala. Nadvijen nad tekstom, skoncentrisano i napeto proučavao je konačne rezultate ispitivanja uzoraka vode reke Rone na području udaljenom desetak kilometara severno od Liona.

Sadržaj njegovog članka će, bio je uveren, neprijatno iznenaditi kolege. A možda još više činjenica što će se ipak drznuti da ga objavi.

...

Nekoliko meseci ranije, profesor Vraneš i ribar Arno vozili su se u malom čamcu koji je podrhtavao na površini uzburkane reke, dok je vetar oštro šibao.

„Gde me to vodiš?“, upita profesor. „Još samo malo i videćeš“, odgovori ribar zagonetno, usmeravajući čamac u pravcu leve obale Rone. U daljini se naziralo brižljivo uzgajano polje ruzmarina koji se povijao na vetru.

Privezavši čamac za drveni mol, Arno povede profesora u šetnju blatnjavim putem. „Zašto nikad do sad nisam obišao ovo mesto?“, pomisli profesor, ali ubrzo zaključi kako u Lionu živi svega petnaest godina.

Za to vreme uspeo je da stekne samo jednog prijatelja – dežmekastog, dobroćudnog Arnoa, koji je sebe nazivao jedinim pravim ribarem u gradu. Zahvaljujući njemu profesor je upoznao posebnosti podvodnog sveta ove široke reke, modre boje, koja ga je ponekad podsećala na Tisu i vraćala u vreme mladosti. Ipak, tog dana, tamni oblaci koji su se nadvili nad njom, učiniše da postane mutna i neprijateljska.

Stigoše do neuređenog dela obale i mesta na kome se voda povukla.

Pred njima se ukaza nepregledno polje nasukane, mrtve ribe. Profesor je par trenutaka piljio u ovaj prizor, ne izustivši ni reči. Za to vreme Arno je pažljivo ispitivao njegovo lice, ne mogavši na njemu da uoči ni trunku gađenja ili boli. Samo začuđenost. „Sigurno već razmišlja o analizama koje će sprovesti da bi utvrdio uzrok pomora. Kad bi samo mogao da oseti tugu!“, razmišljao je ribar.

Profesor se sasvim približi sivim gomilama ribe, prekrivši nos maramicom.

Bile su to mladice. Nekada je voleo i sam da ih lovi sa svojim prijateljem. Iako mu lice ostade smireno, naježi se od urokljivih pogleda beživotnih očiju koje kao da su ga krivile za svoju nesreću. Krljušt im je bila još uvek vlažna. „Moglo je proći svega nekoliko sati od kad ih je voda izbacila“, pomisli, stavljajući dve ribe u najlon kesu.

Na povratku u grad, Arno mu ispriča kako je ovo već četvrti pomor ribe koji su alasi otkrili u okolini Liona. „Zašto mi to ranije nisi rekao?“, uzviknu profesor pocrvenevši. Ribar ga odavno nije video tako uzbuđenog.

A profesor nije bio ljut na svog prijatelja. Preplaviše ga nemoć i bes jer je u deliću sekunde shvatio da je jedna vrlo kratka i zapostavljena novinska vest – istinita. „Sumnja se da je postrojenje fabrike *Tredi* isпустиło nedozvoljenu količinu hemijskog otpada u Ronu“, glasilo je naslov. „I najmanja količina je nedozvoljena“, stresao se profesor.

To postrojenje nalazilo se svega nekoliko kilometara uzvodno od mesta koje su upravo posetili.

...

Lica priljubljenog uz prljavi prozor autobusa posmatrao je paviljon *Instituta za ekologiju i evoluciju*. Sasvim blizu prometne ulice, ali, zaklonjen visokim čempresima, odavao je utisak izolovanog i pomalo zaboravljenog mesta. Vozač je naglo zakočio i pre nego što su se vrata otvorila, profesor Vraneš poskoči sa sedišta zgrabivši ručicu svoje stare, izlizane akten tašne.

U devet sati, već je sedeo udobno smešten u fotelji kancelarije *Instituta*. Da bi prekratio vreme posmatrao je fotografiju kolege Gabrijela Žavela sa suprugom, koja je stajala na stolu, opterećena velikim, srebrnim ramom. Bila je to njihova slika iz mlađih dana – žena je mali, pegavi devojčurak koji se bezbrižno smeje.

Iznenada, Žavel teatralnim pokretom otvori vrata kancelarije. Ni nalik mladiću sa slike! Kosa mu beše razbarušena i prljava, a trbuh poput napumpanog balona. Dok se gegao prema radnom stolu, profesor Vraneš je samo čekao trenutak kada će mu popucati svi dugmići na košulji.

„Već si mi zauzeo kancelariju!“, prozbori Žavel u šali, a zatim se srdačno pozdraviše.

Bez obzira što se nisu videli više od šest godina, profesor je osećao neukaljano poverenje prema svom kolegi. Cenio je, pre svega, njegovo zalaganje i doprinos na polju ekologije. A Žavel je, kao načelnik *Odeljenja za ekologiju*, bez razmišljanja prihvatio sastanak sa profesorom, čim je ovaj zatražio njegovu pomoć, potvrdivši obostranu naklonost.

Vraneš izvadi iz tašne list hartije sa tekstom koji je sam sastavio i pokaza ga kolegi. Bili su to rezultati obdukcije ribe i detalji o razmerama pomora. Ukazivali su na prisustvo *polihlorovanih bifenila* u ribljim ogranima, koji posredstvom lanca ishrane, unošeni u organizam sisara u dužem periodu, mogu izazvati sterilitet i genetske promene. U zaključku je stajao profesorov iskaz o uzroku katastrofe. Žavel pogleda rezultate i uz blago prezriv osmeh zamahnu listom hartije kao lepezom. „I samo si zbog ovoga došao?!“. Misliš da mi to ne znamo!“, nasmeja se. „Dragi moj, u poslednjih dvadeset godina reku zagađuje ko kako stigne! Čak nemamo ni tačnu evidenciju koliko puta do sada i u kojoj meri je bila trovana svakojakim vrstama hemijskog otpada!“. „Ali vaša je dužnost da znate!“, planu profesor. „A ovo što se dogodilo prošle nedelje prevazilazi sve dosadašnje katastrofe!“, dodade, još više uzbuđen. „U pravu si! I kao što znaš, *Institut* je odigrao presudnu ulogu u obustaljanje prodaje ribe. Presečen je lanac ishrane i nema bojazni od prodiranja otrova i u ljudski organizam“, odvratu Žavel. „Ti misliš da je tu kraj problemima!“, uzviknu Vraneš. „Šta hoćeš, da još uvek trubimo u medijima o najnovijoj ekološkoj katastrofi – baš sad, u jeku predizborne kampanje! Ministarka je ula-

gala upravo u izgradnju *sporne* fabrike. Ako joj se zamerimo, od Ministarstva ekologije nećemo dobiti ni cent za nove projekte“, završi Žavel, pravdajući se.

Zavlada neprijatna tišina. Ali je profesor Vraneš prekinu svojim tihim i smirenim glasom. „Vidi, nisam došao da te kritikujem. Samo mi treba tvoja pomoć. Želim malo ozbiljnije nego do sad da istražujem u kojoj meri različiti nivoi zagađenja životne sredine utiču na promenu genetskog materijala. Naravno, na ovdašnjem uzorku stanovništva“, izusti profesor u jednom dahu. Žavelovo lice se razvedri. „Pa što mi to odmah nisi rekao?! Budi bez brige, družo – na raspolaganju su ti naše arhive, a ja ću gledati da ti što pre, za analizu uzoraka, obezbedim i korišćenje laboratorije“. Dok je to govorio već je sipao konjak u dve široke čaše i ne pitajući gosta da li mu je ovako rano do pića. „Samo bih te nešto zamolio“, nastavi ozbiljnijim tonom, „nemoj da objavljuješ rezultate tog istraživanja. Upotrebi ih u svojoj praksi, ali ih nemoj objavljivati ni u stručnoj štampi, sve dok ne zastare. Nije dobro! Sačekaj bar pet godina!“, dodade i namignu, a zatim svojom čašom kucnu drugu, koja je još netaknuta stajala na stolu, pa iskapi piće. Profesor Vraneš pognu glavu i zagleda se u svoje deformisane cipele.

Nikada nije uspeo da se navikne na površne odnose s ljubaznim, ali hladnim francuskim kolegama. Ipak, oni su mu, poput bogatog rođaka radoznom detetu iz provincije, omogućili odlične uslove za rad, na čemu im je bio zahvalan.

Njegova najuža specijalnost zasnivala se na dijagnostikovanju bolesti u prenatalnoj fazi. Genetika mu je bila strast još od vremena studija medicine u Beogradu, sredinom osamdesetih godina prošlog veka.

Ipak, Milan Vraneš je svoju zemlju napustio čim je uvideo da u njoj nijedno komplikovanije istraživanje neće moći da izvede do kraja. Nakon usavršavanja u Francuskoj, dobio je mesto vanrednog profesora Medicinskog fakulteta u Avinjonu, dok je praksu i sva istraživanja sprovodio radeći pri Institutu *Sveto srce*.

...

Prolazio je bolničkim hodnikom odmeravajući svaki korak. Ispunjen nekom čudnom mešavinom tuge i sete usporeno se približavao laboratoriji, trudeći se da što više odloži trenutak kada će morati da se baci na posao. Uopšte nije tražio uzroke svom raspoloženju, ali je bio svestan da ga je ono obuzelo onog trenutka kada je napustio Žavelovu kancelariju.

Iznenada ga pozva asistentkinja Alis. Njen glas se razleže s drugog kraja hodnika tako zvonko da svi prisutni pogledaše u profesora. Kad joj se približi, na zabrinutom licu mlade žene iscrta se širok osmeh. Brzo ga odvuče u ordinaciju, jer je tu već bila pacijentkinja koja je čekala pregled.

Devojka kudrave, riđe kose pogleda sa radoznavošću dvoje lekara. Nije imala više od dvadeset i pet godina, a njene krupne, vodeno plave oči oslikavale su jasno i najmanju promenu raspoloženja. Nastade neprijatna tišina koju prekinu Alis, objasnivši profesoru da je mlada žena došla na preporuku njihovog kolege iz druge bolnice. „Kako se zovete?“, upita profesor. „Žanin Remar“, odgovori devojka veselo.

Nedelja trudnoće – četrnaesta.

Usledilo je još nekoliko formalnih pitanja.

Profesor Vraneš je uvek bio iskren prema pacijentima. Nakon ultrazvučnog pregleda hladnokrvno je saopštio trudnici da se na plodu uočava sklonost ka pojavi retkog i ozbiljnog oblika *sistemskog eritemskog lupusa*, koji se, na sreću može uspešno predupređiti, ako se što pre odreaguje intervencijom.

Prijatno ga iznenadi mir s kojim je pacijentkinja prihvatila sve što joj je govorio. Činilo mu se da mu veruje kao malo dete, bez rezerve. To ga ispuni toplinom i u njemu rodi neobičnu naklonost prema mladoj ženi. „Ipak, svaki poduhvat je ispunjen rizikom, to morate znati“, završi svoje izlaganje. Devojka slegnu ramenima.

Za kratko vreme uspeo je da izvrši analizu, a zatim i rekombinaciju hromozomskog materijala, sprovodeći neophodnu inter-

venciju na plodu. Ostalo je da prati dalji tok trudnoće. Iako skromnijeg iskustva, Alis je uvek, kao partner, bila na ravnoj nozi s profesorom, pružajući mu osim pomoći i neophodnu podršku.

...

Profesor je nastavio sa svojim odlascima na *Institut za ekologiju i evoluciju*. Najviše vremena trošio je izučavajući arhivske materijale, radeći u jednoj velikoj osunčanoj kancelariji koju mu je kolega obezbedio. Međutim, svaki put kada je tamo boravio, bio je ispunjen neprijatnošću. Primetio je da zaposleni s čudnim interesovanjem prate njegovo istraživanje, nepotrebno mu proveravajući dnevni učinak, kao da je najobičniji student koji piše diplomski rad. Možda se kolega Žavel i za to pobrinuo!

Mir u njegovom životu već je stajao na staklenim nogama, ali se razbio u paramparčad jednog popodneva kada je mlada Žanin dovedena u bolnicu zbog jakih kontrakcija i snažnih bolova u celom telu.

Bila je već u sedmom mesecu trudnoće i nosila je zdravo, muško dete.

Pregled je je otpočeo kao i obično. Vršila ga je Alis. Profesor je sedeo sasvim blizu monitora pomno prateći kretanje fetusa. Alis je posmatrala pokretnu sliku bez izraza na licu. U jednom trenutku, profesor poče da primećuje nešto što do tada nije uočio. Bio je siguran da je na potiljku fetusa *izrasla* tanka, prozirna krljušt. Dvoumio se da li da saopšti ono što vidi, ali ga prekinu Alis koja odlučno reče „Sve je u redu!“, završavajući pregled. Profesor zabrinuto uzdahnu, pa naloži da Žanin ipak zadrže u bolnici zbog simptoma na koje se žalila.

Ophrvalo ga je osećanje krivice. Prošlo mu je kroz glavu saznanje da je sigurno napravio grešku prilikom rekombinacije hromozoma. „Ali ta greška bi se ispoljila odmah, a ne tek u sedmom mesecu“, bila je druga misao.

Ipak, nije bilo vremena za grižu savesti.

Nedugo zatim, mlada žena je doživela prevremeni porođaj! Iako nalik svakom drugom nedonoščetu, profesor Vraneš je insistirao da inkubator u koji će smestiti ovu bebu bude izolovan u posebnu prostoriju u koju je zabranio pristup svima, pa čak i Alis. I dok je ona, zajedno sa osobljem bolnice brinula o majci, profesor se u potpunosti posvetio detetu. U početku sasvim neprimetna, tanka krljušt, nalik ribljoj, počela je, u narednim danima, da se širi celom dužinom glave.

Nakon manje od dve nedelje telo neobičnog *stvorenja* je naraslo preko očekivanja, zadobivši gustu mrežu krljušti po celom telu i mesnata, izdužena usta, kao u soma. Jedino mu ekstremiteti ostadoše mali, i kao da su se iz dana u dan sve više smanjivali. Profesor je živeo preplavljen sve većim užasom, ali se uprkos tome, potajno naslađivao tragedijom koju je izazvao. Goreo je od želje da vidi kuda vodi ovaj abnormalni razvoj, provodeći popodneva i večeri zagledan u plavičastu svetlost inkubatora i *stvorenje* koje se u njemu razvija.

Ipak, tokom radnog vremena, skrivao se u *Institutu za ekologiju i evoluciju*, ne želeći ni da misli na koji način će nesrećnu majku suočiti sa suludom činjenicom – da njena beba lagano prestaje da bude *ljudsko biće*.

Zahvaljujući intenzivnom radu, uspeo je prvu fazu istraživanja da privede kraju. Odlučio je da rezultate objavi odmah. Znao je da javnost ne može više ništa da šokira, ali morao je da suoči narod sa svim bolestima kojima su izloženi, i to samo zbog neodgovornosti beskrupulozne vladajuće klase.

„Ponašam se kao pravi krivac“, kinjio je sebe u tišini, „lični greh pokušavam da operem borbom za opšte dobro“! A beživotne riblje oči gledale su ga prekorno.

...

Tog letnjeg predvečerja konačna verzija teksta je bila gotova. Papire je brižljivo spakovao u staru akten tašnu. Grizao se u sebi što će ugroziti dogovor koji je imao sa Žavelom, ali mu je nevidljivo ose-

ćanje koje se skrivalo u dubini utrobe govorilo da više ne sme da ćuti. Tiho je napustio kancelariju i zaputio se polumračnim hodnikom u pravcu svetlosti. Sišao je u prizemlje, učtivo pozdravivši noćnog čuvara koji se iznenadio kada je video da je profesor još uvek tu.

Noć se spustila na grad kada je ušao u svoje krilo bolnice kako bi još jednom obišao *stvorenje*.

Taj deo bolnice beše čudno pust i sasvim mračan. Samo je tanak snop svetlosti dopirao iz profesorove prostorije s inkubatorom čije se isprekidano zujanje razleglo kroz hodnik. Uplašio se kada je shvatio da su vrata te sobe otvorena. A samo on je imao ključ! Ubrza korak, došavši do samog praga. Skamenjen od straha zastao je i ukočenim pogledom posmatrao prazan inkubator. A od Alis ni traga ni glasa! Počeo je da je traži po obližnjim prostorijama, dozivajući je glasno, krećući se u pravcu svoje laboratorije. Stigavši tamo, gurnu dugačka vrata i zakorači u zamračenu prostoriju. U trenutku kada je pokušao da upali svetlo, krajičkom oka ugleda krupnu senku čoveka koji se baci pravo na njega i oborio ga na zemlju. Akten tašna mu izlete iz ruke i kliznuvši po podu nalik disku završi na drugom kraju laboratorije.

Ruke, koje su mu izgledale ogromne, nalik šapama gorile, ščepaše ga za vrat i snažno udaraše njegovom glavom o pod.

Nije stigao ni da se brani. Svest je počeo da gubi već nakon drugog udarca. Nejasne slike titrale su mu pred očima. A onda ih je zamenio mrak.

Srbija, 2008. godina

„Kad izađem iz grada biće još strašnije“, pomisli Petar približavajući se uključenju na Ibarsku magistralu. Brisači njegovih dotrajalih kola neumorno su šibali dok su se naleti letnje kiše slivali u rekama niz ulicu. Plašio se da će ga koncentracija izdati u trenutku kad se izvuče iz gradske gužve i prepusti monotonoj vožnji na otvorenom putu. Kiša koja je curila niz šoferšajbnu mutila mu je vidno polje, nagnaviši ga da pomisli kako vrlo često sam sebe

dovede do one zamišljene granice gde može da bira da li će se uvaliti u nevolju ili će ostati na bezbednoj strani života. Poslednje što je sada želeo bila je nevolja, iako mu je nekakav tihi glas šaputao da danas ništa nije krenulo po planu.

Kakav pljusak!

Mislio je da će to biti samo još jedan od onih dosadnih radnih dana koji ne donose nikakvo zadovoljstvo već samo ispraznost i gorki bol koji se uvlači kroz slepoočnice i peče poput kiseline. Ipak, tačno u četiri sata popodne, direktor ga je obavestio da mora odmah oputovati u Vranje, da bi tamo, u jednoj od filijala njihove banke, rukovodio otklanjanjem kvara u sistemu video nadzora. Bio je glavni čovek u sektoru logistike i nije bilo šanse da odbije dužnost. Zamolio je ženu da mu na posao donese neophodne stvari za put, ali nije napomenuo da mu spakuje i naočare za daljinu.

Iako fizički sličan svom bratu blizancu, Petar Vraneš je, za razliku od njega, imao lice čoveka koji se pomirio sa sudbinom. Ispunjeno tugom, pripadalo je osobi koja je u sebi sahranila ideju da je neke stvari mogu i prijatno iznenaditi.

...

Trudio se, ali nije uspevao da primeti makar i najmanju stvar koja bi ugrozila monotono kretanje vozila u trakama. Niko nije mogao pronicati u te male strahove koje je Petar brižljivo čuvao u sebi. Istina, nikada ih i nije ispoljavao kroz postupke, najčešće su imali ishodište u spoljašnjim događajima koji su u vidu neminovnosti potresali njegov život.

Petra je silno nerviralo što mu sumrak smanjuje vidno polje, što ga automobili koji dolaze iz suprotnog smera uvek zabljesnu dugim svetlima, što kiša lije i sve još više otežava, što je put prepun rupa ili loših zakrpa, prekriven kamenčićima koji se zavlače u gume i udaraju u blatobrane. Nije bio loš vozač, naprotiv, ali je specifična nervna napetost koju je osećao dovela do izoštravanja čula i primećivanja i najbeznačajnijih detalja.

Smirile su ga Bahove kantate koje je pustio na *cd player*-u. Polako je tonuo u sebe i putovao na neko drugo mesto, negde gde je vladao sklad između uzroka i posledica.

Vozio je mirno, ali je, prepušten muzici, zanemario saobraćajne znakove koji su ga usmeravali ka gradu. Promašivši važno skretanje, na tridesetak kilometara od grada, vrlo brzo se našao na uzanom, izbrazdanom drumu koji je prolazio pored širokog polja opasanog bodljikavom žicom. Nije ni primetio natpis na tabli koji je ukazivao na ulazak u *zonu povišenog nivoa radijacije*. Prošao je pored polja putem koji ga je odveo u šumu.

Više nije osećao nikakvu napetost. Muzika i kiša su ga istopile do te mere da je treperio lagan kao pero.

Blaženo stanje narušilo je potmulo, pa sve glasnije brundanje automobila, postavši nalik rzanju divlje životinje koja se munjevitom brzinom ustremila ka plenu. Petar poskoči i u strahu se grčevito uhvati za volan. Iako je stiskao gas sve jače, kola su se usporavala sama od sebe, i najzad stala, ukopavši se kao stara mazga. Nekoliko minuta je pokušavao da ih upali, ali nije išlo. Opsova, pa izađe na kišu, pokrivši se jaknom po glavi.

Otvorio je haubu u nadi da će sam uspeti da otkloni kvar. Ništa nije video u mraku, pa je umesto lampe koristio svetlost mobilnog telefona. Da sve bude još gore, drum je bio potpuno prazan. Nijednog vozača koji bi mu ukazao pomoć. Samo zloslutni huk vetra i zvuk šumskih ptica koje su uporno graktale.

Razmišljao je koga prvo da pozove. Nije želeo da uznemirava ženu lošim vestima. Ona mu ionako ne može pomoći. Setio se svog majstora, ali kako da mu objasni u čemu je problem, kad ni sam ne može da pronikne u suštinu kvara.

Dok je tako stajao nad otvorenom haubom, prevrćući mobilni telefon po rukama, shvati da je izgubio domet, te bi svaki pokušaj uspostavljanja kontakta sa ljudima iz *civilizacije* bio uzaludan. To ga je još više sneveselilio.

Udahnu duboko i prepusti se mirisu šumskog vazduha. Umiri se na tren, ali ga iznenada prenu šum ljudskih koraka i obuze nejasna nelagodnost. Okrenu se, uloživši napor da vidi ko mu se približava. Koliko je mogao da razabere u mraku, bio je to nizak čovek, sav u crnom, nalik gavranu. Dok mu se približavao, Petar shvati da je reč o monahu koji mirno korača dok mu crna mantija i brada lelujaju na vetru. Njegov ujednačeni ritam kretanja i spokojni izraz lica nisu mogle da ugroze loše vremenske prilike. Petar mu se usiljeno nasmeja i pozdravi ga. Monah zastade i pogleda ga prodornim pogledom.

Sve je shvatio i pre nego što je Petar počeo da objašnjava nezgodu prouzrokovanu neposlušnošću starih kola. Sasvim lako i prirodno, bez trunke ustezanja svojstvenog gradskom čoveku, ponudi mu pomoć. Predlog je predstavljao, kako je Petar naknadno shvatio – jedinu delotvornu mogućnost koja mu se ukazala u tom trenutku. Pošto su već duboko zagazili u noć, monah mu predloži da odu zajedno u manastir odakle bi ovaj mogao da telefonira u grad i potraži automehaničara. Ponudi mu i prenoćište u manastirskom konaku.

Ali, pre toga, stara krtija je morala biti pomerena s puta.

Petar nikada nije bio emotivno vezan za ova kola te mu nije bilo teško da ih ostavi. Još manje ga je brinulo šta će s njima biti preko noći. Teško da bi ih iko mogao ukrasti tako nepokretna. Postojalo je ipak nešto što ga je za njih vezivalo. Kad ih bude napustio, kao da će ostaviti za sobom deo doma, deo svog grada, sa svim sitnim uspomenama koje se u njima nalaze, i kao da će potpuno prazan krenuti u novom i nepoznatom pravcu. Ali ubrzo shvati da su ove misli najobičnije budalaštine. Morao je da reaguje, da gura svoju krtiju prema visokom boru koji je stajao kraj puta.

I bez da ga je zamolio, monah je sa dosta snage gurao kola zajedno s njim, te su ih sasvim lako smestili na bezbedno mesto. Petar oseti zahvalnost prema monahu. Ali, zadrža je za sebe.

Krenuše zajedno, preko orošenog polja, ka manastiru udaljenom dva kilometra od druma.

Petar nije gajio poštovanje prema sveštenicima. Nije bio religiozan. Ali, nije ni potcenjivao ovaj *poziv*. Ipak mu nešto nije dozvolilo da iskaže zahvalnost koju je osećao prema ovom čoveku, pribojavajući se da će biti protumačena kao prikriveno divljenje. Nije ni slutio da se samo tanke niti sujete kriju u monahovoj svesti, vezujući ga za prethodni život koji je davno ostavio iza sebe.

Bio je to otac Gavriilo, jeromonah Manastira Svete Trojice.

Nije otkrio Petru kojim povodom je napustio manastir da bi se u kasne sate vraćao u njega sam.

Govorio mu je o *novoj crkvi*. Ona je predstavljala srce manastira i nekoliko monaha, među kojima je i sam bio učinili su sve kako bi bila izgrađena, na temeljima stare, koja je stradala u požaru, pre šest godina. Radovi na crkvi još uvek su trajali, ali ostale manastirske zgrade, kao i konak za goste bili su završeni.

Iako se trudio da ga ne dotakne, ova priča je kod Petra probudila izvesno interesovanje.

Ipak, najvažnije od svega je bilo to što se u ovoj oazi duhovnosti nalazi i praktični, svetovni izum – telefon. Jedino mu je to ulivalo sigurnost.

Uveliko ga je izjedao strah što kasni na poslovni zadatak i što kvar u sistemu ne umeju da otklone bez njega. Moraće odmah da se javi kolegama u Vranje i obavesti ih da ga očekuju tek sutra ujutru.

Nelagodnost koja ga je gušila razveja se čim je ugledao kapiju manastira. Ukrašena duborezom uzdizala se poput gorostasa. Predstavljala je mesto mnogo drugačije od onih na kojima je bio da provodi svoje vreme.

Kada su kročili u manastirsko dvorište, nova crkva mu nije privukla pažnju. Za oko mu je zapalo iznenađujuće debelo i šuplje staro deblo hrasta, koje se nalazilo iza crkve. Otac Gavriilo mu reče kako je staro skoro jedan vek. Nekim čudom, ostalo je čitavo,

izbegavši plamenu stihiju pre šest godina. Petar je želeo da pogleda deblo izbliza. Čim mu se približiše, otac Gavrilo mu naloži da se zagleda kroz pukotine. Petar nije znao zbog čega ovaj to traži od njega, ali ga poslušao, bez razmišljanja. Gledao je dugo, bez reči. Najzad, kada su krenuli prema konaku, izusti – „Video sam ikonu“. „Kakvu ikonu?“, upita monah. „Ikonu Bogorodice sa Hristom u naručju“, odgovori Petar. „Ni sami još nismo otkrili ko ju je naslikao“, uzvratila monah. Zatim je ćutao nekoliko trenutaka, pa reče poverljivo: „Ovo morate znati... *Nju* ne može da vidi svako!“.

Petar ostade zbunjen. Čak je zaboravio i zašto je došao u manastir. Da bi rešio problem kola?! Shvatio je da je sada isuviše kasno da se telefonira u grad.

„*Nju* ne može da vidi svako“, odjek glasa oca Gavrila dobio je moždanim vijugama.

Ušli su u konak. Otac mu pokaza red dugačkih drvenih klupa namenjenih gostima manastira i hodočasnici. „Ovde možete prenoćiti. Trenutno nema nikoga ko je na konačistu, tako da... budite mirni. Obavestiću ostale oca da imamo gosta. Sutra možete telefonirati u grad. I, ne brinite, vaš automobil je na sigurnom. Miran san vam želim.“

Napokon se zahvalio čoveku koji mu je pomogao da se, bar donekle, izvuče iz nevolje.

Petar ostade sasvim sam u mraku. Spusti se na neudobnu, drvenu klupu svestan da neće moći tek tako da zaspi.

Okrenut na leđa gledao je visoku, prašnjavu tavanicu, a potom zatvorio oči, zamišljajući lep i spokojan lik svoje žene. Na kraju je ipak potonuo u san, dozvolivši izmorenom telu da se odmori.

...

U sred noći, probudi ga čudna, plavičasta svetlost. Brzo se podiže u sedeći položaj, pokušavajući da uoči odakle svetlost dolazi. Pošto mu je sam prostor bio nepoznat, ustade korčajući oprezno kroz veliku odaju konaka. Začudi se kad shvati da osim prostorija u prizemlju i na spratu, ovaj konak poseduje podrumске

prostorije iz kojih je svetlost i dopirala. Kao hipnostisan krenu prema njenom izvoru, spuštajući se vijugavim stepeništem. Hladan podrumski vazduh i jak miris memle razbistriše mu um. Zakorači dugim hodnikom.

Odjednom, začu čudne zvuke koji su očigledno dopirali iz prostorije na samom kraju tog hodnika. Bili su nešto nalik mumljanju. Prateći ovaj zvuk kretao se polako zagledajući predmete koji su ispunjavali hodnik – prašnjave plakare, razlupane, neupotrebljive bačve, neke polugotove duboreze koji su nemarno stajali prislonjeni uza zidove. Očekivao je da se bar prema umetničkim radovima na ovakvom mestu ophode sa više pažnje, ali se prevario.

Ipak, sve njegove misli u jednom trenu ubi prizor koji je ugledao iza otškrinutih vrata sobe na kraju hodnika.

U njoj se nalazila sitna žena, sa crnom maramom na glavi, koja je sedela na starom krevetu u dnu prostorije. Od te marama joj nije mogao razabrati crte lica. Ceo prizor mu zaliči na prikaz Bogorodice sa Isusom u naručju koji je prethodno ugledao na čudnoj ikoni u dvorištu. Ipak, dete koje je ona držala nije bilo beba. Kako mu se učini, beše to dečak od oko četiri godine. Iz daljine mu nije mogao videti lice, koje je bilo okrenuto prema plavoj lampi, onom snažnom izvoru svetlosti koji je Petra i probudio iz sna.

Nešto tako indiskretno nikada ne bi učinio svojom voljom, ali neka nevidljiva sila ga natera da kroči u sobu.

Žena ga u prvi mah nije ni primetila. Bila je potpuno udubljena u mumljanje svog sina. Petar im se približi sasvim blizu. Spazivši njegovu senku, koja je zaklonila svetlost lampe, žena se naglo okrenu iskrivivši lice od straha. Iako ga je njen izraz uznemirio, Petrov pogled ipak ostade prikovan za dete.

Glava deteta beše veličine glave odraslog čoveka, dok su crte lica ukazivale na Daunov sindrom. Što je još čudnije, njegovo telo je bilo zastrašujuće malo u odnosu na glavu, sa neprirodno kratkim ekstremitetima. Pre nego što je žena bilo šta izustila, dete se zakikota, gledajući Petra pravo u oči, a lice mu postade crveno poput vatre. Razjapiviši usta, krenu da palaca jezikom.

Kao da je smeh deteta raskravio prestrašenu majku. I ona poče da se kikoće piskutavim glasom, dok je sin ispuštao demonske glasove i mltarao zakržljalim nologicama pokazujući ogromne, žute zube, kao da se hvali svojom nakaznošću.

Petar je prestrašen, nekoliko trenutaka posmatrao ovaj prizor, a potom istrča iz sobe praćen cerekanjem majke i deteta. Srce mu je podrhtavalo kao da će mu kroz usta iskočiti na prljavi podrumski pod, a noge mu postase teške kao olovo.

Kao da je prošla čitava večnost dok se nije ponovo domogao klupe na kojoj je prethodno zaspao. Sedeo je na njoj zadihan, nekoliko minuta, a zatim odlučno napustio konak.

Krenu brzim korakom u pravcu manastirske kapije, ali zastade. Ponovo odvučen nekom nepoznatom silom, promeni pravac kretanja i približi se, još jednom, prastarom deblu, zaklonjenom zidovima nove crkve.

Dodirnu njegovu grubu koru i oseti neizrecivi mir. Priljubi se uz nju i žmirkajući, pod tankom svetlošću nadolazeće zore stade viriti kroz pukotine. Više nije mogao da vidi ikonu. Samo tamnu koru. Pogleda u zemlju, spreman da ovo mesto zauvek napusti. Ali, u trenutku kada pruži korak unazad primeti da se u šupljini debla skuplja plava, magličasta svetlost. Poče da pilji u nju. Unutar ove izmaglice formirale su se konture tela čoveka koji pružaše ruke u pravcu Petrove glave, kao da želi da ga dodirne.

Petar je pozeleo da veruje kako mu se sve priviđa, pa čak i kako je sišao s uma.

Linije lica i tela čoveka iz šupljine postajale su sve jasnije, i Petar je prestravljen, u tom ranjenom licu sa velikom modricom na poluzatvorenom levom oku i posekotinama na obrazima i čelu, prepoznao lice svog brata blizanca. Podigao je s mukom otromboljenu desnu ruku i prineo je pukotini želeći da dodirne ruke koje su virile iz šupljine. Ali, u trenutku kada su se njihovi prsti sreli, on začu glasno cerekanje pomešano sa ženskom vriskom. Odjednom mu se zavrte u glavi i udarivši u grubu koru drveta pade na zemlju.

Francuska, 2008. godina

Profesor Vraneš ležao je zamotane glave na bolničkom krevetu. Kroz rupice na zavoju posmatrao je tople zrake jutarnjeg sunca koji su kroz otvoren prozor obasjavali sobu i njegovo telo. Udahnu s mukom prepuštajući se suncu. Ovoga puta čvrsto rešen da se dobro odmori.

Alis je otvorila vrata automobila. Potapšala je Žanin po rame-nu i poljubivši je u obraz pomogla joj je da se smesti na zadnje se-dište. Kada su se vrata automobila zatvorila mahnula joj je sa su-zama u očima.

A Žanin nije skidala osmeh sa lica. U rukama je držala dečaka divnih plavih očiju i meke bele kože.

Svetlana Živanović

SENKE

Pre nego što sam zaspala razgovarala sam sa svojim željama. Svađale su se i nadvikivale, glava me od njih zbolela. I dok mi je bol mozak cepao, bezobraznica se osili pa stade da me ubeđuje da lek protiv glavobolje popijem. Protivnica njena, ona što za bilo kakve tablete neće da čuje, pozva me da kroz prozor glavu pomolim, pesmu slavuja da čujem. Ne htjedoh nijednu da poslušam. A one druge, čija svađa je sada već na sevanje ukrštenih mačeva ličila, potrčaše da se na jednu od dve suprotstavljene strane stave. Nastade tad hor piskavih i nerazumljivih glasova koji kožu s mog umornog tela odvojiše. Da je bar u komadu ostaviše, nego je u param parčad iseckaše. Razleteše se komadi širom sveta, pa otuda svaki mi svoju muku u svest sipaše. U vatrama goreći vriscima su mi kosti lomili, u mulju daveći se krv su mi u led pretvorili. Baciše me u san koji od njih nište bolji bio nije. I vatre i leda, zmija i aždaja raznih, svakakvih čudovišta što prema meni keziše krvave zube. Rasparčavaše me i nosiše, u mraku straha držaše me sve dok telefon me iz noći ne istrže. Da pružim ruku, rekoš, koliko je sati da pogledam. Da znoj sa sebe sperem, izmučeno lice puderom da sakrijem, pojaseve oko sebe da stegnem, štikle da navučem, pa otrčim, posao čeka. Reklamu novu, valjalo bi uraditi. I ne bi mi žao, što ću ljude lagati, jer ne stvaram im ja najboljeg prijatelja koji će im uvek istinu govoriti. Novi preparat za skidanje kilograma treba prodati, pa šta ako im kažem da mogu celu tortu pojesti i iz udobne fotelje se ne pomeriti a da će se telo samo uz tabletu dnevno u atletsko izvajati. Može biti i dobro što ja tako dobro lažem, jer možda će napokon tupoglavi svet da razmišlja naučiti.

Navukla sam ih već bila i poverova mi taj tužni, neuki svet, da može bez rada zaraditi. Prodade agencija tad na milione letaka sa uputstvima. Rekoh vam već da htjedoh u sat da pogledam, ali ni ruku, ni glavu, ni oči moje pronicljive ne mogadoh da pomerim. Ni mojih lepih lokni, ni bujnih grudi, ni vitkog struka ne bi. Samo je senka od mene ostala. Kad me nije videla, toliko se jadna rasplakala da sva moja veština ubeđivanja nije pomogla i da je na kraju sama sebe utešila. A sve je mučena kroz jecaje govorila koliko je srećna bila dok je mene pratila. Sećala se susreta s jednim pesnikom u kojeg sam ja bila mnogo zaljubljena i o kojem sam takve lepote razmaštavala da sam od njega religiju stvorila. Sećala se kako je moja duša pevala dok sam preko trave bosa trčala. Sećala se kako sam kapiju preskakala i na trešnju se pela, kako sam s vrha drugare dozivala i najlepše polodove na njih bacala. Sećala sa kako mi je srce od sreće zaigralo kad su moje ruže procvetale, s kakvom nežnošću sam im listove dodirivala. Tešila se mislima o keru koji me je godinama u stopu pratio. Sećala se sreće koju sam sa staricama, što venčiče od đurđevka prodaju, delila. Setila se blaženstva kad me je majka čije sam dete iz požara izvukla zagrlila. Kad napolje izađosmo ni jednog čoveka ne primetismo, samo su senke po zidovima i ulicama klizile. Toliko su jedna na drugu ličile da nismo čak ni vlasnika reklamne agencije prepoznale. A on, kad zaključi da su od svih nas samo senke ostale i da svi želimo svoja tela da vratimo, reče da postoji šansa da zajedničku želju ostvarimo. Ispriča nam da mu se jutros krojač sudbine obratio i jasna uputstva dao. Mi senke treba da se dogovorimo kakav život na ovom svetu hoćemo. Krojač sudbine će sutra doći i ispuniti nam želju. Silno smo se obradovale kad uputstva čusmo. Dogovorićemo se, to je bar lako, rekosmo uglas. Neko vreme srećne poskakivasmo i jedna drugu ohrabrivasmo. Još je bilo do podneva kad počesmo o problemu da govorimo. Nastade tada pometnja. Gospođica iz personelnog prva se suprotstavi mom predlogu da od krojača zahtevamo slobodu. Lepo sam objasnila koliko će biti

lepo kad svaki čovek sam bude odlučivao gde i s kim će živeti, s koliko novca, kojim poslom će se baviti... Sloboda duha, sloboda tela, sloboda svuda, sloboda u svakom trenutku. Sve sam ja to slikovito opisala. A ona, gospođica iz personalnog, kaže da može biti slobodan samo čovek koji ne voli nikog. Dobro, rekla sam tad, reci ti šta krojaču da kažemo. Predložila je da svet na dva dela podelimo, pa u jednom delu da žive dobri, a u drugom loši ljudi. Složili smo se, nije joj loša ideja, a onda se opet posvađasmo, jer svi su mislili da su dobri. Neka senka, ne sećam se čija je, reče da bi bilo mudro da svet podelimo na srećne i nesrećne, ali i tu smo se posvađale. Bilo je predloga, portir je čini mi se predložio, da za svakog čoveka razmerimo jednaku površinu tla na kojem može nezavisno od drugih ljudi živeti. Nije nam se dopalo. Da vratimo vreme za sto, za hiljadu godina, pa da se s ovom pameću i iskustvom u to doba preselimo, predložila je šefica odeljenja za odnose s javnošću. Meni se njen predlog dopao, ali mnoge se usprotivile govoreći da nije pametno kroz sve istorijske užase ponovo prolaziti i da na taj način ponižavamo sve dobre ljude koji su svoj život potrošili da bi nama, budućim generacijama, bivstvovanje na Zemlji olakšali. Svađale smo se do kasno u noć kao da smo ljudi. Nismo se dogovorili. Sa strepnjom čekali smo zoru. Stigao je krojač sudbine. Tužne senke malih ljudi, rekao je dok nas je skupljao u balon od sapunice, lutajte i tražite svoja tela, a kad ih nađete opet budite ljudi, mali, tužni, glupi, šačica peska u Svemiru. Bacio nas je, mi smo se rasule. Tražimo se.

Danijel Jović

GENESIS

To je bilo potkrovlje ugašene fabrike tekstila u koje godinama niko nije zalazio. Sav raspoloživi prostor bio je ispunjen gomilom svakojakih ormana, rafova, razbacanih fascikli i raznih kancelarijskih predmeta, zbog čega je izgledao kao vrlo skućeno skladište u koje se jedva moglo stupiti. U njemu danas stanuju podaci i dokumenta koja nikome više ne trebaju, prekriveni prašinom i zaboravom. Svetlost je u taj zaboravljeni prostor ulazila kroz jedan veći prozor, ali se na korak od prozora nalazio ogroman orman koji ga je potpuno zaklanjao. I niko nije slutio da je u tom raskoraku između prozora i ormana, sa zaboravom i nepotrebnim podacima, stanarsko pravo delio čovek.

O njemu niko ništa nije znao. Sa neurednom sedom kosom i bradom, u pocepanoj odeći, izgledao je staro i umorno. Ušunjao se jednog dana u tu fabriku i od tada je ona bila njegov svet i sklonište. Povučan, tih, nikome nije smetao, pa su ga i čuvari fabrike ostavili na miru, iako su ga videli da se provlači tuda. Jednog dana pronašli su ga mrtvog, umotanog u neko staro, pocepano ćebe, sa sveskom na grudima i olovkom u ruci. Na licu mu je ostao blagi osmeh, a oko očiju grč, kao da se u poslednjem trenutku naprezao da razazna nešto što nije dobro mogao da vidi.

Sveska je bila stara i velika, gotovo sasvim ispunjena neakvim spiskovima i brojevima. Jedino su poslednje dve strane ostale neispisane. Po njima je krupnim, nevešt看im rukopisom pisao ovaj nikome bitan i sasvim zaboravljen čovek. Na poleđini sveske je krupnim slovima bilo napisano GENESIS.

Nedelja

Jutros sam shvatio da je nedelja, na okno mog prozora su sleteli golubovi. Ovde imaju sigurno sklonište, znaju da im neću nauditi. Prethodnih dana su samo preletali ovuda, srećni. Jedan me s posebnom pažnjom posmatrao, okrećući glavu čas na jednu čas na drugu stranu. Uzeo sam komad hleba koji mi je ostao od sinoć i stavio ga na okno. Nisu se nimalo uplašili od mog pokreta, prihvatili su poslužnje i počeli sa zadovoljstvom da ključaju. Samo me onaj radoznali i dalje posmatrao, sasvim nezainteresovan za hleb i ushićenje ostalih golubova; od svega sam mu, izgleda, bio zanimljiviji. Posmatrali smo se neko vreme, a onda odvratih pogled od njega. I baš u tom trenutku sam čuo neki glas, nalik ljudskom. Počeo sam da se osvrćem i razgledam uzani prolaz do stepeništa - nikog nije bilo tamo. Golubovi se potom razleteše, a poslednji odlete i onaj radoznali, koga sam uspevao da razlikujem od drugih jer se beše sasvim izdvojio iz društva. Nastade postojana tišina. Bio sam gladan, pođoh da potražim kosti.

Utorak

Izgleda da sam stekao prijatelje. Golubovi su počeli da dolaze redovno, a ja sam se trudio da im obezbedim bar neki komadić hleba. Onaj čudni golub nije dolazio do danas. Sleteo je na okno i opet se izdvojio od ostalih, ovog puta sasvim nezainteresovan i za mene. Pomislio sam da je bolestan jer se sasvim šćućurio i zatvorio oči. Stavio sam nekoliko mrvica hleba pored njega, ali on ih nije ni pogledao. Posle nekoliko minuta mirovanja se uspravio, otvorio oči, a umesto nekog očekivanog zvuka počeo je da govori, vrlo jasno i razumljivo. Bio sam prestrašen i zbunjen tim čudom koje se preda mnom događalo. Ali posle nekoliko trenutaka, iako još uvek u šoku, dograbio sam papir i zapisao svaku reč koju je ovo čudno stvorenje izgovorilo.

„Ja vatra iz svete kapi izvesnosti, ja miris cveta što podriva mir, na mojim očima sjaj i gorčina, na krilima pobuna i svemir. Reći, glasovi, boje i linije, krugom prekinutim prevaziđen smisao, a prazne misli na drugoj obali ujedinjuju svet u jednu misao.“

Potom je odleteo, a za njim pođoše i svi ostali golubovi, kao da se ništa nije dogodilo. Nastao je potpuni mir i tišina. Šta je značilo sve to? Da li ja umišljam? Da li počinjem da ludim? Ne, nisam umislio ništa i nisam poludeo, golub je stajao tu, na korak od mene i govorio je!

Sreda

Prethodnu noć sam proveo budan, prepušten tišini i mraku. Pitanja su se gomilala i nisu mi davala mira, a nijednog razumnog odgovora i objašnjenja nisam našao. Danas sam nestrpljivo očekivao da se golub pojavi. Kad sunce već beše na zalasku čuo sam lepet krila i znao sam da je to on, iako je mnogo golubova i drugih ptica toga dana preletalo kraj mog prozora.

Sleteo je ovog puta sam i jasnim glasom rekao: „U kljunu boje krvi nosim lepotu i njen sam svedok i žrtva i sluga. Moj život je ritam u bezglasju mrtvom, nad srećom sreća, nad tugom tuga. Zagledan u mračni nespokoja bezdan, onaj ko me traži pronalazi sebe, zaleđeno more u vatru se sliva, iz neme krajnosti u beskraj zvezdan.“

Izgovorivši ove reči, golub raširi krila što je više mogao, kao da se proteže, okrenu se i odlete. I ove reči sam zapisao pažljivo i čitao ih sve dok nisam potpuno upamtio svako slovo, iako mi njihovo značenje nije bilo jasno. Razmišljanja od prošle noći su se još više razbuktala. Ova čudna ptica i njene reči mi nisu izbijali iz glave nijednog trena. Odjednom je baš sve postalo moguće...

Subota

Doleteo je danas moj željno iščekivani gost, sa sjajnim perjem na krilima. Zanemeeo od uzbuđenja, ne skidajući pogled s njega,

po podu sam nekako pronašao olovku i papir, očekujući nove reči. Ali, umesto reči i govora, golub je zatvorenih očiju počeo da peva. Glasovi različitih boja, glasovi ptica, ljudi, svih instrumenata koje sam ikada mogao čuti, sjedinjavali su se i preplitali, postajali sve snažniji i snažniji, ispunjavajući potkrovlje, čitavu fabriku, ulicu, grad. Golub je pevajući širio i sakupljao krila, kao da diriguje nevidljivim orkestrom, a muzika se, poput svetlosti koja prolazi kroz vazduh, širila sve dalje i dalje, do najudaljenijih krajeva planete, ispunjavajući je potpuno, čineći da blista poput zvezde.

Odjednom golub otvori oči i pogleda me. Muzika se naglo prekinu, a napolju odjeknu strašan prasak koji nastavi da potresa nebo poput grmljavine. Golub se onda, po prvi put, obrati meni rečima: „Trenutak koji čekaš je blizu. Otvori oči i uši, puls vremena se razliva.“ Okrenu se, raširi krila kao da želi da mi pokaže još jednom svu divotu njegovog perja koje je u međuvremenu poprimilo neke čudne boje, i odlete.

Ispod teksta je, jedva čitljivim slovima, bilo napisano: „Čujem lepet krila, moja ptica dolazi.“

Zoran Doderović

DUPLIKAT

Navikao sam se da mirno počivam u prostoru noći u kom ne obitava niko osim mene, okružen zidovima sobe. Tog jutra osećao sam se nekako drugačije. Bio sam iscrpljen snovima koji ne ostavljaju trag u sećanju. Protežući se u krevetu slučajno sam gurnuo telo koje je ležalo kraj mene. Neznamac mi je bio okrenut leđima. Bezbržno se okrenuo prema meni. Pogled na njegovo lice ledio mi je krv u žilama. Čuvši poznati glas kako me doziva osetio sam sav užas postojanja. Bio je to moj savršeni duplikat. Lice toliko verno mom, da bih ga prepoznao i u polumraku sobe među senkama. Njegov pogled je ispunjavao prostor sobe dajući mu neslućenu dimenziju. Užas tog nestvarnog lica pojavio se kao grč, jasno se ocrtavši na mom licu. Trgao sam se, zaškrgutao zubima, dajući neznanцу do znanja da neću odstupiti. Ali od čega odstupiti?

Nisam primetio kad je neznamac otključao vrata. Bez ikakvog stida obukao je moju pidžamu. Mrmljao je nekim nerazumljivim jezikom, tresao se kao da ima groznicu, da bi me potom izgurao iz kreveta. Sedeo sam u fotelji i posmatrao to nestvarno biće. Pribojavao sam ga se. Kakve mi sve neprilike može doneti njegovo prisustvo, pitao sam se. Može li nesvesno nekom naneti bol? Strepeo sam od njegove pojave pred ljudima koji me poznaju. Sa identičnim glasom i pokretima, a možda i istim odelom bio je moj savršeni duplikat.

Neznamac nije ima nameru da me zastraši, niti da mi prkosi i provocira. On se uopšte nije obazirao na moje prisustvo. Zevnuo je, svukao ćebe s kreveta i uputio se prema kupatilu. Zastao je kraj ogledala, protrljao oči. Na trenutak mi se činilo da ću se stopiti s

njim. Posmatrao sam njegovo lice. Kosa mu je bila raščupana, a sitne smeđe oči gledale su pravo kroz mene. Ledena hladnoća ogledala u kojem je bio smešten njegov lik nije uspela da ga probudi. Obavio je uobičajene jutarnje radnje. Oprao je zube, pomokrio se i zviždućuci neku melodiju s radija stao pod tuš. Dalje sam mogao da nagađam šta će učiniti. Trebalo je da otvori prozor i proluftira sobu, ali on to nije učinio. Obukao je moje odelo, pripalio cigaretu i izašao na ulicu.

Konačno sam počeo da shvatam. On je bio pravi materijalni lik, telo koje je hodalo kroz moj san i stapajući se sa gomilom približavalo svom cilju, a ja samo njegova od snova sazdana kopija.

Lazar Vulić

POTRAGA ZA POLJUPCEM

Neuklopljivi delić slagalice očajavao je. Svuda je tražio ali mesta za njega nije bilo. Nije gubio nadu, velika prostranstva slike su još bila neistražena, lutao je dalje. Teško je bilo promenom lečiti ranu izgnanstva. Čak je i majčino krilo nepristupačno bilo za njega, isijavajućeg.

Bio je proterivan, i tuđom i svojom voljom. Dolazio bi tiho, noću, pokunjen i zbunjen, uglavljivao se na nepristupačna mesta kako nikom ne bi bio na smetnji. Drugi delovi se nisu obazirali, videli su u njemu još jednu skitnicu. Dan bi svanuo, svetlost bi se prolila preko slike velike slagalice, i svaki delić bi svoju boju otvorio, obavljajući svoj zadatak. Svako je činio koliko može. Prevelika slagalica, šarolika slika, primala je svakog dobrog radnika, sitnoga delića, koji bi je činio potpunijom i lepšom.

Njegova krvavo-crvena je svuda bila suvišna. Isijavao je fatalnim sjajem koji mnogi nisu mogli da podnesu, i, da im ne bi kvario harmoniju pitomih boja svojom jarkošću, napuštao ih je. Nekad bi ga prihvatili, smatrajući njegovu neobuzdanu boju simpatičnom ekscentričnošću. Uvidjajući da ga smatraju egzotičnim a ne svojim, odlazio bi bez pozdrava.

Svaki dolazak pružao je novu nadu, svaki odlazak staru gorčinu.

Preispitivao je sebe, lutajući. Znao je životnu ambiciju svakog istinski dobrog delića: što bolje se uklopiti u sliku. Neshvatljiva je bila neuklopljivost njegovog sjaja, nije mogao protiv sebe, i uvek bi nastavljao potragu za konačnim odredištem. Svi delovi su instinktivno čeznuli za sredinom slike, podsvesno znajući da se po-

gled tu najviše zadržava. Na marginama nema ničeg značajnog, boje su živopisnije u sredini.

Analizom sopstvene neuklopljivosti je pokušavao da reši problem: Slagalica ne valja, il' ne valjam ja?

Lutanje se sve više činilo uzaludnim. Lakše je bilo kretati se neuklopljen po negostoljubivoj slici nego skupiti hrabrost i krenuti u nepoznato, potražiti novu sliku u kojoj će možda biti potreban, ostvariti se među sličnima, uklopiti i biti sretan. Stara slika postaje navika koja pruža sigurnost. Možda je trebalo rizikovati.

Uznemiravajući druge svojom pojavom, bio je silom uglavljen na marginu od strane značajnih delića slike, da više ne bi pravio probleme. Nesklad okruženja i njegove emanacije krvavo-crvene je bio očigledan, ali nije bilo drugog rešenja.

Neuklopljivi delić slagalice očajavao je. Sada je tuđom voljom bio zarobljen. Prožimala ga je potmula nemoć. Katkad opijen silnim napadom slobode nastavljao bi svoju potragu. Suviše upadljiv, bio je loš odmetnik. Brzo bi ga vratili, a on, iscrpevši zalihe buntovništva, tavorio bi u predgrađu slike.

Tako opkoljenom, ostala mu je samo jedna mogućnost.

Prepuštanje krvavo-crvenoj. Toliko ju je obuzdavao da nikada nije isijavala slobodno, svom jarkom punoćom. Jedan je put. Sve ono godinama potiskivano u sebi osloboditi u inat svima koji zaziru od fatalnog krvavog bleska.

– Ne lagati sebe i druge.

– Samo zračiti.

– Zračiti sobom. Tu je jedina moguća sloboda i to ne mogu da mi oduzmu.

Većito sapet obzirima, sada je uživao u samoafirmaciji. Uklapanje više nije bilo važno. Uskrativši mu tu mogućnost silom, ogromno breme mu je skinuto sa leđa. Ako uklapanje više nije bit-

no, onda deo dobija nekakvu slobodu, postaje slika u slici.

Međutim, iako ga je radovala ovakva skrivena izdaja prema slici-slagalici, čeznja za učešćem u harmoničnoj kompoziciji je ostala.

Praznina. Teško je uspeo da iskoreni glad za utapanjem u masu delova, odbacio je skladnost i logičnost slagalice, i na kraju postao samodovoljan.

Put je pronađen i popločan zlatom. Bio je slika u slici.

Njegovo isijavanje nije ostalo neprimećeno. Margina slike-slagalice je uvek bila nezanimljiva, a sada je tamo bio on, silom smeštenu delić. U progonstvu je pronašao put koji počinje u njemu samom. Osmelio se i krenuo na putovanje, ne pomerivši se. Krvavi plamen koji je iz njega blistao, postao je nadaleko čuven. Kada bi bio potpuno ispunjen, crvena svetlost se mogla videti sa svih predebla slike.

I drugi delovi i delići počеше da uviđaju njegovu jedinstvenost. Egzistencija ovog delića je dovela u pitanje osnovnu nužnost slike-slagalice: SVETU UKLOPLJIVOST. Ona je prestala biti dogmatično neophodna a postojanje do sada znane slagalice je ozbiljno ugroženo.

Iako se niko nikada nije interesovao za njega osim njegovih progonitelja, počeli su da ga posećuju. Mnogi delovi iz svih krajeva slike-slagalice su dolazili na marginu, želeći da svojim očima vide čudesnu krvavo-crvenu.

On ih je sve ljubazno primao. Dobro je poznavao gorčinu odbačenosti. Svejedno bi isijavao u samoći, ako im pričinja zadovoljstvo da ga gledaju, neka ih. Nece se ogrešiti o njih.

Dolazili su toliko da ih je bilo previše. Neki su i ostajali kod njega, pokušavajući nešto da nauče, a mnogi videvši ga, izgubiše potrebu za uklapanjem.

Povodeći se za njim, počeli su komadati sliku-slagalicu, gadio, kubistički.

Delići centralnog dela slike uzbuniše se i sazvaše krizni štab.

– Kubizam se ne sme dozvoliti!

– Ovakvo sramotno komadanje jedinstvene forme još nije viđeno!

– Mora se nešto preduzeti, inače ce se sistem slike-slagalice sam u sebe urušiti!

– Mere moraju biti drastične, uklopljivost će stradati!

I sve tako.

Zaključak: treba sačuvati ustrojstvo slagalice (a sa njim i sopstvene pozicije u centralnom delu slike).

– Kako zaustaviti dalje razlaganje forme?

Rešenje: otkloniti uzrok, a to je isijavajući; dovesti ga na sigurno, u centar slike; tu ce biti lakša kontrola jer ćemo mi biti oko njega; naše bledilo neće pogadati njegova krvavo-crvena, sve dok za to ne dođe vreme, a onda ćemo ga neprimetno ukloniti.

– Za sva vremena da se stane na put neuklopljivosti!

Ne daju mu mira. Nikad nije hteo da bude cirkuska atrakcija. Ni novi mesija. Kada mu je pažnja trebala više od svetla, bio je sam. Sada, kada je se odrekao i oslobodio, zasipaju ga i guše.

Neuklopljivi delić slagalice očajavao je. Bio je sve nervozniji. Nigde nije mogao da pobegne a posetioци su bili neumorni. Već je zaboravio otkada su tu. Zaboravio je i tišinu i samoću.

Spremajući se za beg, za ponovna lutanja, u mnoštvu je prepoznao neke od svojih progonitelja. Davno im je bio oprostio, a sada se spleo u sopstvenoj mreži sjaja. Ponovna potraga, ovoga puta za samoćom, nije mu mogla pomoći jer se nije mogao sakriti. Odavala ga je krvavo-crvena.

Zgrabiše ga i odvedoše u centar slike. Uglavljen i razapet na sredini, najzad je došao do samoće.

Jedno vreme je snažno sijao, mislivši da ovde ostvaruje svoju konačnost. Raskošna krvavo-crvena je opijala nevinom fatalnošću. Takvu suptilnost je godinama brusio, očekujući nešto što nije mogao sebi da objasni.

Iščekujući, besciljno je lutao pogledom kroz crveni sjaj.

Prizor je bio začuđujuć.

Primetio je kako se ostali delovi skladno kreću. Učinilo mu se da se uklapaju spram njega, i ta mu misao izmami osmeh.

Nije pustio da ga to dotiče. Tad, u trenutku najvećeg spokoja i sklada, presrete ga čudna strepnja.

– Zašto sam ovakav? Mnogi mi se dive, žele da budu pored mene, da me barem gledaju a drugi, kao opareni, beže čim me vide. -Zašto nisam kao i svi drugi, običan i uklopljiv?

– Kakva je to kletva?

Vreme spokoja kvarila je pritajena sumnja. Kada bi blaženstvo bilo na dohvat ruke, pojavljivala se, teška i tiha. Postupno ga je upoznavala sa tajnama kosmičkog nemira koji je težio da dosegne apsolut. Rastao je polako, osvajajući svog domaćina svakim trenutkom. Konačna pobjeda biće najavljena prvim znacima ludila, i dok ga ne pokore pod zastavom ludačke košulje, treba barem da pokuša kroćenje nemira kosmičkog.

– Kakva je to kletva???

Sjaj nije gubio na snazi iako ga je nagrizala sumnja, borba je uveliko trajala, nije se predavao. Znao je zašto su ga sklonili. Delovao je magijski neočekivano, inspirišući sve oko sebe. Davao je smisao, celu slagalicu je prožimao snagom nemira osluškujući kosmos u sebi.

Osamili su ga, zazirući od svega istinski snažnog, sposobnog da uspostavi stanje prahaosa.

Spram njih, bio je eksplozija, supernova. Rađao je nove sveto-ve svakim trenutkom. Nezadrživa je bila krvavo-crvena, upravljala je delovima slagalice poput svetionika.

Neosetno i nenamerno, uspostavljao je novo ustrojstvo. Stari sistemi su padali kao kule od karata, slika-slagalice dobijala je sasvim novi oblik.

On se i dalje pitao:

– Kakva je to kletva?

Osećao je nemir univerzuma, očekujući neizrecivo.

Ustrošućena čeznja nevine prve ljubavi.

NADČEŽNJA.

Neuklopljivi delić slagalice očajavao je. Očekivao je nešto što nije mogao sebi da objasni. Njegov put je došao do kraja, potraga je bila besmislena jer nije znao šta budi u njemu NADČEŽNJU. Dvodimenzionalnost njegovog sveta slike-slagalice je bila nepremostiva prepreka pri težnji ka konačnom saznanju.

Ostali delovi, upravljajući se prema krvavo-crvenoj, stvorili su sasvim novu sliku. Da ju je delić ikako mogao sagledati, upoznao bi izvor sopstvenog nemira.

Portret mlade devojke.

Slika je zračila iščekivanjem, NADČEŽNJA je težila da ubrza vreme večnog čekanja. Teško je bilo zaobići zaljubljenost njenih očiju, rascvetani prvi nemir mladosti koji buja samo jednom u životu izvornom snagom. Blaga melanholija skladnih crta lica bledilom je odudarala od neljubljenih usana krvavo-crvene boje.

Aleksandar Petrović

PREOBRAŽAJ

Kada upoznate Gregora Samsu nećete ostati ravnodušni. Sažaljevaćete ga, ili će vam biti odbojan. Velika bubašvaba ostavlja takav utisak na ljude. Ko uspe da to prevaziđe, zapitaće se kako je kod njega došlo do tako korenite transformacije. Da li se nešto promenilo iznutra, što je imalo uticaja i na spoljašnjost? Ili se jednostavno, u želji da preživi u okruženju, pretvorio u najotpornijeg insekta? Nagon za održanjem najpre, psihološki uticaji preobražaja kasnije. Oba puta su opravdana, sve zavisi od čoveka. Cilj je postići psihofizički sklad.

Sto godina kasnije to je zapovest s kojom se budimo ujutru. Njeno neispunjenje, makar i na dan, dovodi do narušavanja krhke ravnoteže nametnute društvene mimikrije da se uvek mora biti u najboljem izdanju. U suprotnom, postajemo omraženiji od kućnog tvrdokrilca.

Čitalačka oseka i nedostatak vremena za udubljivanje preselili su priče o promeni na televiziju. One unutrašnje se ne slikaju dobro. Dugo traju i statične su. Poverovaćemo samo u ono što vidimo. Vizuelnomedijske sveznalice shvatile su da je to savršen teren za osmišljavanje emisija o brzinskoj spoljašnjoj transformaciji.

Recept je jednostavan. Izabere se subjekt, obično je u pitanju žena između dvadeset i pedeset godina, šljampavog, napadnog ili previše otkrivajućeg izgleda, koja nije svesna kakav utisak ostavlja na spoljašnji svet. Njene drugarice i prijatelji tajno je prijavljuju za učešće u želji da joj pomognu. Očigledan primer *schadenfreude*, tajnog zadovoljstva u nesreći drugih. Eto, kako smo mi

sjajni, nije nam potrebno da nam neko kaže šta nam dobro stoji. Mi smo bolji. Pri tom i humani, pomažemo prijateljici u nevolji.

Stručnjaci iz raznih oblasti preuzimaju subjekt. Posle razgovora i kratke analize slučaja postavlja se dijagnoza. Bogatije produkcije u timove uključuju frizere, stomatologe, plastične hirurge, ali većina se zadržava na modnim ekspertima popularno nazvanim *stilisti*. Oni ništa ne stvaraju, njihova nadarenost krije se u uklapanju delova odeće koji će po njihovom mišljenju od bubašvabe napraviti labuda. Filozofiranje u modi ostavljaju kreatorima. Dužina suknje *olovke* mnogo je važnija za buduću sreću i samopouzdanje od pravilnog držanja. To će ionako srediti visokim potpeticama.

Kako bi se drama pojačala, put preobražaja je posut trnjem. Potrebno je prevazići udobnu naviku skrivanja ispod prevelikih stvari i zakoračiti u drugačiju budućnost. Suze i smeh, pronalaženje uzroka problema u nesrećnom detinjstvu ili nemaštini, penjanje uz planinu kao lek i dokaz da se može sve, opet suze, pa novi osmeh koji su stvorili stomatolozi čudotvorci. Isti je kod svih, da neko ne bi rekao kako su nekom više povlašđivali.

Da budemo pravedni, u ovim rijalitetima pojavljuju se i muškarci. Retko, doduše, čisto da bi potvrdili pravilo. Nekoliko sezona je čak išla i emisija u kojoj su devojke, na zgražavanje većeg dela gledališta, svoje momke slale na stilsko preobraćenje kod četvoriце homoseksualaca. Mladići su se posle prvobitnog šoka, ne zbog domaćina, nego zbog onoga čemu će biti podvrgnuti, odlično slagali sa voditeljima. Ipak, posle nekoliko sezona scenaristi su morali da smisle nešto novo. Čovek se na sve navikne, pa i na pirlitanje mačo muškaraca.

Ovi programi imaju izuzetnu gledanost. Samopouzdanje prosečnog čoveka načeto savršenim slikama fotošpiranih manekenki i sportista žudi za saznanjem da je promena moguća. Ono što može biće operisano, izbrušeno, zategnuto, a ostatak će obući u odeću koja laska figuri. Jeftini trikovi sa skupim materijalima. I sve to po savetu modnih gurua, koji se više brinu da li će brendo-

vi koji sponzorišu emisiju biti podjednako zastupljeni, nego da li se novi izgled uklapa u ličnost odabrane srećnice.

Kako se emisija približava kraju, napetost raste. Friziranje, šminiranje, oblačenje najzavodljivije haljine. Novi subjekt je spreman za prikazivanje. Prvi stepen ushićenja je ličan i dešava se pred ogledalom. Neverica i radost. Promenjen stav i vidljiva samouverenost. Kandidatkinja je spremna da se suoči s porodicom i prijateljima. Kao Gregor Samsa sa sestrom koja mu je jedina bila odana kada je postao insekt, majkom koja ga je volela, ali nije mogla da ga gleda i ocem koji ga je odbacio. U televizijskoj verziji tu su i prijatelji (isti oni koji su ih prijavili nestrpljivi da vide rezultat), supružnici, deca i dežurni radoznalci. Svi željno iščekuju. Vrata se otvaraju i pojavljuje se osoba koju u prvom momentu ne mogu da prepoznaju. Drugi stepen ushićenja pripada grupi. Nakon uzdaha kreće grljenje. Emocije pršte na sve strane kao jeftine prskalice. Sve je dobro.

Na trenutak, preobražaj je očigledan. Pitanje, na koje ljudi s televizije izbegavaju odgovor je: šta se dešava kada se frizura posle prvog spavanja pokvari, šminka ukloni, odeća pohaba, a godine ponovo učine svoje? Da li je spoljašnja promena dovoljno jaka da izazove i trajnu unutrašnju? To je zagonetka za psihologe i zahteva ozbiljnije proučavanje. No, ozbiljnost je ionako precenjena. A i zamara.

Uspesni preobražaji izazivaju katarzu i usijavaju *piplmetre*. Ipak, sve je manje promenljivih koje je moguće izmeniti kako bi se održala svežina ovakvih programa. Šta je sledeće? Da bi se zadržala pažnja potrebno je imati petlju i preterati. Možda bi trebalo potražiti nadahnuće u bubašvabama? Svi se dive njihovoj sposobnosti transformacije. Bez vazduha izdrže četrdeset minuta, ne smeta im voda, otporne su na radijaciju, a bez glave mogu da žive čak nedelju dana.

Da li se nekom od producenata pali lampica? Ili će, poput Gregorovog oca, baciti kobnu jabuku i usmrтитi sopstveno čedo u potrazi za još unosnijim izazovom?

Spasa Vidljinić

PREOBRAŽAJ

Fenomen preobražaja je neizbežan deo naše stvarnosti, odnosi se i na neživu tvar, nije samo puki biološki pojam koji vezujemo samo za fizički rast i razviće, kao tema prisutan je u različitim vidovima u filozofiji i religiji. U Jevanđelju po Luki, u priči koja opisuje razgovor Isusa i fariseja Nikodima susrećemo se sa duhovnom metamorfozom kojom svaki čovek postaje nanovo rođen za vreme svoga života, transformacijom srca, odnosno očišćenjem od grehova. Fridrih Niče u svojoj knjizi „Tako je govorio Zaratustra“ pominje tri preobražaja duha koji teku kroz faze kamila – lav – dete. U njima se lišava sujete i oholosti, prihvata i daje ljubav, odupire stegama društvenog konformizma, stvara slobodna volja, i dospeva u stanje nevinosti i novog početka.

Istorijski, najsvеobuhvatnije promene desile su se kroz pakao ratova i revolucija, od Francuske građanske i industrijskih, preko svetskih ratova pa sve do današnjih vezanih za nuklearnu energiju i informacione tehnologije, čovečanstvo se izmenilo u poslednjih 250 godina više nego u nekoliko vekova pre ovih krucijalnih događaja. Međutim, dinamiku transformacije savremene materijalističke civilizacije čovek kao biće ne može da isprati na duhovnom planu. Gigantski progres tehnologije i tehnike nije srazmeran razvoju čovekovog duha, čovečanstvo nastavlja sa funkcionisanjem po makijavelističkim principima, ratna privreda je i dalje bitan faktor u rešavanju različitih oblika globalnih problema. U prilog ovome ide i istraživanje američkog politikologa Kvingi Rajta, koji je proučavao ratove kroz istoriju, i došao do podatka da se progresom nauke i tehnike povećao broj sukoba i do skoro sto puta,

u periodu od kraja petnaestog veka do polovine dvadesetog. Kapitalizam kao vladajući poredak proizvodnih i drugih odnosa ove planete došao je u ekocidnu fazu gde je sve podredio svojim destruktivnim principima. Njegova logika nema skrupula kad je u pitanju živi svet uopšte, čovek ne može da se prilagodi tehnologiji koju je stvorio, zloupotrebljava je, i time je sebe i generalno prirodi značajno ugrozio. Psiha ljudi je pod tim uticajem značajno promenjena. Erich From smatra da postoje dva tipa karaktera u smislu maligne agresije, „tržišni i kibernetiski“. Za prvu vrstu sve je transformisano u robu, telo, priroda, osećanja, sve podložno zakonima tržišta, odnosno sve je dobilo neživu crtu, usmerenu na profit. Kibernetiski je monocerebralan, njega zanima kako stvari funkcionišu, ponašanje mu je nespontano, rutinirano, stereotipno, između robota i njega razlike su male, otuda i naziv. Medijsku sferu društvenog delovanja bi trebalo označiti možda kao i najvažniju u kreiranju modernog sveta. Danas ne postoji neka oblast ljudskog delovanja, a da nije pokrivena medijskom pažnjom, moćnim instrumentom, kojim se odvija opšta društvena komunikacija, kojom se oblikuju stavovi, želje odnosno svest. Preobražaj koji nas je prebacio na sasvim drugi nivo funkcionisanja je onaj koji je vezan za elektronske medije i napredak informacionih tehnologija, i koliko je to pozitivno zbog brzog protoka informacija, mogućnosti da se preduprede loši događaji, toliko je i negativno, jer su nepresušni izvor zloupotrebe, da li u smislu ratnog huškanja, već i sofisticiranije oblike pomoću masovne kulture koja je preplavila medije širom sveta. Lagani, jeftini sadržaji su postali neizbežan deo svakodnevnice, koji odvlači pažnju sa gorućih tema, pa je i sociolog Luis Mamford smatrao da „društvo megamašine“ koristi masovnu kulturu radi masovne kontrole. Kroz masovne medije je moguća izvesti mentalnu dresuru na globalnom nivou, kreirati svest ljudi, za toleranciju nekih pojava koji ne bi trebalo da se trepe, odnosno okidač za neke događaje koji ne bi smeli da se dese. Možemo se setiti pokolja u Ruandi koji je imao preludijum u ra-

dio-emisiji, kojom je podstrekavan genocid, pa do Gebelsove medijske mašinerije koja se služila devizom „deset puta izgovorena laž postaje istina“. Masovnom kulturom se do cilja dolazi lakše, ona je instant proizvod, brzo se prihvata, često se prikazuje u ruhu eskapističkih sadržaja, kojom se sivilo svakodnevnice prekriva ružičastim plaštom. Možda paradigma tog sistema su rijaliti emisije, koje imaju orvelovsku matricu pa čak i etimološki se ugledaju na njegova dela. Kroz ovakav vid emisije zombifikuju se ljudi, i oni koji učestvuju, a i oni koji gledaju. Obrazovanje se takođe nadovezuje na društvene okolnosti, i nije moglo biti pošteđeno uticaja potrošačke odnosno masovne kulture. Škole su postale institucije u kojima se stvaraju osobe koje će se uklopiti u postojeće stanje, na konformistički način, bez razvijanja kritičke svesti. Učenje napamet i puko ponavljanje su metodi kojima obrazovni sistem stvara poslušnike na koje u budućnosti mogu da računaju kao na podanike, odnosno na osobe kojima građanska neposlušnost i kritički stav neće biti svojstveni. Moderna civilizacija ima u svom jezgru tempiran mehanizam samouništenja, njeno delovanje je usmereno ka destrukciji, i koliko god progresivna, ona je ujedno i retrogradna, jer kako bi drugačije opisali mračne ideologije fašizma i komunizma koje su u dvadesetom veku oživele koncepte antiutopija, a imale su ogroman broj pristalica i sprovele su svoje izopačene koncepte u stvarnosti. Zbog navedenih naglih promena došlo je i do erozije moralnih vrednosti, tako da je danas glavna vest kad neko učini dobro delo, to je nepojmljivo, da se uradi nešto bez materijalnog dobitka zauzvrat, a još ako je neko rizikovao nešto svoje radi vrline to je prvorazredna senzacija. U svim tim previranjima često isplivaju negativne ideje i ljudi koji iskoriste dezorganizaciju države i smanjenu društvenu odgovornost elita, koje bi trebalo da regulišu takve socijalne pojave prevencijom, kroz obrazovanje, i uopšte stvaranjem uslova života koji omogućuju slobodan, nesmetan razvoj čoveka. Trebalo bi stimulisati razvoj svih onih karakteristika bića koji ga povezuju sa

prirodom, poboljšavaju mu poimanje stvarnosti, ne guše homo poetikusa u njemu, ne stvaraju bezlično biće koje će biti samo tehnokratski nastrojeno. A upravo se čovek preobražava u kreaturu koga ne zanima razvijanje sentimentalne strane, nedostatak empatije je njegova bitna crta. Prosvećenje je najefektniji preobražaj, kroz obrazovanje, čest boravak u prirodi, istinsko druženje i upoznavanje drugih ljudi da se oslobodimo oklopa alijenacije. Nekada su ljude i knjige spaljivali da bi otklonili njihov uticaj ili iz degenerisanog sujeverja, danas sam čovek je vaspitan da se ne druži i ne čita, pa mu nisu potrebni ti nakazni rituali koji su zaustavili razvoj sveta. To su one prepreke koje možemo sami da otklonimo, zato je bitno da individua radi sama na sebi, i promeni stvari i okruženje u okviru svojih moći, jer sama njegova ideja može biti inicijalna kapisla drugima da krenu tim stazama. Čovečanstvo je kroz istoriju nestajalo i nastajalo u vatri društveno-političkih preobražaja, od spaljivanja biblioteke u Aleksandriji koja je spaljivana od nekoliko različitih agresora, pa sve do apokalipse Drugog svetskog rata, gde je predstavljena razorna snaga naše civilizacije, ipak, svaki put je ljudska rasa kao feniks oživljavala i postajala jača i brojnija.

Ljudska metamorfoza je dugo, mistično putovanje koje sa sobom nosi samospoznaju, koja čoveka usmerava i opominje da se menja, da razvije sve one skrivene sposobnosti koje su vremenom eventualno zakržljale radi preobražaja u svoje pravo obličje. Gregor Samsa, protagonista pripovetke „Preobražaj“ nije izgubio čovečnost prema drugima, već prema sebi, zato ga je Kafka „pretvorio“ u velikog insekta, koji postajao beskoristan samim tim i smetnja, zato moramo sačuvati ljudskost i prema sebi, jer svako nosi krst svojih promena, a koliko će težak biti zavisi i od nas samih.

SADRŽAJ

Predujam	5
Jovanka Živanović „Metanoja jedne ćurke.....	8
Ljiljana Đokić „Biografija preobražaja“	22
Marija Pavlović „Romance Sonámbulo“	35
Stevan Šarčević „Viva la revolución“	54
Miloš Jaraković „Novo doba“	59
Tanja Đurđević „Ženevska konvencija“	65
Tanja Milutinović „Buđenje“	77
Dušan Pirković „Opstanak“	80
Nevenka Pupek „Plavi ekran“	88
Ružica Gašperov „Ja sam Irena“	89
Katarina Fiamengo „Kad ima mačke“	101
Vojislav Bujanja „Neboder“	105
Maša Pevac „Pukotine“	106
Svetlana Živanović „Senke“	130
Danijel Jović „Genesis“	133
Zoran Doderović „Duplikat“	137
Lazar Vulić „Potraga za poljupcem“	139
Aleksandar Petrović „Preobražaj“	145
Spasa Vidljinić „Preobražaj“	148

Biblioteka
Zbornici
Knjiga 1

Preobražaji
Zbornik

Izdavač
Udruženje Oksimoron
Breograd

Za izdavača
Ljiljana Dragaš

Urednik
Dejan Simonović

Lektura i korektura
Oksimoron

Dizajn korica:
Đorđe Ogrizović

Štampa:
IP Sazvežđa d.o.o.

Tiraž: 101

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32(082.2)

PREOBRAŽAJI : zbornik / [urednik Dejan Simonović]. - Beograd : Oksimoron, 2014 (Beograd : Sazvežđa). - 153 str. ; 21 cm. - (#Biblioteka #Zbornici / [Oksimoron] ; #knj. #1)"Ovaj zbornik čine najuspeliji radovi sa konkursa za priču i esej na temu preobražaja, koji je raspisalo udruženje Oksimoron ..." --> Predujam. - Tiraž 101. - Predujam: str. 5-7.

ISBN 978-86-80068-00-81. Симоновић, Дејан
[уредник]

COBISS.SR-ID 209849100

